

652 /
1969/2

საქართველო

საქართველო

1969 5

ლიტერატურული

5
წამყვანი
ბიბლიოთეკა

საქართველო

1969

საქართველო - მომდევნო

ლიტერატურულ-მსაჯრული ია
საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ექტნალი
საქართველოს მფიკალთა კავშირის
აჭარის განყოფილების ორბანო

რედაქტორი

ა. შონია

სარედაქციო კოლეგია:

ხ. ახვლედიანი

მ. ვარშანიძე (პ/მგ მდივანი).

პ. ლორია

ალ. ჩავლეიშვილი

ფრ. ხალვაში

პოეზია—უპირველეს ეოვლისა!

ამ პოეტური დევიზით ტარდება ქართული ლექსის დღესას-
წაული — რუსთაველის დღე. ლაღად უღერს მეგობრობის,
ძმობის, სიყვარულის ჰიმნი, ქართველი ხალხის უკვდავების
მაგალობელი.

მამია პარხანიძე

დიდება შენდა!

შენ ზღვა სიბრძნე ხარ დიდი რუსთაველის,
ბარათაშვილის ლელვა და შფოთვა.
ჩაგებუტები, ჩამეხუტები
ჩემო სიმღერავ და სულის მოთქმავ.
შენ არ დაღეწე ციხე ქაჯეთის.
არ ქმენ საქმენი შენ საგმარონი?!
მომესალბუნე, შენ გეაჯები,
გამბანე შენი ტაძრის მირონით.
შენ ხარ აკაკის ჩანგი ღვთიური,
ვაჟას დიადი სულის ნათება.
შენი ბუბუნი, ვით დედის ნანა,
მე საფლავშიაც მომენატრება.
ხან სიცილი ვარ, ხან ჩაფიქრება,
ხან ვცემ ნალარას, ხან ვიცრემლები...
რომ არ ვიმღერო, როგორ იქნება
„ნიკორწმინდა“ ან „ლურჯა ცხენები“.
შენ მაგალობებ, ვისზეც ვიფიცებ,
ვისი თვალებიც მე გულსა მთხოვენ.
ჩემო სილბოვ და ჩემო სიმტკიცე,
შენა ხარ ჩემი ვეფხური ღონე.
დიდნი ტაძარნი შენით აშენდა,
ნუმც მოგვკლებოდეს შენი წყალობა.
ო, პოეზიავ, დიდება შენდა,
ჩვენთა საფიცართ წმინდა გალობავ!

შენ და მილოცე

მეძახი შენ და
შენსკენ ვიჩქარი,
შენი ნუგეში არ დამელევა,
შენ — ჩემო ერთო თეთრო ცისკარო
და ჩემი სულის არდაბერებაგ.

შენ, საოცნებო მთებო და ჭალავ,
ჩაუქრობელი შუქით იელვეთ!
მამულო ჩემო, შენ გვაძლევ ძალას
შენით ამაყებს და ბედნიერებს.

მამულო ჩემო, ჰყვოდე მარად,
ოქრო დაისხას შენმა ყანებმა!
შენს სადიდებლად,
შენს გასახარად
სიცოცხლე როგორ დამენანება?!

დაგჭირდეს, —
წვეთი წყალივით შემსვი,
დაგჭირდეს, —
მთებში ნიადად ვქროდე.
შენ დამილოცე გული და ლექსი
და არც გიმტყუნებს, — იმედი გქონდეს.

დ ა ხ დ ე ბ ა ა ს ე ტ . . .

ზღემა ასეთი ამბავიც ზოგჯერ:

ვერ იტყვი ძველს და

ვერც იტყვი ახალს.

თითქოს ვაგთოკეს და ენა მოგჭრეს,
და თავად გიკვირს თუ როგორ წერდი,
რით მიგაბამდა სიტყვა მაგიდას.

ნუთუ შენს სულში ჯდებოდა ღმერთი,
ლაპარაკობდა ის შენს მაგივრად?

ასეთი რამეც დაგემართება:

რითმებით სული აღარ გათბება,
რადგანაც სიტყვა ძნელი და ჯიქი

წამოიქცევა ვითარცა ჭიქა.

მიწვდი: დაგადო მაშინ სასჯელი

სიტყვამ, რომელიც ცუდად გასჭერი,

მოათრიე და ჩააგდე ლოდად

ლექსში, რომელიც მას არ უნდოდა.

ზეკაბ მოკბილაძე

მ ა რ ვ ე ნ ე თ

დაბინდდა!...

ხის კატრებს ჩიტები მოესია,
ატყდა ჟრიაშული, დაისის პოეზია
მთვარე...

ცის ყვავილი სრულ სიმყუდროვეშია,
მიმოდის მიმოზა სიჩუმის პოეზია.

ტბაში კენჭს ჩავაგდებ —

ლოდები ყორეზეა,

ლოდი დაცურდება, ხმაურის პოეზია.

სივრცის დემონები —

ფრთებით შუბლს მოესმიან,

თვალეზი გაქვავდება, ფიქრების პოეზია.

ცისფერი გამები დაფნების კონებშია.

წკრიალებს წვიმები, მუსიკის პოეზია.

ბალახის ბუდეები ჭადრების რტოებშია,

დაბლა მოლს მისთელავს, ასაკის პოეზია.

დარეკავს ქუჩები...

მზე წითელ გორებზეა,

და დავობს ვილაცა, ცხოვრების პოეზია.

გათენდა!...

ხის კატრებს მზის მართვე მოესია,

მაჩვენეთ, ხად არის უსაგნო პოეზია.

პოეტი

ვუძღვნი ნესტორ მაღაზონიას.

ავდარია თუ მზეა თაკარა,
თუ გაზაფხულის ფრთებით ვირთვებით,
მოჩქეფს, ვით ბროლის წყარო ანკარა,
პოეტის გულის მარგალიტები.
მისგან დაძრული სიტყვა გვაღაღებს,
მისი ლამაზი ელვა ფრთიანი,
სამშობლოს მინდვრებს, მთებს, იალაღებს
ედება სუნთქვა ზარნიშიანი.
ქართული ლექსის ადგილის დედა
დასაბამიდან ხალხის გულია,
მაგრამ იმ სიტყვას პოეტი სჭედავს,
პოეტის სისხლში გამოუვლია.
მაშ, ამოდნე ოქროს ზოდებად,
მგოსანო, შენი გულის ქონება,
ისევ გეძახის დედასამშობლო
წინამძღვრად,
მეკვლედ,
შთამაგონებლად...

ქართული ლექსის წმინდა ტაძარი
დიდებულია და იღბლიანი,
შიგ ბუღბუღების ისმის გალობა
და გარეთ გრგვინავს სიტყვა ხმლიანი...
ჩვენ ლექსი ხმალზე ვერ მოვათავეთ,
რადგან სხვის ხელში იყო სადავე...
ქართული ხმალი, ვით ბასრი ელვა,
ხელში ეჭირა პოეტს და მებრძოლს,

იყო ქუხილი, მტვრევა და ძლევა,
რომ მტერს ხალიბის ფოლადი ეგრძნო
იქნებ, ვინ იცის, ხმალი, ხანჯალი
მუდამ ვერ იყო ომახიანი,
მას ელვარება პოეტმა მისცა,
ხმალი ლექსებში გახდა ფხიანი.
თავისუფლების წმინდა ემბლემას
დიდხანს აწრთობდა გაჟა, ილია,
დიდი აკაკის ლექსის სტრიქონიც
ხმლის ელვარებით გაპოხილია...
დღეს საქართველო მზის სურნელებით
გვაქვს ბოძებული, როგორც ნობათი,
ვამბობთ — სხვა არის მისი ველები,
ვამბობთ — სხვა არის მისი მყობადი...
მაგრამ ხომ გვახსოვს, სიტყვა აღმასი
ზარით, ქუხილით მტერს მიჰკიოდა,
გვახსოვს, ლექსები ბრძოლით, განგაშით,
წინ, შეტევაზე გადადიოდა,
დიდება მგოსანს, ვისი ნაღარაც
ელვად უძლოდა ფრთამალ არწივებს,
სიმაღლისთვის რომ სისხლი დაღვარეს
და გამარჯვების დროშა არწიეს.
მათი ხმა თითქოს დღესაც მომესმის
ომახიანი და შემართული,
მაგრამ ვინ იტყვის, იმ ფიცს ბრძოლებში
არ იბრძოდაო ლექსიც ქართული!
ვინ იტყვის, ლექსი ქვეყნის დარაჯად
არ იდგა მედგრად, ელვა-მეხურად,
ომის დროს მასაც ეცვა ფარაჯა,
ნამუსიანი ქუდი ეხურა!
კვლავ თუ დაგვჭირდა სიტყვა ალური,
კალმის ტალკვესით ცეცხლის გაჩენა,
კვლავ შთაგონება ლეგენდარული
ჯავშანში ჩასვამს ამ ჩვენს მარჯვენას.
გამოვალთ ველზე სიტყვის მახვილით,
მტერთან სარკენად, საჭიდილოზე,
დედასამშობლოს გადაძახილი
კვლავ ამირანის ძალას გვიბოძებს...

ხომ არ დაბერდი, ძმაო მგოსანო,
წინ სიხარული გველის მრავალი,
დამწიფებული ველი მოსავლის,
დილა ნათელ მზით ამომავალი.
წინ ველებია თავთუხიანი,
მამა-პაპური ზვრები, მინდვრები,
მართალ გულით და სიტყვით ფხიანით
ამ ლოროტქო ყანებს ისევ სჭირდები.
მთებს აკვირდები,
ბარს ზურმუხტოვანს,
ცას, ტოროლებით უბეავსებულს,
სჭირდება შენი ოქრომჭედლობა
გმირის მარჯვენას,
დედის სავსე გულს.
ხმა გაიკაჟე, ძმაო მგოსანო,
ეს ცხელი სისხლი განა წყალია,
ახალ სიმღერას ელის ქვეყანა,
დასაბერებლად აღარ გცალია.
რომ დაესევა ცაცხვებს ფუტკარი,
დაეკიდება ზეცას მერცხლები,
ამოაბრუნებს ყამირს გუთანი, —
ამ სილამაზეს სად გაექცევი?!
შენი სახლის წინ დამწიფდა სურო,
ყვითელ ნისკარტით კრეფენ ჩიტები,
ამას ათას წელს უნდა უყურო,
თვალი გაღალღეს ამ დღის დიდებით...

გზებზე ფარდაგად მწვანე მოლია,
პოეტს ქარიშხლის გზები უვლია,
პოეტის მთები დაუთოვია,
პოეტის სულში გაზაფხულია.

გამი „რუსთაველი“ ბათუმის ნავსადგურში

ზეცა ჩამოაქვს ზღვაზე თოლიებს,
ტალღა შრიალებს როგორც თაველი
და დატვირთული ხალისით, თრთოლვით
ლურჯ ნავსადგურში დგას „რუსთაველი“.

შლის სიზმარულ ფერად იალქნებს
და დგას ამაყად როგორც შეჭფერის,
დგას ისე როგორც ციხე-სიმაგრე,
შმაგ ზვირთებისგან აუღებელი.

და დილის სუნთქვა ჩქერებს დაივლის
თუ მწუხრის ქარი ჩამოიქროლებს, —
ზღვათა სხეულზე წერს „რუსთაველი“
სიყვარულის და ძმობის სტრიქონებს.

...ცვივა თოლიებს თეთრი ფანტელი,
ზღვას რუსთაველი გაჰყვა თრთოლვითა
და მისი ანძა არის ანტენა,
მგოსნის დიდებას იჭერს რომლითაც.
პლანეტის ყველა მერიდიანზე.

მისი ნაამბობი

ბალუჯისტანისაკენ მიმავალი მგზავრი უთუოდ ქერმანის პროვინცი-
ას გაივლის და ჩვენც ამ პროვინციაში მოვხვდით. აქაურობა ისევე გადა-
მსმარ-გადარუჯულია, როგორც სხვა ბევრ ადგილას. მოსავალი მოჰყავთ
დიდი ვაი-ვაგლახით. ყველა სახნავ-სათესი უნდა მორწყონ. მიუხედავად
ამისა, მაინც მოჰყავთ იმდენი, რომ თავი შეინახონ და ცოტაოდენი ბა-
ზარზეც გაიტანონ.

პროვინციის ცენტრი ქალაქი ქერმანია. ქალაქი ოდესღაც ცნობილი
და იმ დროის შესადარად კეთილმოწყობილი. ირან-ინდოეთის გზა • ამ
ქალაქზე გაივლიდა და სავაჭროდ დაძრული ქარავნები ყველაზე საიმე-
ლო თავშესაფარსა და მომსახურებას აქ პოულობდნენ.

ჩვენი მისვლისას ქალაქი მიძინებულს ჰგავდა. რამდენიმე კუსტა-
რული საქსოვი ფაბრიკაც კი უმოქმედოდ იყო.

ცხელოდა. მიწას ალმური ასდიოდა, ჰაერში მტვრის ბული იდგა
და სუნთქვა სჭირდა, მაგრამ ადგილობრივი მცხოვრებნი ამ სიცხეს ცხე-
ლი ჩაის სმით იგერიებდნენ და ჩვენც ჩაიხანას ჭიკაშურეთ.

ხალხი ბლომად ირეოდა, გარუჯული სახის ადამიანები ოფლად იღ-
ვრებოდნენ, მაგრამ ამას არაფრად აგდებდნენ და ცხელ ჩაის ისე ეწა-
ფებოდნენ, როგორც მოწყურებული ცივ წყაროს.

ერთ ადგილას ჩამოვსხედით და საუზმე დავუკვეთეთ.

საუზმის დროს შევნიშნე, რომ იქ მყოფთა ყურადღება მიქცეული
იყო ერთი საკმაოდ მოხუცებული კაცისაკენ, რომელიც ჩვენს მახლობ-
ლად იჯდა და ფინჯანით მირთმეულ ჩაის დინჯად შეექცეოდა.

— რაშია საქმე? — შევეკითხე ონიკაშვილს. — რას მოელიან მაგ
მოხუცისაგან?

— ძველი ამბების მომყოლია, — მიპასუხა აბასყულიმ, — ალბათ
რაიმე საინტერესოს იტყვის.

მართლაც, მორჩა მოხუცი ჩაის სმას, სკამზე გასწორდა, აქეთ-იქით
მიმოავლო თვალი და ხმამაღლა დაიწყო:

* დასასრული. დასაწყისი იხ. „ლიტერატურული აქარა“, № 4.

— ქერმანო! დიღო ქერმანო! ოდესღაც შენ ისე განთქმული და კლიერი იყავ, რომ მთელი ქვეყნის ლომები შენს ბოძზე იყო მიბმული, მთელი აღმოსავლეთის საკუჭნაო და ხაზინა შენ გქონდა ჩაბარებული. შენს ოთხივე ალაყაფის კარებში ყოველი მხრიდან შემოდოდა დატვირთული ქარავნები. მუსიო ფრანგები და ინგლისელები, ბერძნები, იტალიელები და გურჯები აქ ხვდებოდნენ ერთმანეთს. შენ იყავ ჭიმკარი აღმოსავლეთ-დასავლეთს შორის, შენი ნახვა და გაცნობა იყო ყველასათვის სასურველი და სანატრელი.

მოხუცმა ღრმად ამოიქვა სული და დაუმატა:

— დღეს რაღაა შენი სიცოცხლე. შენს გარშემო შემოკრებილ ტომებიდან მეტად მცირე ნაწილი დარჩენილა. აღარ ელტვიან შენს კარებსა და ჭიშკარს, აღარ მოდიან ევროპიდან და ინდოეთიდან ძვირფასი საქონლით დატვირთული ქარავნები... ეჰ, ქერმანო, ქერმანო, ინდოეთისა და კავკასიის კლიტევ, სადღაა შენი დიდება და სახელი.

მოხუცმა ნაღვლიანად ამოიოხრა და დადუმდა.

ჩაის მომტანმა ბიჭმა სინი ჩამოატარა და მოხუცის სასარგებლოდ შეწირულება შეაგროვა, რომელშიაც რასაკვირველია ჩვენი გროშებიც მოხვდა.

მიუხედავად აუტანელი სიცხისა ჩვენ გზა განვაგრძეთ. გავიარეთ რამდენიმე დასახლებული ადგილი, ზოგან მეტად ლამაზიც... და საღამოს სოფელ კარაურაკში მივედით. ეს სოფელი ყველაზე უფრო მომეწონა, როგორც მდებარეობით ისე მისი ბალ-ნარგავებით. ყველაზე მეტად რაც ამ სოფელს ამშვენებდა, ეს იყო საკმაოდ მოზრდილი მდინარე, რომელიც შუა სოფელში მიედინებოდა.

— ამაღამ აქედან არ მივდივართ, — განუცხადე ჩემს თანამგზავრებს და ისინიც კმაყოფილნი დარჩნენ, რომ ასეთი გრილი ადგილი ავირჩიე.

მოვეძებნეთ ჩაიხანა და ჩვენი მანქანით მის წინ დავბარგდით. რასაკვირველია ჩვენი სტუმრობა ჩაიხანის პატრონს ძალიან ესიამოვნა. მაშინვე მოგვეგება და კარგი სამსახური შემოგვთავაზა.

ძალიან მოქანცული ვიყავით. მასპინძელს ვთხოვე ჩემთვის. აივანზე გაეშალა საწოლი და ერთი ფინჯანი ჩაი მოეტანა.

ჩემი მხლებლები იადულა და აბასყული ჩაიხანის პატრონს ქვემო სართულში ჩაყვნენ და იქ დანაყრდნენ.

ჩაიხანის პატრონს მათთვის ვინაობა უკითხავს და ამათაც უპასუხნიათ.

— როგორ, — გაკვირვებია მასპინძელს, — ჩვენი ძველებიც ხომ ფერეიდონელი ქართველებია! — და შემდეგ თავისი გვარი უთქვამს.

— თავაძე?! — ახლა იადულას გაფართოვებია თვალები. — მეც

ხომ თავაძე ვარ. — და ეს ორი ერთი გვარის ქართველი ერთმანეთს გა-
დაზვევია.

— ის ვინლა? — ახლა ჩემი ვინაობით დაინტერესებულა მას-
პინძელი.

— ის ჩვენი ძველი ქვეყნიდან, დიდ საქართველოდან არის. — უპა-
სუხნია ონიკაშვილს და ეს საბრალო მასპინძელი კიდევ უფრო გაუ-
კვირვებია.

— ეს რა ვნახე, ეს რა ბედი მეწია! — აღფრთოვანებული ჩაიხანის
პატრონი თავზე დამადგა. — თქვენ გურჯი ხართ? თქვენ ჩვენი ძველი
სამშობლოს მიწიდან მოსული? ჩვენი ნათესავი და მოკეთე?

მე ვუპასუხე.

— ჩვენ ამ სოფელში ორასი კომლი გორგიჯები ვართ. წინათ გურ-
ჯებს გვეძახდნენ, ახლა გორგიჯები ვართ. — და მასპინძელი მოჰყვა. —
როცა ჩვენები ფარსებს ტყვედ წამოუყვანიათ, მაშინ ისინი ქრისტიანე-
ბი ყოფილან. იქნებ არც დაიჯეროთ, ჩემი წინაპარი მღვდელი ყოფილა.
დიდი წვალება გამოუვლია უბედურს. ძალიან უწყამებიათ, მაგრამ თა-
ვისი სარწმუნოება საფლავში ჩაუტანია. ჩაუტანია შეუბღალავი და შე-
ურცხვენელი. ჩვენ კი... ძალა რას არ გასტეხს. — ნაღვლიანად დაუმატა
მან. — ვიცი ნაკლებად დასაჯერებელი ამბავია, მაგრამ მე შემიძლია და-
გიმტკიცოთ, რომ არ ვტყუი. — ბოდიში მოიხადა, ახლავე მოვალე შეგ-
ვპირდა და სადღაც გაქრა.

— აი მოვედი. — რამდენიმე წუთის შემდეგ გამოცხადდა იგი და
მაგიდაზე რაღაც შეხვეული დადო. — იცნობთ რაც არის. — ჯერ სუფ-
თა ჩვარი შემოაცალა, შემდეგ გასანთლული ქალაღი და ჩვენს წინ აკი-
აფდა ძველებურად მოჩუქურთმებული ხის ჯვარი და ჩარჩოში ჩასმული
ღვთისმშობლის ხატი. ღვთისმშობელს პატარა იესო უჭირავს ხელში.

— ეს არის ჩვენი ქართველობის დამამტკიცებელი საბუთი და თა-
ლიდან თაობამდე გადაგვაქვს ეს ძვირფასი განძი... — კარგად დააცქე-
რდა ღვთისმშობლის გამოსახულებას და შემდეგ მე შემომხედა. — იცით
რა ძალის მქონეა, რა სასწაულს ახდენს? ფეხმძიმე ქალი, რომელსაც
მშობიარობა გაუძნელდება, ამ ხატით პოულობს შევლას. როგორც კი
მიაშველებენ, მაშინვე დაიძვრის ბავშვი და ქალი თავისუფლდება. — ეს
განძი ისევ სათუთად შეახვია და მოწიწებით შეინახა.

— თუ არიან ამ კუთხეში ისეთი გორგიჯები, რომლებმაც ქართული
იციან? — შევეკითხე მე ამ მაჰმადიან ქართველ პატრიოტს.

— არიან, არიან. — მომიგო მან. — ხვალ დილით მე თქვენ ასი
წლის მოხუცს მოგიყვანთ, რომელიც ამბობს ქართული ვიციო.

მე მაღლობა გადავუხადე და ვთხოვე, იქნებ სხვებიც იპოვნო ასეთი
მეთქი.

ამ საუბრის შემდეგ მასპინძელმა ნამდვილი მასპინძლობა გამოიჩინა, რაც კი შეეძლო, ყველაფერი მოგვართვა და გაგვიშვადა.

მეორე დღეს, ჯერ კიდევ საუზმე არ მიგვედო, რომ ორი მოხუცი მოგვიყვანა და გაგვაცნო.

— მე ამ სოფლის ხანი ვარ. — მითხრა ერთმა მათგანმა, რომელიც ქართულს ძლივს ამტკრევდა. — ჩემი ძველი გვარი ასლანიშვილია. შვიდი ძმა ვართ. ორი ოჯახში ვმუშაობთ, ხუთი ძმა კი ინგლისელებთან — ტელეფონის ხაზზე.

მეორე მოხუცი ქართულს უფრო კარგად ლაპარაკობდა.

— ჩვენი წინაპრები დიდი ხანი არაა რაც ფერეიდონიდან გადმოსახლებულან ამ კუთხეში. — მითხრა მან. — ჩემი ძველი გვარი ხუციშვილია. სოფელ ახიდან, ფერეიდონშია. სახელად იბრაჰიმი მქვია.

მოხუცებმა ბევრი რამ საინტერესო მიაგზეს აქაური ქართველების შესახებ.

— ჩვენი ძველები მეტად ყოჩაღნი და მეგრძოლნი ყოფილან. — დაიწყო მოხუცმა ხუციშვილმა. — აქაურ მომთაბარე ტომებთან შეგრძოლების უნარი მხოლოდ მათ ჰქონიათ. ამიტომაც ჩამოუსახლებია შაჰს ამ მხარეში ქართველები და აქაურობის დაცვა დაუვალებია. ქართველები აქედან გადასულან პაკისტანსა და ავღანისტანში, სადაც სოფლები გაუშენებიათ და დასახლებულან. ორმოცი ათასი კომლი ქართველი მაჰმადიანია ამჟამად გაბნეული ამ ქვეყნებში და თავიანთი წინაპრების ჩვევებსა და ტრადიციებს ინარჩუნებენ.

მე დამაინტერესა მათი ცხოვრების მატერიალურმა და კულტურულმა მხარეებმა.

— ახლა არაგვიშავს. — მიპასუხა მოხუცმა, — რაც მთავარია, პავს შევეგუეთ, სამოსახლო ადგილები კარგი გვაქვს, გვყავს პირუტყვი, ცხვარი, აქლემი, ვირები, ძროხები. ხეხილიც გვაქვს გაშენებული, ვენახიც. პალმების წვენიდანაც კარგი შემოსავალი გვაქვს, მაგრამ სწავლავანათლების მხრივ ნამეტანი ჩამორჩენილები ვართ.

მოხუცებმა სინანული გამოთქვეს, რომ ქართველები ცოტანი არიან და ხშირად ესხმიან მათ თავს ცალკეული მომთაბარე ტომები. ერთხელ ექვს მწყემს გურჯს ასამდე ავღანელი დასხმია თავს და საქონლის მოტაცება მოუწოდებია. მწყემსებს გორგიჯებისათვის კაცი გაუგზავნიათ და შველა უთხოვნიათ.

მაშველი ძალა მალე გამოჩენილა. შებმიან ერთმანეთს მომხდურ-დამხდურნი და სისხლისმღვრელი ბრძოლა გაჩაღებულა. გორგიჯებს გზა მოუჭრიათ ავღანელებისათვის და გამოუვალ მდგომარეობაში ჩაუყენებიათ.

ბრძოლა იმით დამთავრებულა, რომ გორგიჯებისათვის დაზავება

უთხოვნიათ და რამდენიმე სული საქონელი მიუციათ ზარალის ასა-
ნაზღაურებლად.

— მას შემდეგ ველარ ბედავდნენ ჩვენს საქონელზე თავდასხმასა
და გატაცებას. — დაუმატა მოხუცმა.

ჩვენი საუბარი კარგახანს გაგრძელდა. ბევრი საინტერესო ამბავი
მოვუყუევით ერთმანეთს.

— ახლა კი ჩვენს ოჯახებსაც უნდა გაეცნოთ. — შემომთავაზა ხუცი-
შვილმა და ასლანიშვილს შეხედა.

— რასაკვირველია. — დაუდასტურა ასლანიშვილმა. — ამ სიშო-
რიდან ჩამოსული ჩვენი ნათესავი რომ ოჯახში არ გვესტუმროს, როგორ
შეიძლება.

მე მადლობა გადავუხადე და უარის თქმა დავაპირე, მაგრამ ეს მე-
ტად უხერხული იყო და, რადგანაც მათი ოჯახის ნახვა-გაცნობა ჩემ-
თვისაც საინტერესო იყო, დავეთანხმე.

პირველად ამ სოფლის ხანისას, ასლანიშვილისას მივედი.

ხანს ერთსართულიანი სახლი ედგა. წინ სასტუმრო დარბაზი, აქეთ-
იქით სხვადასხვა ოთახები. იატაკი და კედლები მოფენილი იყო ძვირ-
ფასი ხალიჩებითა და აბრეშუმის ქსოვილებით. დარბაზის ოთხივე კუთ-
ხეში თითო სკივრი იდგა, რომლებზედაც გადაფარებული იყო გარეული
თხის კარგად დამუშავებული ტყავი. კედელს ამშვენებდა ძველებური
ფარი, შუბი, ხმალი, კაჟიანი თოფი, დამბაჩა, ტყვია-წამლის ჩასაყრელი
ტყავის პარკები და წყლის ჭურჭელი — მოზრდილი მათარა.

— ყველაფერი ეს ჩვენი წინაპრების ნაქონია და მათ სამახსოვროდ
შემოგვინახავს. — მითხრა ხანმა და მკითხა, თქვენ თუ გაქვთ მამა-პაპა-
თა სახსოვრად შემონახული ასეთი განძიო.

გვერდით მოზრდილი ოთახი იყო, იქიდან დიდრონი მუთაქები გა-
მოიტანა მასპინძელმა და ამ დროს დავინახე, რომ ოთახი სავსე იყო ძვი-
რფასი საგებ-სახურავით. კედლებზე თვალი ვკიდე ქალების ტანსაც-
მელს, გრძელ კაბებსა და ლამაზ ქულაჯებს.

უზოში მოთამაშე გოგო-ბიჭი დავინახე და მასპინძელს ვთხოვე,
ისინი ჩემთან მოეყვანა.

— რა გქვია შენ გოგონა? — ვკითხე ბავშვს.

— მასიმა. — მიპასუხა ბავშვმა და დიდრონი შავი თვალები შემო-
მანათა.

— მე ფაჰრადი მქვია. — შეუკითხავად მითხრა ბიჭმა და თავი
დაჰხარა, მე მას თავზე ხელი გადავუსვი და მივეალერსე. გოგონამ იწყი-
ნა ეს და საყვედურით აღსავსე თვალებით შემომხედა.

— შენც კარგი გოგონა ხარ! — ვუთხარი და ახლა მას მოვეალერ-
სე. მერე ისინი ერთად დავაყენე, ცქერა დავუწყე.

— რათ გვიყურებ ასე? — გაიკვირვა ბიჭმა.

— მინდა გავიგო, თქვენში რომელი უფრო გავს ქართველს. —
გავუღიმე მე.

— ესეც ქართველია, მეც ქართველი ვარ. ორივენი გურჯები ვართ.
— თამამად მომიჭრა გოგონამ.

— მართალია, თქვენ ნამდვილი ქართველები ხართ, მაგრამ ქართული რომ არ იცით...

— გვასწავლეთ — წამოიძახა ბიჭმა.

— ვისწავლით — დაუმოწმა დამ.

ბავშვები მართლაც ძალიან გავდნენ ქართველ ბავშვებს. ისეთი შავი და ეშხიანი თვალები, თხელი ტუჩები და ბროლივით თეთრი კბილები ჰქონდათ, იშვიათად შევხვედრივარ ირანში მცხოვრებ ქართველებს შორის ისე შემონახულსა და დაცულ ქართულ სახეებს, როგორც გორგიჯებში.

ცოტა შესვენების შემდეგ ეზოში გამოვედით და გავიარეთ. ამ დროს მეზობლების ქალები სახლის ფანჯრებს მოაწყდნენ და დაგვიწყეს ჭკრეტა. ალბათ ძალიან სურდათ დაენახათ შორეული სამშობლოდან მოსული სტუმრების სახე, მაგრამ ამის ნებას სარწმუნოება არ აძლევდა და არც მათი ქმრები დათანხმდებოდნენ, დაერღვიათ წლობით დამკვიდრებული ადათი.

მეც ძალიან მსურდა აქაური ქალების სახის დანახვა, მსურდა აღმედგინა ქართველი ქალის ისტორიული სახე, მაგრამ ამ სურვილის გამხელაც კი ვერ გავზედე.

მაგრამ აი. აგერ ერთი სტუმარი ეწვია ჩვენს მასპინძელს. დროებით მან ჩვენ მიგვატოვა და ახალ მოსულთან მივიდა. ეს შენიშნეს ქალებმა, მოიხსნეს პირსაფარი, მოადგნენ აივანს, დაგვიწყეს ცქერა და ჩვენც მოგვცეს საშუალება რამდენიმე წუთით გვეცქირა მათთვის. ეს გააკეთეს ჩემი პატივისცემის ნიშნად და ამ პატივისცემისათვის მე მათ შორიდან თავის დაკვრით მადლობა გადავუხადე.

ჩვენს მასპინძელს სამი ცოლი ჰყავდა. თითოეული მათგანიდან ორ-ორი ვაჟი და სამ-სამი ქალი მისცემოდა. ასე რომ ის თხუთმეტი შვილისა და ოცდაათი შვილიშვილის პატრონი იყო. ექვს ვაჟში მხოლოდ ერთი იყო ასე თუ ისე ნასწავლი და მსახურობდა, დანარჩენები სოფლის მეურნეობას ეწეოდნენ.

მიუხედავად იმისა, რომ პირუტყვი ბევრი ჰყავთ, პურიც მოჰყავთ, ხილიც ეშოვებათ, თავს მაინც მეტად საწყლად და დაჩაგრულად თვლიან.

სწავლა-განათლება, ადამიანური ცხოვრება სურთ და ენატრებათ.

აქაური ქალები მეტად ბეჯითნი არიან. შალ-აბრეშუმისაგან ისეთ რამეებს ქსოვენ, რომ ფაბრიკის ნაქსოვიდან ვერ გაარჩევთ. ოჯახს რა სახის ქსოვილიც სჭირდება, სულ თვითონ ქსოვენ. რძის ნაწარმიც კარგი გამოუდით. ბლომად ჰყავთ ქათმები, იხვები, ინდაურები და ბატები.

ხანის სახლიდან მანქანით წავედით ხუციშვილისას. სამი კილომეტრის გავლის შემდეგ შევედით სოფელში. აქ მთელი მოსახლეობა მდინარის პირას გამოსულიყო, კარვები დაედგათ და შიგ ცხოვრობდნენ.

— ზაფხულობით, ასეთ სიცხიან დღეებში ასე იქცევიან ხოლმე აქაურები. — მითხრა ხანმა, რომელიც მიგვაცილებდა.

კარვებს შორის ერთი უფრო მოზრდილი შავი კარავი იდგა.

— ამაში მამასახლისი ცხოვრობს, — გვეუბნება ჩვენი თანამგზავრი. — ჩვენც მას უნდა ვეახლოთ პირველად.

დავუჯერეთ და მანქანა შავ კარავთან გავაჩერეთ.

მამასახლისი საქმეში იყო გართული. ორი ცხვარი დაეკლა და მცხოვრებლებს უნაწილებდა. წესად, თუ კანონად ჰქონიათ, საკლავს მამასახლისი ანაწილებს.

მანქანიდან ჩამოსული არ ვიყავით, რომ მამასახლისი და სოფლის თავკაცები გვეახლნენ. მოწიწებით თავი დაგვიკრეს და სალამი მოგვცეს. ჩვენც მივესალმეთ და მოვიკითხეთ. როცა გაიგეს მე საქართველოდან ვიყავი, აღტაცებულებმა ღმერთს მადლობა შესწირეს, სათითაოდ მოვიდნენ, ხელები მომხვიეს და გულში ჩამიკრეს.

ახლა მეორენაირი ცერემონიალი გაიმართა. საერთოდ ასე იცინა შეხვედრისას: დამხვდურები დასხდებიან ერთ მხარეს, მოსულები ანუ სტუმრები — მეორე მხარეს. რამდენიმე წუთით მიაჩერდებიან ერთმანეთს, თითქოს ესაა უნდა წაიჩხუბონო, უტრიალებენ თვალებს ერთიმეორეს და ბოლოს დამშვიდდებიან.

როცა ეს პროცედურა დამთავრდა, ერთი ყველაზე უხუცესი წამოიჭრა და მკითხა:

— ჩემი ხალხი როგორ არის? ღმერთის შეწევნით კარგად იქნებიან.

— და როცა ამის პასუხი მიიღო, ხელები ალაპყრო და ღმერთს მადლობა შესწირა.

მოხუცის შემდეგ ასეთი შეკითხვა რიგრიგობით ყველამ გაიმეორა.

ამ მოკითხვა-გამოკითხვის შემდეგ გაიმართა ზეიმი. მთელი სოფელი შეგროვდა. მოვიდნენ გრძელკაბებიანი და ფერად ხავერდისქულაჯებიანი ქალები, ახალგაზრდები, ბავშვები, ქალებს თავ-პირი აქაც ახვეული ჰქონდათ და თვალსაჭვრეტიდან გვიცქერდნენ. ერთმა ახალგაზრდამ მახლობელი კარავიდან ორი ფანდური გამოიტანა, ერთი თვით დიჰკირა, მეორე ამხანაგს მისცა და ორივემ დალოცვის სიმღერა გვიმღერა.

როცა მათთან შეხვედრით კმაყოფილებმა წასვლა დავაპირეთ, ერთმა მოხუცმა თავის შვილიშვილს დაუძახა და უბრძანა:

— გაიქეც სახლში, გამოიყვა ორი ცხვარი და როცა საქართველოდან მოსული სტუმარი ეზოს წინ გამოივლის, ცხვრები მაშინვე დაჰკალი, სისხლი გზაზე მოასხი, ხოლო ხორცი მეზობლებს დაურიგე. ილო-

ცონ იმისათვის, რომ ჩვენმა ძმებმა საქართველოში გაიმარჯვონ და ბედნიერონ.

ახალგაზრდამ ბაბუას დავალება შეასრულა.

ამ სოფლიდან ვეწვიეთ ფერეიდონიდან გადმოსახლებულ ქართველებს. ამ სოფელში ცხოვრობდა ჩვენი ახალგაზრდობილი მოხუცი ხუციშვილი, რომელიც თან მიგვყვებოდა.

მივედით ერთ პატარა სოფელში. სოფელს ირგვლივ მიწის ღობე აქვს შემოვლებული. შუა ადგილას ალაყაფის კარებია, კუთხეებში სათოფურები და კოშკები. თავდასხმის დროს შეუძლიათ თავდაცვა და მტრის მოგერიება.

შევედით ამ შემორაგულ სოფელში. დავათვალიერეთ იქაურობა. მივედით ხუციშვილის სახლთან. სახლის კარები გაიღო და ერთი კაცი გამოგვყვება.

— მობრძანდით, ბატონო, მობრძანდით. — ფართოდ გააღო მან სახლის კარი.

ჩვენ სასტუმროში შევედით. იქაურობა ლამაზად იყო მოწყობილი. კედლები და იატაკი აქაც ხალიჩებითა და ფარდაგებით მოეფინათ.

ცოტა ხანი და გვერდით ოთახიდან გამოვიდა მასპინძლის მეუღლე. მაღალ-მაღალი, საკმაოდ ხანში შესული დარბაისელი ქალი და ქართულად მომესალმა.

— ბედნიერი იყოს თქვენი მობრძანება. ხომ კარგად იმგზავრეთ. როგორ ბრძანდებიან ჩემი ქართველი დები საქართველოში? ბედს ხომ არ ემდურიან. ვაჟკაცებს თუ ზრდიან სამშობლოსათვის?

მადლობა მოვახსენე. კითხვაზე პასუხი გავეცი და თავი დავუკარი.

დიასახლისმა ღმერთს მადლობა შესწირა. შემდეგ მიბრუნდა, ყველაზე დიდი მუთაქა გამოიტანა და მომართვა. აქ სკამის ნაცვლად მიღებულია მუთაქები.

— თქვენ ჩვენი ძველების ქვეყნიდან ხართ და კარგად უნდა მოგიაროთ, — მითხრა მან და მთხოვა დავბრძანებულიყავი.

გაიგეს თუ არა ჩვენი მისვლა, მთელი სოფელი შეგროვდა. მოვიდა ამ სოფელში ყველაზე უხუცესი და საპატიო მოხუცი ქალბა ჯაფარიყული. იგი ჩვენი აბასყულის ნაცნობი გამოდგა და უნდა გენახათ მათი შეხვედრა; მთელი საათი ეხვეოდნენ ერთმანეთს და ესიყვარულებოდნენ.

დავსხედით სახლში. მამასახლისი და ხანი კარებთან ჩამოსხდნენ და მოსულთ ჩემ თავს აცნობდნენ. შემოდიოდნენ რიგრიგობით, ხელს მართმევდნენ, მკითხავდნენ, ჩვენი ძველები როგორ არიანო, მაკვირდებოდნენ, მათვალიერებდნენ და მოშორებით დგებოდნენ.

ამ სოფელში, როგორც ფერეიდონში, ყველა ქართულს ლაპარაკობს და ქართული ჩვევებიდან ბევრი რამე არის შემონახული.

მოხუცმა ქალბა ჯათარულები მომიყვა ამ სოფელში ჩამოსახლე-
შის ისტორია.

— ჩემი თაოსნობით მოხდა ეს. — დაიწყო მან. — ახალგაზრდობი-
სას ჩალვადრობას ვეწეოდი, ვყიდულობდი მატყლს, ერბოს, ინდიურ-
მას, ხმელ ხილს, კევის ხეს, გამქონდა, ვყიდდი, კარგი შემოსავალი მქონ-
და. მთელი ბალუჯისტანი შემოვლილი მაქვს. მართალია, აქეთ მგზავრო-
ბა საშიში იყო, მაგრამ აქაური გორგიჯები დიდ მფარველობას მიწევდ-
ნენ. გარდა ამისა, ნაზარ-ხანიც მწყალობდა და მისი შიშით ხომ სულ ვე-
რაფერს მიბედავდნენ. ერთხელ ნაზარ-ხანმა მითხრა: მოდი, ჩამოიყვანე
ფერეიდონიდან რამდენიმე მოსახლე ქართველი, მოგცემ მიწას, ამ ადგი-
ლას დასახლდით და კარგადაც იცხოვრებთო.

ჭკუაში დამიჯდა მისი რჩევა. მიწა მართლაც კარგი არის, მოსავალი
მოდის, პირუტყვის მოშენება შეიძლება. ვიფიქრე, ვიფიქრე და ჩემი სუ-
რვილი ჩემს მეზობლებს გავუზიარე. ბევრმა მოიწონა ჩემი გადაწყვეტი-
ლება და ერთ მშვენიერ დღეს ფერეიდონიდან ოცდახუთი კომლი გად-
მოსახლდით.

მართალია, ყოველგვარი პირობები გვქონდა, თითქმის არაფერი გვა-
კლდა, მაგრამ ბევრმა აქაური ჰავა ვერ აიტანა და ისევ უკან გაბრუნდა,
ზოგი კი მოკვდა და გადაშენდა. ამჟამად მხოლოდ შვიდი მოსახლე დავ-
რჩით ამ სოფელში. — გულდაწყვეტით დაამთავრა მოხუცმა.

ის ნანობდა, რომ ასეთი საქმე გააკეთა, ასე მიატოვებინა სახლ-კა-
რი მეზობლებს და აქ გადმოსახლა.

— ვინ იცის, იქნებ რაიმე დანაშაულობისათვის გვსჯის ღმერთი, —
თქვა მან, და ცოდვად ის მიიჩნია, რომ სალოცავი და სამშობლო მხარე
მიატოვა. ჩემი შეცდომა და დანაშაული ისევ მე უნდა გამოვასწორო, ეს
დარჩენილი მოსახლეობა თავის კუთხეს დაუბრუნო და მოვალეობა მო-
ვიხადო.

ამ ლაპარაკში რომ ვიყავით, ჩვენთან ოთხი მოხუცი ქალი შემოვიდა
და თხოვნით მოგვმართა.

— ურჩიეთ ჩვენს კაცებს, დაბრუნდნენ ფერეიდონში. — ცრემლ-
მორეული თვალებით გვთხოვა ერთმა მოხუცმა.

— იქ სიკვდილი გვირჩევნია აქ სიცოცხლეს, — დაუმატა მეორემ.

— შიმშილისაგან დაცემული რომ ვიყო ფერეიდონში, იქაური მი-
წის მაღლით მოვჯობინდები და წამოვდგები, — ჩაილაპარაკა მესამემ.

მეოთხემაც ჩაიდუღუნა რაღაცა, მაგრამ არ გამიგონია.

იმ დამეს ყველანი ხუციშვილისას დავრჩით. სოფლის მამაკაცებმა
ჩვენს საპატივცემლოდ ჩვენთან ივახშმეს. ქალებმა ფანდური დაუარეს,
ბავშვებს ხორუმი აცეკვეს.

მეორე დღით, ამდგარი არ ვიყავი, რომ ქალებს საუზმე გაემზადე-
ბინათ და გველოდებოდნენ.

წინა ღამით გვთხოვეს, რამდენიმე დღე დარჩითო და უარი რომ გუ-
თხარით და წასვლა ამოვიჩემეთ, ქალებს მდიდარი საგზალი დაემზადე-
ბინათ. მანქანაში ვერ ჩავატიეთ, იმდენი ჩურჩხელები, ხაჭაპურები, ყაჭა-
დები, შემწვარ-მოხარშული ქათმები და ინდაურები მოეზიდათ. ყველა
ოჯახს გაეღო თავისი წილი და მეტად კმაყოფილნი იყვნენ, რომ მათ ნა-
ხელავს მათივე ერის შვილი, ქართველი კაცი დიდ საქართველოდან
მიირთმევდა.

გამოთხოვებისას კვლავ შეიკრიბნენ და გამოგვაცილეს.

— სალამი ჩვენს ძველ სამშობლოს!

— მოკითხვა ჩვენს ძმებსა და დებს! — მოგვძახოდნენ და ხელებს
გვიქნევდნენ.

— მშვიდობით, ნახვამდის, ძმებო და დებო! — ვპასუხობდი მე
და სოფელს ვტოვებდი.

ზაჰედანის გზით

სოფელ კაურაკიდან ზაჰედანისაკენ მიმავალი გზა მეტად სახიფათო
და ფათერაკიანია. განსაკუთრებით საშიშია უდაბნოს ძლიერი ქარი, რო-
მელსაც ტალღასავით მოაქვს სილა, ქვიშა და მტვერი. ვაი მას, ვისაც მო-
უსწრებს; ან მტვრის კორიანტელთან ერთად გაიტაცებს ან უზარმაზარ
მთის ქვეშ მოამწყვდევს და დამარხავს.

სოფლიდან დილით გავედით, გავიარეთ რამდენიმე კილომეტრი და
ერთ დასახლებულ ადგილს მივადექით. აქედან იწყება უდაბნო თავისი
აელვარებული სიმხურვალითა და თავაწყვეტილი ქარბუქ-კორიანტე-
ლით. აქ შევჩერდით, შევედით საჩაიეში და დავისვენეთ. ის იყო წასასვ-
ლელად ავბარგდით, რომ ჩვენთან მოვიდა დაცვის უფროსი, მაღალ-მა-
ღალი ჭაბუკი და გაგვაფრთხილა:

— თქვენ მოგიხდებათ ორმოცდაათი კილომეტრი მეტად სახიფათო
გზის გავლა. მართალია, ჯერჯერობით ამინდი ხელსაყრელია, მაგრამ მოუ-
ულოდნელობისაგან დაზღვეული არა ვართ. შეიძლება უეცრად მოგის-
წროთ და დაიღუპოთ.

— მაშ თქვენი აზრით უკანვე უნდა გავბრუნდეთ? — ვკითხე მე —
თუ ჩვენთვის საჭიროა ზაჰედანში მისვლა?

— ვინ გიშლით, ბატონო. მიბრძანდით, მე მხოლოდ გაგაფრთხილეთ.
— თავაზიანად გვეუბნება დაცვის უფროსი.

— გაფრთხილებისათვის დიდი მადლობა მომიხსენებია, — ვუთხარი
მე, — მაგრამ გვირჩიეთ, როგორ მოვიქცეთ.

— აი, რა. — ცოტა ხნის ფიქრის შემდეგ გვითხრა უფროსმა. — აქე-
დან ოცდახუთი კილომეტრის მოშორებით არის ჩვენი მეორე საგუშაგო.

მე ახლავე ვაცნობებ მას, რომ თქვენ გადით. ისინი ფრთხილად იქნებიან, თუ ვინიცობაა ქარბუქი ამოიჭრა, წამოვლენ თქვენს მოსაშველებლად, მეტად მარდი აქლემები ჰყავთ. მაგრამ თქვენ მარტო სხვისი იმედით არ უნდა დარჩეთ. ჩვენ ყოველ ორ კილომეტრზე გზის პირას გვაქვს გავითებული მიწისქვეშა სადგომები, თუ ვინიცობაა ქარმა მოგისწოთ, მოძებნეთ და შეეფარეთ.

მე არ მენახა უდაბნოს ქარბუქი, არც მის სიძლიერეზე მქონდა წარმოდგენა და ცოტა არ იყოს დაცვის უფროსის ასეთი გაფრთხილებაც გადაჭარბებულად მეჩვენა. მან შემატყო ეს და გაიღიმა.

— თქვენ რომ ერთხელ მაინც გაგველოთ აქეთ, ასე არ იფიქრებდით. — მითხრა მან და რამდენიმე უბედური შემთხვევა მომიყვა.

შარშან ოთხი ინგლისელი და ოთხი ადგილობრივი მცხოვრები დაღუპულა. მანქანით გასულან ამ სადარაჯოდან, ორიოდ კილომეტრის გავლის შემდეგ მოხვედრილან საშინელ გრიგალში და მანქანასთან ერთად დამარხულან.

— ჰოდა, საჭიროა ფრთხილად იყოთ. — კვლავ გაგვაფრთხილა უფროსმა.

ამ კაცის ნაამბობმა, ცოტა არ იყოს, დამაფიქრა, მაგრამ ამ დროს ჩვენ ერთი მანქანით მომავალი მგზავრი შემოგვემატა და ოდნავ დაგვაიშედა. მას გამოეწო ჩვენი გასავლელი გზა, ახლა უკან ბრუნდებოდა და ჩვენთან ერთად გადაწყვიტა წამოსვლა.

— მართალია, უღელტეხილზე სახარბიელო ტაროსი არ დგას, თითქოს ქარბუქისათვის ემზადება, მაგრამ, ვფიქრობ, გადასვლას მოვასწრებთ. — თქვა მან და წასვლა გაგვიპირდა.

დავიძარი. ჩვენ წინ წავედით, თანამგზავრი უკან გამოგვყვა.

მზე წვავდა ყველაფერს, მიწას ალმური ასდიოდა. მანქანა ხურდა, ლაპლაპებდა, ჩვენ სული გვეხუთებოდა. კიდევ კარგი, ლურჯი სათვალეები დამირჩა თან, თორემ მძღოლს საჭესთან ყოფნა და მანქანის მართვა გაუჭირდებოდა.

ორი ქელი გადავიარეთ. შევუდექით მესამეს, რომ უეცრად ხევიდან რაღაც შხუილით დაიძრა ჰაერში და ჩვენც წამოვიდა. ეს იყო ჰაერში ავარდნილი გრიგალის ბოძი, რომელსაც რაღაც წისქვილის ქვის მსგავსი საგანი მოჰქონდა. მივხვდით, რომ ეს საგანი იყო ერთად შეკრული ფხვიერი მიწის უხარმაზარი მასა, რომელსაც შეეძლო დაეფარა საკმაოდ დიდი ფართობი.

ვიგრძენით მოახლოებული საშიშროება. მძღოლმა მაქსიმალურ სიჩქარეზე გადართო მანქანა და გზის გადამღობავ გრიგალის სვეტს გადაუსწრო, სამშვიდობოზე გაგვიყვანა, მაგრამ უკან რომ მოვიხედეთ, ჩვენი თანამგზავრი მანქანა არ ჩანდა.

— ჩანს ვერ გადმოასწრო. — თქვა მძლოლმა დანანებით. — ვაი თუ გრიგალმა გაიტაცა!

— გავბრუნდეთ, შევიტყოთ მათი ბედი! — ვუთხარი მე მძლოლს და მანაც არ დააყოვნა, მანქანა მიაბრუნა.

მძლოლი მართალი გამოდგა. უკან მომავალ მანქანას გრიგალისთვის ვერ გამოესწრო, მაგრამ მთლიანად მის გულში არ მოხვედრილიყო და ესეც დიდ რამეს ნიშნავდა. მგზავრები ცოცხლები დარჩნენ. მანქანაც არ დაზიანებულიყო. იგი სილაში ჩაფლული აღმოვაჩინეთ და ძლივძლივობით ამოვათრიეთ რკინის ბადურების საშუალებით.

ქარი მატულობდა და ძლიერდებოდა. მოსალოდნელი იყო გრიგალად ქცეულიყო და ავჩქარდით. ოცი წუთის შემდეგ მივედით მორიგ საგუშაგოზე. აქ სიმშვიდე იყო, ნიავეც არ იძვროდა, მაგრამ შორს მოჩანდა მტვერისაგან შენისლული ცა, რომელიც თანდათან იზრდებოდა და ფართოვდებოდა.

— იჩქარეთ წასვლა, თორემ გრიგალი მოგისწრებთ და გზას გადაგიღობავთ. — გვითხრა საგუშაგოს უფროსმა, გვირჩია წასვლა და თან ერთი თავისი კაცი გაგვაციოლა. ეს კაცი მანქანაში ჩავისვით და წავედით.

გზაში მშვიდობიანად მივდიოდით, ვსაუბრობდით, საგუშაგოდან გამოყოფილმა კაცმა რომ გაიგო მე ქართველი ვიყავი, დიდ საქართველოდან, სიხარულით თვალები გაუბრწყინდა.

— მე აქაური გორგიჯი ვარ, გურჯი, ქართველის მოდგმა, — ამაყად თქვა მან. — აქაური სადარაჯოების გუშაგები, მათი უფროსები და მცველებიც გორგიჯებია. — და მტკიცედ დაუმატა: — თქვენ ჩემი სტუმარი უნდა დარჩეთ.

გზა მშვიდობიანად გავიარეთ. ჩვენი ახალი თანამგზავრი გვართობდა ტკბილი საუბრით. გვიყვებოდა აქაური გურჯების ამბებს.

ამ საუბარში გადავიარეთ უკანასკნელი ქედი, გავედით სამშვიდობოზე და ერთ პატარა დასახლებულ ადგილას გავჩერდით.

— აქ ღამიცადეთ, — გვითხრა ჩვენმა ახალმა თანამგზავრმა, — ძალე მოვალ. — და სწრაფად წავიდა.

ჩვენ ისედაც არ ვჩქარობდით, შევისვენეთ. ტანსაცმელი გავიბერტყეთ. დავრახათდით და ამასობაში თანამგზავრიც გამოჩნდა. მას ახალგაზრდა ოფიცერი მოჰყვა, აქაური დაცვის უფროსი. მაღალი, შავუღვაშე-ბიანი ვაჟკაცი. თეთრი და განიერი შარვალი ეცვა, ასეთივე ფერის ფიჯაკი. თავზე დიდი ჩალმა ჰქონდა მოხვეული.

— ესენი გურჯებია, — უთხრა მას ჩვენმა თანამგზავრმა. — ეს კაცი კი, — ანიშნა ჩემზე, — დიდი საქართველოდან არის მოსული. მე მსურს წავიყვანო სახლში და შემდეგ კი აქაური გორგიჯები გავაცნო.

ოფიცერმა ცნობისმოყვარეობით შემათვალიერა.

— ჩი აჯაბ (რა გასაკვირია), — თქვა მან, — მაგრამ ჯერ ჩემსას უნდა

მობრძანდნენ, პურ-მარილი მიიღონ და შემდეგ, სადაც მათი სურვილი იქნება.

ჩვენ წინააღმდეგობა არ გავვიწყევია და დაცვის უფროსს ბინაზე ვე-
წვიეთ. ცხოვრობდა იქვე, მახლობლად, აღმოსავლურ ყაიდაზე მორთულ
ბინაში. მისვლისთანავე ხელპირი დაგვაბანის, ტანსაცმელი გავვიწმინ-
დეს და შემდეგ სუფრა გავვიწყვეს.

ვისადილეთ. კარგად დავნაყრდით და საუბარი გავაბით. დაცვის
უფროსს ძალიან აინტერესებდა ქართველი ხალხის ამბავი: რა სარწმუნოე-
ბა აქვთ, როგორ მუშაობენ, რას ესწრაფვიან, რას სწავლობენ, როგორი
ვაჟკაცები ჰყავთ.

როცა მე ვპასუხობდი და ქართველი ხალხის დღევანდელ ყოფა-
ცხოვრებაზე ველაპარაკებოდი, ახალგაზრდა ოფიცერი კმაყოფილი ილი-
მებოდა. ვამჩნევდი, ქართველი ხალხის სიკეთე და გამარჯვება საამაყოდ
მიაჩნდა. ხშირად ჩაუტრთავდა ხოლმე, აი ნამდვილი მებრძოლი ხალხი, აი ნა-
მდვილი გმირებიო.

მერე მან მომიყვა თავის გვარისა და წინაპრების თავგადასავალი და
ვინაობა.

— მე სარდალ მალიქ-შაჰის შვილიშვილი ვარ. — დაიწყო მან. — მა-
მაჩემს მალიქ-ქუჩიკ ხანს უწოდებდნენ. მისი შიშით აქაური ტომები
ძრწოდნენ. ქერმანიდან აქამდე რაც საგუშაგოებია, ჩვენებს — გორგი-
ჯებს აბარიათ, ჩვენ ვართ პასუხისმგებელი ამ გზაზე წესრიგის და მშვი-
დობის დაცვისათვის. ეს მოვალეობა გორგიჯებს ნადირ შაჰის დროიდან
აქვს დაკისრებული და საამისო ფირმანიც იმ დროს არის დაწერილი.

ამის შემდეგ მოგვიყვა საკუთარი ოჯახის ამბავი. მამამისი, მელიქ-ქუ-
ჩიკ ხანი, რომელიც ინდოეთში მიმავალ გზის დაცვას ხელმძღვანელო-
ბდა, ყაჩაღებთან შებმისას მოუკლავთ. მართალია, შემდეგ ეს ყაჩაღები
შეუტყურიათ და ნაწილი ამოუხოცავთ, მაგრამ ოთხი უწლოვანი ვაჟი და-
ობლებული დარჩენილა.

— თქვენთან ლაპარაკით ვერ გავძლები. — თქვა ბოლოს ოფიცერ-
მა. — მინდა ყველაფერი ვიამბოთ, რაც გადაგვხვდა, რაც გვჭირს. საკუთარ
ერსა და სამშობლოს მოკლებულნი სხვას ვემსახურებით, სხვის კარს ვი-
ცავთ და ვდარაჯობთ, სხვის მონობაში ვართ, მაგრამ არავინ გვიფასებს, რო-
ცა საჭირონი ვართ, სისხლ-ხორცად გვთვლიან, როცა ჩვენი სისხლი არ
სჭირდებათ, მაშინ გაუტრების მოდგმას გვიწოდებენ და გვიწყრებიან.
ასეთი ყოფილა სამშობლო მიწა-წყალს მოწყვეტილი ადამიანის ბედი. მაზ-
სოვს, მამაჩემი ქართულად ლაპარაკობდა და ბავშვებსაც გვასწავლიდა.
ბაბუაჩემმა ქართული წერა-კითხვაც იცოდა. საბრალო, ნაღვლიანად იტ-
ყოდა ხოლმე, ორას ორმოცდაათი წელია საქართველოს ჩვენკენ არ გამო-
უხედავსო.

— ზაჰედანში რომ მიხვალთ, — განაგრძო მასპინძელმა, — მონახეთ
მეც მალე მაჰუდ ხანი. ჩვენი მოდგმისა და სისხლის გორგიჯია. იგი უფრო
კარგად მოგიყვებათ ჩვენს ამბავს.

გამოთხოვებისას მეტად მგრძნობიარე სიტყვით მოგვმართა:

— სამშობლოში რომ ჩახვიდეთ, ემთხვეით ჩვენს მაგიერად ჩვენი
სამშობლოს მიწას. სალამი გადაეცით ჩვენს ძმებსა და ნათესავებს. საყვე-
დურიც უთხარით. — და ცრემლმორეულმა დაუმატა: — ვისპობით,
ვნადგურდებით, მაგრამ თქვენ მაინც იყავით კარგად, მოუარეთ სამშობ-
ლოს. ჩვენი ბედი სავალალოა, მაგრამ თუ თქვენ გამაგრდებით და გაძ-
ლიერდებით, იქნებ ოდესმე ჩვენზედაც იფიქროთ.

გამიკვირდა, ახალგაზრდა კაცი ასე გულაჩუყებული რომ ვნახე.

გზად კიდევ ერთ სოფელში გავიარეთ. აქაც გორგიჯები ცხოვრობდ-
ნენ. ერთი ასოცი წლის მოხუცი მოგვიყვანეს. მხნე, ამაყი, კარგად
შენახული.. იგი თითო-ოროლა სიტყვას გვეუბნებოდა ქართულად და თვა-
ლებში მოგვჩერებოდა.

— მამაჩემი ქართული წერა-კითხვის მცოდნე იყო, — გვითხრა მან.
— მე ძლივძლივობით რამდენიმე სიტყვა შემოვინარჩუნე.

შემდეგ წაგვიყვანა და გვიჩენა ერთი დიდი აბანო.

— ეს აბანო ქართველთა ჯარის სარდლის ბრძანებით არის აშენებუ-
ლი. როცა ეს მხარე საქართველოს ჯარს დაულაშქრავს, აბანოც მაშინ აუ-
გიათ.

მოხუცმაც იგივე ამბავი მოგვიყვა, რომელიც დაცვის უფროსისაგან
გვქონდა მოსმენილი, მხოლოდ უფრო დაწვრილებით და დამაჯერე-
ბლად.

— ამ მხარეში ჯანდიერების საგვარეულოს დიდი სახელი და ღირსება
ჰქონდა და აქამდეც აქვს შემორჩენილი, — გვითხრა მან ბოლოს. — მმა-
რთველები და დიდი ხანები სულ ჯანდიერების გვარიდან იყვნენ. დღეს
ბევრს არ ახსოვს თავისი წინაპრების საამაყო სახელი, მაგრამ თავიანთი
იველი სამშობლოს სიყვარული სათუთად აქვს შემონახული.

ამ სოფელში ბევრი საინტერესო ამბის მოსმენა და გაგება შეიძლე-
ბოდა, მაგრამ ჩვენ ზაჰედანში მიგვეჩქარებოდა და დიდხანს ვერ გავჩე-
რდით. პატივისცემისათვის მადლობა გადავიხადეთ და გულდაწყვეტილ
წამოვედით.

ზაჰედანში შუადღისას ჩავედით. ეს ქალაქი ძველ ინდო-ევროპის საზღვართან მდებარეობს და ბევრ ისტორიულ ამბებთან არის დაკავშირებული. მას ძველად დოზდაბს ეძახდნენ და თავიდანვე დიდ სავაჭრო სატრანსპორტო ცენტრად იყო ცნობილი. აქედან ინგლისელებს რკინიგზა აქვთ გაყვანილი, რომლითაც უკავშირდებოდნენ ინდოეთსა და პაკისტანს და ამ ქვეყნების სიმდიდრეს მუქთად ეზიდებოდნენ; გაჰქონდათ რაც მოეწონებოდათ და რაც მათთვის საჭიროებას წარმოადგენდა.

ეს ქალაქი ირან-პაკისტანის საზღვარზე მდებარეობს. ამ ორი ქვეყნის სასაზღვრო საგუშაგოებიც აქ არის განლაგებული.

საშინლად ცხელოდა. ჩვენ მანქანა მოფარებულში დავაყენეთ და საჩაიში შევედით.

ცოტაოდენი დანაყრებისა და შესვენების შემდეგ მე გარედ გამოვედი და გრილოში დადგმულ ხის ტახტზე წამოვწექი. მოქანცულს მალე ტკბილად ჩამეძინა. ჩემი მხლებლები აბასყული და იადულა მძღოლთან ერთად ყალიონს შეექცეოდნენ.

კარგა ხანს მეძინა, ალბათ კიდევ ვიძინებდი, რომ იადულას არ გაველვძებინე.

— პატრონო, — მითხრა მან, — ჩვენ გაგვეცნო აქაური გორგიჯების სარდალი, რომელსაც თქვენ შესახებაც ვუთხარი და ისე გაეხარა, რომ აღარ იცის რა ჰქნას. ძალიან სწადია თქვენი ნახვა და გაცნობა. თუ ნებას დართავთ, გეახლება.

— სთხოვეთ, — ვუთხარი მე. — მხოლოდ იცი რა, ბარემ სადღილიც შეუკვეთეთ და ერთად ვისადილოთ.

იადულა დავალების შესასრულებლად გაიქცა.

რამდენიმე წუთის შემდეგ ყველაფერი მზად იყო. პატარა სუფრა გაგვიშალეს და აბასყულიმ აქაური გორგიჯების სარდალიც მოიყვანა.

სარდალს ორიც სხვა მოჰყვა. ერთი ამ სარდალის ძმა — ხანში შესული კაცი, სახელად ლომანი, მეორე, ბიძაშვილი, შუახნის ვაჟკაცი დუსტ-მამალი.

სარდალი ახოვანი ჩანდა, შავი და გრძელი უღვაშებით, რაც აქაურ ძირითად მკვიდრთათვის დამახასიათებელი არაა. თმაში ჭაღარა შერეოდა, რაც მეტად უხდებოდა, მაგრამ გრძელი აბრეშუმის პერანგი, თეთრი გა-

ნიერი შარვალი და თავზე შემოხვეული ჩალმა არც თუ ისე ეხამუშებოდა.

მოსვლისთანავე უმდაბლესი სალაში მკადრეს, მიწამდე დამიკრეს თავი, შემდეგ დასხდნენ, შემათვალიერ-შემომათვალიერეს და რიგრიგობით ალაპარაკდნენ.

— ხომ მშვიდობიანად იმგზავრეთ? — მკითხა პირველად სარდალმა.

მე მადლობა მოვასხენე. კარგად ვიმგზავრეთ-მეთქი.

— საქართველოში რა ამბებია? ხომ კარგად ბრძანდებიან ჩვენიანები? — ახლა დუსტ-მამადი მაძლევს შეკითხვას.

— კარგად გახლავთ. დღემდე მშვიდობა სუფევდა ჩვენს ქვეყანაში, მაგრამ დღეს საბჭოთა კავშირის ფაშისტური გერმანია დასხმია თავს და ალბათ ჩვენს რუს ძმებთან ერთად ქართველ ვაჟკაცებსაც დიდი ბრძოლები მოუწევთ (საბჭოთა კავშირზე გერმანელი ფაშისტების თავდასხმის ამბავი სწორედ იმ დღეს გავიგეთ).

მოხუცმა ლომანმა დარდიანად ამოიოხრა.

— ეჰ, ქართველებისათვის ღმერთს მუდამ ომი და მოუსვენრობა ურგუნებია, — თქვა მან. — სამშობლოში თუ სამშობლოს გარედ, საკუთარ მიწაზე თუ სხვის ქვეყანაში, იარაღასხმული და საომარ მდგომარეობაში უნდა იყოს. სამას სამოცი წელია, რაც სამშობლოს მოცილებული, ამ ქვეყანაში ვართ და ერთი წუთითაც არ გაგვიშვია იარაღისათვის ხელი. როგორც ძაღლი, ისე ვიცავთ და ვდარაჯობთ სხვის მამულსა და მიწა-წყალს. ალბათ, საქართველოშიაც ასე მოუსვენრად ხართ. ამ ომშიაც ბევრი ქართველი ვაჟკაცი დაეცემა. ახლოს მაინც ვიყო საქართველოს სალოცავებთან, ას ცხვარს შევწირავდი და ქართველების გამარჯვებას შევსთხოვდი ღმერთს.

ეს მოხუცი აქა-იქ ქართულ სიტყვას გამოურევდა, ნათქვამსაც ხვდებოდა, მაგრამ ლაპარაკი არ შეეძლო.

მე დამაინტერესა ამ ხალხის თავგადასვალმა: მომინდა გამეგო რას ემყარებიან აქაური გორგიჯები, როცა იძახიან, რომ ისინი ქართველები არიან და მათი სამშობლო საქართველოა.

მოხუცმა ლომანმა გაიღიმა.

მართალი ხართ. თქვენ შეგიძლიათ უარი თქვათ ჩვენს ძმობაზე, რადგან ამჟამად ჩვენ არავითარი საბუთი არ მოგვეპოვება. ეჰ, ჩემო ბიძა, ჩვენი ძველი საბუთები დავკარგეთ. დავკარგეთ მაშინ, როცა ჩვენი სიცოცხლე ისე საშინელ საფრთხეში ჩავარდა, თავის გადარჩენაზე ფეიქრობდით მხოლოდ. — და მოხუცმა რამდენიმე წლის წინანდელი ამბავი მოგვიყვა.

— ერთხელ მოულოდნელად აქაურ გორგიჯებს სამი ათასი კაცისაგან შემდგარი ურდოები დაგვესხა თავს. ცოლ-შვილი წყლის სადენ გვირაბებში ჩავყარეთ, სახლ-კარი მივატოვეთ და შემოსეულ ბრბოსთან ბრძოლაში ჩავებით, მაგრამ რიცხვობრივად მეტმა მტერმა დიდი ზარალი მოგვა-

ყენა და დამარცხებულებმა ჩვენც წყალსადენ გვირავს მივაშურეთ და ათი კილომეტრის მოშორებით ამოვედით. იქ დაგვიხვდა ჩვენი ცოლ-შვილი და იქაური გორგიჯებიც, რომლებიც ჩვენს დასახმარებლად აპირებდნენ წამოსვლას. იმ დამეს არ გვიძინია, დავგზავნეთ ბიჭები გორგიჯებში და ვაჟკაცებს მოშველება ვთხოვეთ. შინ არავინ დარჩენილა, ვისაც კი იარაღის აღება შეეძლო, ჩვენსკენ გამოეშურა. დილით ჩვენ უკვე ორი ათასამდე შეიარაღებული გორგიჯი გვყავდა და რამდენიმე ათეული ცხენოსანი, რომლებიც მზვერავებად გამოვიყენეთ და დიდი საქმე შევასრულებინეთ.

მეორე დღეს მტერთან შეხვედრა ჩვენს სასარგებლოდ დამთავრდა, დიდი ზარალი მივაყენეთ, ნახევარზე მეტი ჯარი გავუწყვიტეთ, ბევრი ტყვე დაგვტყვევდა და შეწყალება გვთხოვა, ყველაფერი ჩვენს სასარგებლოდ გადაწყდა, მაგრამ რაც მთავარია და ჩვენთვის ყველაზე ძვირფასი განძა წარმოადგენდა, ის დავკარგეთ. ბრბოს ჩვენი სახლ-კარი მთლიანად გადაეწვა და ავეჯთან ერთად ბევრი საბუთები და დოკუმენტები დაიფრთხა. ზაზაბოლისა და ავღანისტანის გორგიჯების წინაპრების მიერ საქართველოდან წამოღებული საბუთები, ირანის შაჰის ბოძებული ღირსებები, სიგელები და სხვა ისტორიული ნივთები, რომლებიც ჩვენს ქართულ წარმომავლასა და ქართველობას ამტკიცებდა, მთლიანად დაგვეღუპა.

შემდეგ მოხუცმა წინაპრები გაიხსენა.

— ჩვენი მამის სეით თალი-ხანის პაპა გორგი-ხანი ყოფილა, გვარად ასლანიკაშვილი, ქართულის კარგი მცოდნე და მჭევრმეტყველი. მთელი ამ კუთხის გორგიჯები მას თვლიდნენ მფარველად და მოჭირნახულებდნენ. ამიტომაც ყოველგვარი საბუთები და ისტორიული მასალები ჩვენსას ინახებოდა. ჩვენისთანა დიდი გვარის შთამომავალი ხანები არიან ავღანისტანში, რომლებიც ჯანდიერების გვარის შტოს ეკუთვნიან. არიან აგრეთვე დიდი ხანები, ომანის ზღვის სანაპიროების მოსახლეობას რომ ფლობენ და უძღვებიან. ქართველთა ამ დიდ წარმომადგენლებს მინდობილი აქვთ საზღვრების დაცვა.

საუბრის დამთავრების შემდეგ მოხუცმა გვთხოვა წავყოლოდით სახლში და მისი ოჯახიც გაგვეცნო. ჩვენ სიამოვნებით დავთანხმდით. გზაში ვინც გვხვდებოდა, ყველა მოწიწებით გვესალმებოდა. გორგიჯები კი ხელზე კოცნიდნენ თავიანთ სარდალსა და სახელოვან მმართველს.

გავიარეთ იქაურ ბაზარში, დავათვალიერეთ სავაჭროები და მივედით გვირავით გამოყვანილ წყაროსთან, რომელიც მეტად ცივი და საამო სასმელია.

— ასეთი თხუთმეტი წყარო გვაქვს გამოყვანილი. — მეუბნება ჩვენი მასპინძელი. — ამ წყლებით ვრწყავთ ბოსტნებსა და ყანებს. ეს არის ჩვენი წინაპრების გამოყვანილი და ამჟამად ჩვენი სიცოცხლე და საარსებო საშუალება. ამ წყაროების მეოხებით არის რომ წელიწადში ორი მოსავა-

ლი მოგვყავს და სული გაგვაქვს, თორემ ისე ამ მხარეში ცხოვრება მეტად გაგვიძნელებოდა.

მივედიოთ სარდლის მელიქ მამედის სახლში. სასტუმრო დარბაზში მჯდომი გვიღეს. მაშინვე პატარა სუფრა გაგვიშალეს და პირველ ყოვლისა პატარა ჭიქით ჩაი და შარბათი მოგვართვეს. შემდეგ ნაირნაირი ტკბილეულობა მოაყოლეს და ჩვენთან ერთად დასხდნენ.

საუბარი კვლავ მოხუცმა წამოიწყო, გველაპარაკა იქაურ გორგიჯების დამსახურებაზე, მათ ჭირ-ვარამზე, შემდეგ სხვებიც აყვნენ და საღამომდე ასე შევექეცით. ვახშმისათვის მასპინძელმა ორი ცხვარი დააკვლევინა, გრძელი სუფრა გააწყობინა და იმ კუთხეში მცხოვრები მოხუცი გორგიჯები მოიპატიჟა.

ამ სუფრაზეც ბევრი ილაპარაკეს თავიანთი ბედის უკუღმართობაზე და მოხოვეს მათი ამბავი მომეთხრო დიდ საქართველოში მათი სისხლისა და ხორცის მოზიარე, მაგრამ დაშორებულ ძმებისათვის.

მეც შევპირდი, შევასრულებდი მათ თხოვნას.

აქ არ შემიტანია ლევან გამყრელიძის ნაამბობი ბევრი საინტერესო ფაქტი არაბეთში, თურქეთსა და სხვა ქვეყნებში ქართველების ცხოვრების შესახებ. თუკი შევძელი, ამის თაობაზეც მოვუთხრობ მკითხველებს.

ცა და მწვერვალი

როგორც მთამსვლელის გული და მუხლი,
მე არავისი შემშურდა ისე:
აღმართს მიჰყვები და ქედს არ უხრი,
მიდიხარ ცისკენ და მწვერვალისკენ.
ვაკე ძირს გრჩება ასჯერ ნანახი,
შენ ზევით ხარ და ღრუბელი ქვევით,
ბუჩქი გაცილებს, ხე და ბალახი
ტოტებისა და ფოთლების ქნევით.
მიდიხარ.
მოქუხს ბროლის ჩანჩქერი,
ყელ-ყურღამაში გამორბის შველი,
ჯიხვი ოცდება შენი ნაცქერი,
ჯეირანს ხიბლავს სიმარდე შენი.
ახვალ და... მიწა! თოვლი აცვია...
და წინ მიილტვის მზვერავი თვალი.
თურმე კაცისთვის, ვინაც კაცია,
არც ცა არსებობს და არც მწვერვალი!...

ნოღარ მოღვაძე

მამის კერძი

ივნისი ილეოდა. სისხამ დილით დავადექი გზას. ნამიან გზისპირზე მზეს ჯერაც არ დაეხედა. ნიავიც მიმალულიყო სოფლის ორღობეში. გატრუნულ ჰაერს ეტყობოდა, დღეს პაპანაქება სიცხე იქნებოდა. თხუთმეტი წელია სოფელში არ ვყოფილვარ — ყველაფერი შეცვლილი და თანაც მიმზიდველი მეჩვენებოდა. თვალი გამირბოდა გზის ორივე მხარეს. ჭიშკარს ძაღლი რომ მოაწყდა, არ შემშინებია, პირიქით, გამიხარდა, რადგან ჩემში თანდათან იღვიძებდა სოფელში გატარებული საგაზაფხულო არდადეგების დღეები. სამი წელია, არც ბაბუაჩემი მინახავს: თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ვსწავლობ და ბაბუაჩემმა თბილისში ჩამოსვლა ვერ შეძლო. იგი ახლა ოთხმოცდახუთი წლისაა.

ვიცოდი, რკინიგზის სადგურიდან ბაბუაჩემის სახლამდე ხუთი კილომეტრი იყო, მაგრამ ამ დილა აღრიანად სოფელში მიმავალ ავტომობილს ვერსად წავაწყდი, ავტობუსისათვის კი ორი საათი უნდა მეცადა. მარტოდ დავადექი გზას. სოფელში მხოლოდ თხუთმეტი დღეს ვაპირებდი დარჩენას. ბაბუაჩემი ახლა შინ დამხვდებოდა. მამამ მითხრა, იგი კოლექტივში უკვე აღარ მუშაობსო. მახსოვს, პარმალში უყვარდა ჯდომა, კოხტად შეკრეჭილ წვერზე ხელს ჩამოისვამდა და დინჯად შეახვევდა ხოლმე გაზეთის ნახევში თუთუნს. ხანდახან ყანაში მივყავდი, თოხს ხელში მომცემდა და მეტყოდა, ვისაც თოხი ხელში არ აუღია და ოფლი არ მოუღენია, შრომის ფასი არ იცისო, ასეთი კაცი უსაქმურობას ეჩვევა და ცხოვრებას იოლი გზით აპირებსო. ეს სიტყვები, მგონი, სიკვდილამდე არ დამავიწყდება.

მე და ჩემმა ბიძაშვილმა ოდა-სახლის წინ ვიცოდით თამაში. ომის წინ დაწყებული სახლი ახალგაწყობილი იყო. სოფელში ბევრს ჯერაც არ ჰქონდა სახლი დამთავრებული. ბაბუაჩემის მეზობლად თორმეტიოდე წლის ბიჭი ცხოვრობდა. მეზობლები უვლიდნენ. ბიჭი გულჩათხრობილი, განმარტოებული იყო, ჩვენთანაც არ გადმოდიოდა სათამაშოდ. ერთი თბა ჰყავდა და მთელი დღე იმას დასდევდა. ერთხელ ბაბუაჩემმა იმ ბიჭზე მითხრა, უქნარას შეილიაო. შევატყვე ბაბუაჩემს ის ბიჭი არ უყვარდა, მა-

გრამ ყურადღებას მაინც არ აკლებდა, ხან მჭადი და ყველი მიჰქონდა, ხანაც ცხელი სადილი. ბებიაჩემი საცვლებს ურეცხავდა ხოლმე. ბიჭი კი ჩვენთან მაინც არ გადმოდიოდა სათამაშოდ. ძველებური ოლა-სახლი ედგა. საღამოობით აივანზე ჩამოჯდებოდა ხოლმე. შიშველი ფეხები დამსჯდარი ჰქონდა. ალბათ, ახლა იგი მარტოდ აღარ ცხოვრობს, ან იქნებ ჩემსა-ნით სტუდენტია. ვინ იცის?!

გზა ფიქრებში გავლიე. ბაბუაჩემი პარმალის წინ იჯდა. ჭიშკარში ჩასვლისთანავე ძაღლი გამომენტო. ბაბუაჩემმა შეუძახა, მერე შუბლი მოიჩრდილა და ჭიშკრისაკენ გამოიხედა. არ მელოდა და ვერ მიცნო. მერე უნდა გენახათ მისი სიხარული. კარგა ხანს თვალებსა და ლოყას მიკოცნიდა.

ნასადილევს მე და ბაბუაჩემი შინ მარტოდ დავრჩით. მინდოდა ბიძა-წვილებს ყანაში გავყოლოდი, მაგრამ არ ქნეს, ნამგზავრი ხარ, ღღეს დაი-სვენეო, მე ბაბუაჩემს აღარ მოვშორებივარ, მთელი კარ-მიდამო ფეხით შემომატარა. ვენახის ბოლოში შევისვენეთ. ვენახს გზის მხარეს ტრიფო-ლიატი გასდევდა, სამი მხრიდან კი მესერის ღობე ერტყა.

მესერი ჩემზე მაღალი იყო. მას იქით ფერდობზე მინდორი ეშვებოდა და ოდნავ დავაკებაზე ეზოს ისევ მესრის ღობე გასდევდა. გამახსენდა, სწორედ იმ ეზოში ცხოვრობდა მარტოხელა ბიჭი. სახლი გამოკეტილი ჩანდა. მესრის ღობე ალაგ-ალაგ სიძველისაგან გადაწოლილიყო. ეზოში ღორები დარბოდნენ. ბაბუაჩემმა თვალი შემასწრო, მესერში ვიყურებო-დი. ვენახის პირას ხმელ მორზე ჩამოჯდა და თუთუნი ამოიღო. მესერს მოვშორდი. სადაც ჩვენ ვისხედით, შაბიამანით კასრი იდგა. ვენახი ახალ შეწამლული იყო.

— წელს, შვილო, კარგი მოსავალი უნდა დარჩეს! — თქვა ბაბუაჩემ-მა და თუთუნი შეახვია, ვენახისათვის არ შეუხედავს, მაგრამ მივხვდი, რთველს გულისხმობდა. — ამ დალოცვილს კარგი მტევნები აქვს, — შე-შომხედა, — მაჭრობაზე ამოხვალ?

— ამოვალ, ბაბუ, წელს უთუოდ ამოვალ!

— ვნახოთ! — დინჯად თქვა მან და თუთუნს მოუკიდა, მაგრამ ამ დროს შენიშნა, ვაზს მტევანი ჩამომტვრეოდა. ადგა და ფრთხილად შეაცა-ლა, მერე ვაზს ხელით მიუალერსა. ერთხანს უყურა და ისევ თავის ადგი-ლას დაჯდა.

გალმა ეზოში საქონელი შევნიშნე. ცოტა ხნის შემდეგ ეზოში ტიტლი-კანა ბიჭი გამოჩნდა, ხელში გრძელი წეპალა ეჭირა, საქონელს შეუძახა და ეზოდან გადარეკა. ეზოში მხოლოდ ღორები დარჩნენ. ცაზე ღრუბლის ფთილა იყო და მისი ჩრდილი სწორედ იმ სახლს ეცემოდა.

— ბაბუ, სად არის ის ბიჭი, აი იქ რომ ცხოვრობდა? ვკითხე მე.

— ვინ, გიგლა? — თბილისში, — წარბი შეკრა, — სახლს ყიდის, მა-გრამ მუშტარი ვერ ნახა.

—მშობლები სად არიან?

— დედა გარდაეცვალა, მამა უცხოეთში გაიქცა.

— ჰო...

ბაბუაჩემი კარგა ხანს ღუმდა, მერე შევატყვე, ღრმად დაფიქრებული ნერვულად ექაჩებოდა თუთუნს. მზის გადახრამდე ვისხედით ჩვენ ვენახის ბოლოში. მართლაც რომ აუტანელი სიცხე იყო, ნიაგი თითქოს არ იძვროდა. ბაბუაჩემმა იმ დღეს საინტერესო ამბავი მომიყვა. შეიძლება თხუთმეტიოდე წლის წინათ ამ ამბავს ჩემთვის არავითარი მნიშვნელობა არ ჰქონოდა, ალბათ, რამდენიმე საათს ბაბუაჩემს ვერც მოვუსმენდი. მაგრამ ახლა მისთვის სიტყვა არ გამიწყვეტია, ვიჯექი სმენად ქცეული და თვლებში შევყურებდი.

...გიგლას მამას, დათოს, მშობლები ადრე გარდაეცვალა. მას იმ დროისათვის კარგად გაწყობილი მამისეული სახლი და რამდენიმე ჰექტარი მიწა ღარჩა. მამა ვაჭარი ჰყოლია — სოფლიდან ხე-ტყეს ეზიდებოდა ქალაქში გასაყიდად. ამბობდნენ, ოქროც ჰქონდაო გადამალული. დათოს მამის სიკვდილის შემდეგ ოქრო გაუყიდა და რევოლუციის წინა დღეებში იმ ფულით მიწა შეუძენია. კარ-მიდამოს შქერის ღობე ერტყა. როგორც კი მიწას შეისყიდდა, ღობეს ახალი მიწის საზღვარზე გაავლებდა. ადრე დილით დგებოდა, რომ თავისი კარ-მიდამო ფეხით შემოევლო. ვაი იმას, თუ ვინმე ერთ მტკაველ მიწას გამოპარავდა. მაშინვე მთელ სოფელს ფეხზე დააყენებდა და გამოპარველს სიკვდილით ემუქრებოდა.

სახლი წაბლისა ჰქონდა, წელამდე სიმაღლის სვეტებზე შემდგარი, გვერდზე მიდგმულ სამზარეულოდან ოთახში პირდაპირ შეისვლებოდა. ოთახი ხალიჩებითა და ხის საწოლებით იყო გაწყობილი. შუა ოთახში მუხის მაგიდა იდგა. ოცი წლის იყო დათო, როცა ცოლად თანასოფელელი გოგო შეირთო. ნინოს მშობლები სიხარულით ცას ეწიენ, რომ ქალიშვილი სოფელში ყველაზე შეძლებულ კაცს მიათხოვეს.

— ღმერთო, ჩვენს შვილს პატრონი გაუჩნდა, აღარ გაუჭირდება! — ამბობდნენ ისინი და ფიქრობდნენ, სიძე წვრილშვილის გაზრდაში დაეხმარებოდა. მათ არაფერი უთქვამთ დათოსათვის, მაგრამ ელოდნენ, მიწის ნაკვეთს გამოგვიყიდოს და დაგვამუშავებინებსო.

ცხოვრების გამოუცდელ ნინოს გასაჭირი მშობლებმაც კი არ იცოდნენ. ყველაფერს ითმენდა საწყალი ქალი, ქმრის ერთი ღიმილი მისთვის მთელი სიცოცხლე იყო, მაგრამ დათო წარბს ერთხელაც არ გაუხსნიდა, არც გვერდით დაისვამდა და აზრს არ გაუზიარებდა. ნინო მეზობლის ქალებისაგან რომ გაიგონებდა, ბედნიერი ხარო, გულზე შემოეყრებოდა, თუმცა თავდაპირველად იმასაც კი ვერ მიმხვდარიყო, რას ეძახდნენ ისინი ბედნიერებას.

ერთხელ, მხოლოდ ერთხელ იყო, რომ ნინო სიხარულით ცას ეწია. იგრძნო, რომ მარტო არ არის. ნასადილევს ქმარმა ხელი ჩაავლო და გარეთ

გაიყვანა, მთელი კარ-მიდამო ფეხით შემოატარა. ქმარი გზადაგზა ჩერდებოდა და ხელით უჩვენებდა, ეს მიწა ამ ხუთი წლის წინათ ვიყიდე, ეს ამ ორი წლის წინათო. საკუთარ ტყეშიც იარეს კარგა ხანს. დათოს სიამაყისაგან გული უფართქალებდა. ამდენი მიწა თავადსაც კი არ ჰქონდაო, ამბობდა იგი. ნინოს მასთან ყოფნა სიამოვნებდა, ეგონა, ამის შემდეგ ქმარი მას გულს გაუხსნიდა, აბა მიწა მას სრულებით არ ახარებდა. შინ რომ დაბრუნდნენ, ნინომ გაოცება ვერ დამალა.

— რამდენი მიწა გვქონია?! — თქვა მან.

— აბა რა გეგონა! — თავის დაკვრით მიუგო ქმარმა.

— კი, მაგრამ, ამდენი მიწა რათ გვინდა?

— როგორ თუ რად? — შესძახა დათომ. — მიწა ეს ყველაფერია. — ადგა, გარეთ გავიდა და იმ ღამით შინ გვიან დაბრუნდა. ქალისათვის ხმა არ გაუცია. არც შემდეგ დღეებში დალაპარაკებია ქალს. მეორედ ნინომ ქმარი ბიჭის შეძენის დღეს ნახა წარბგახსნილი. დადიოდა აივანზე დათო და გაიძახოდა, მემკვიდრე შემეძინა, მემკვიდრე, რაღა წამახდენსო.

ნინოს მშობლები მათ მეორე დღეს ეწვივნენ. სიძემ თავი გამოიჩინა — სიმამრს, როგორც ერთ დღეს ცოლს, კარ-მიდამო დაათვალიერებინა. ამოდენა მიწა უპატრონოსავით იყო გავერანებული. სიმამრს გული უკვდებოდა.

— დათო, შეილო, ცოტა მიწა გამოგვიყევი, დავამუშავებთ და მოსავალს თქვენც გაგინაწილებთ!

დათომ წარბი შეკრა.

— რას მიქვია, გამოგვიყავი?!

შემდეგ სიმამრს სიძის ოჯახში ფეხი არ დაუდგამს. ჩვილბავშვიანი ნინო მშობლების უყურადღებოდ დარჩა. მეზობლებიც აღარ გადადიოდნენ მასთან. სახლი თითქმის დაყრუვდა. ნინოს ესმოდა, სოფელში რაღაც ხდებოდა. ისიც კი გაიგო, ვისაც ბევრი მიწა აქვს, უნდა ჩამოერთვასო. ქმარმა იცოდა თუ არა ეს ამბავი, ვერ გაიგო. იგი ფეხს იშვიათად შემოდგამდა ხოლმე. და მაშინაც ხმას არ სცემდა. ნინომ მშობლებს შესჩივლა. მამამ ქადნებით გააქნია თავი, შვილისათვის არაფერი უთქვამს, მაგრამ ეტყობოდა, გულში ბოლმა უტრიალებდა.

დათო კი მთელი ერთი კვირა სადღაც გადაიკარგა, შინ სახეგაბრწყინებული დაბრუნდა, მაგრამ ცოლისათვის თვალში არ შეუხედავს, ოთახი უსიტყვოდ გადაჭრა, გადამალული მამა-პაპური ზანდუკი გამოიტანა, გახსნა, ამოალაგა ქამარ-ხანჯალი, შეახვია მამისეულ ჩოხაში და იმავე საღამოს გაუჩინარდა. მერე ორი კაცი მოვიდა, დათომ გამოგვგზავნაო, უთხრეს ნინოს, მუხის მაგიდას ხელი ჩაჰკიდეს და სახლიდან გაიტანეს.

გაზაფხული იდგა, მთებში ლანქერს წვიმებიც მოჰყვა. ნესტიან ჰაერში ზამთრის სუსხი ტრიალებდა. ნინო ბუხართან იჯდა, ბავშვი არ გამოცივდესო. საშინელი ხმაური გაისმა გარეთ. კარი გამოაღო: მთელი სოფელი შეკრებილიყო და თემისაქენ ხმამალალი ლაპარაკით მიდიოდა. არავის

დაუნახავს, რომ ნინომ კარი გამოაღო. ერთი ლობეზე მომდგარიყო და იმუქრებოდა. რას ამბობდა იგრ, ნინოს არ გაუგონია.

— კრებაზე არ წამოხვალ! — დაუძახა კარის მეზობელმა ნინოს.

ქალი გაშრა, კრება გასაგონადაც არ უნდოდა დათოს, თანხმობა რომ განეცხადებინა, სახლი უნდა დაეტოვებინა, თორემ სულერთია, ქმარი შინ მაინც არ გააჩერებდა.

— ბავშვი ვის დავუტოვო?! — ცრემლი მოადგა ნინოს თვალებზე.

— კაცო, ვის ელაპარაკები! — შეუტია ნინოს კარის მეზობელს ხნიერმა მამაკაცმა.

— ქალი რა შუაშია.

ხალხი ტალღასავით ბობოქრობდა. ვიდრე შარავნაზე სიჩუმე არ ჩამოვარდა, ნინო გაშეშებული იდგა აივანზე. ჭიშკართან მეზობლის ბიჭმა ჩაირბინა, ეტყობოდა, აბობოქრებულ ხალხს ადევნებოდა, უცნაურად გამოიყურებოდა, სახე აფორიაქებული ჰქონდა.

— გოგია ბიჭო, გოგია, — დაუძახა ნინომ.

შეცბუნებული ბიჭი ჭიშკარს მოადგა, ორივე ხელი ისე ჩასჭიდა ჭიშკარს, თითქოს მისი მოგლეჯა სურსო.

— თემში რა გინდათ? — ჰკითხა ნინომ.

— კრება.

— რა კრება?

— მაგას მალე გაიგებ! — მუქარით თქვა ბიჭმა და ჭიშკარს გველნაკბენივით გაშორდა.

ნინო ვერაფერს ვერ მიხვდა, რა ხდებოდა სოფელში, სად და რატომ გარბოდა ხალხი. მკერდში ჩაკრული ბავშვით ოთახში შევიდა. სიმართლევ ასე არასოდეს არ უგრძნია, საკუთარი სახლის კედლები მიუყარებელი ეჩვენებოდა.

გარეთ კი გაზაფხული იდგა. წვიმამ საღამო ხანს გადაიღო. ცაზე ვარსკვლავები რომ გამოჩნდა, ჩამოსველებული სახლები, ხეები ყვავებივით მხრებჩამოყრილი იდგა სიბნელეში. ნინო ბავშვს აკვანთან ეჯდა. ბუხარში კარგა ხანია ცეცხლი ჩაქრა, წიფლის ნაკვერჩხალიც ჩაიფერფლა, ოთახში ჭრაქი ზრჩოლავდა. სადაც ჭრაქი იდგა, კედელს კვამლის შავი ზოლი ასდევდა. მქრქალი შუქი აკვანს ეცემოდა. ნინოს ფეხის შორეული ხმა მოესმა და კარებისაკენ მოიხედა. ყრუ სიჩუმეში ხმა თანდათან მკვეთრად გამოიკვეთა და მიხვდა, კიბეზე ვიღაც ამოდიოდა. დააკვირდა, დათოს ფეხის ხმას ჰგავდა. იცოდა, ქმარს შეიძლება მისთვის ხმა არ გაეცა, მაგრამ მაინც სიმსუბუქე იგრძნო.

დათოს ოთახში არ შეუხედავს, აივნის სვეტზე ჩამოკიდებულ ხალათს ხელი დაავლო, მხრებზე მოიხურა და გაბრუნდა. კიბე ახლა მძიმე ნაბიჯებით ჩაიარა. ნინომ კარი გააღო და თვალი ეზოში მიმავალ ქმარს დაადევნა. გული გალიაში გამომწყვდეულ ჩიტივით უფართქალებდა. დათო ეზოდან

გავიდა და შარაგზის სიბნელეში გაუჩინარდა. ხელში მას პატარა ჩემოდანი ეჭირა. სახლი ისევ სიჩუმემ მოიცვა. ნინო ჭრაქის მქრქალ შუქზე ბავშვს დააჩერდა, რომლის სუნთქვა, სიცოცხლის ერთადერთი ნიშანწყალი იყო დაყრუებულ სახლში.

ნინოს აკვანთან ჩამოეყვინთა. თავი აკვანსაც ჩამოკრა, მაგრამ დაწოლა არ უფიქრია. ვიდრე ჩამობნელდებოდა, ტახტზე ლეიბ-საბანი გაშალა, ქმარი მოვა და დავწვებო. ახლა როცა შუალამემ მოატანა, ძილი ვეღარ დაძლია და ყვინთავდა. ორივე ხელი აკვანზე ისე ჰქონდა შემოხვეული, თითქოს ეშინოდა, ჩვილი არავის მოეტაცა. ცარიელი ოთახი კიდევ უფრო შიშის მომგვრელი იყო. ერთადერთი ტახტი კუთხეში დასჯილი ბავშვივით იდგა.

გათენებისას დათომ აივანზე ამოაბიჯა. თვალეზიბლეთილი ნინო მაშინვე წამოხტა. დათომ ცოლს ცივად შეხედა, მაგრამ იგი ამ დილით შეცვლილი ჩანდა. თავი ისე ეჭირა, თითქოს რაღაც იდუმალი ძალა ცოლისკენ ეწეოდა, მხოლოდ სიმკაცრე ვერ დაეძლია. ცოტა ხნის შემდეგ ცოლი აივანზე გაიყვანა. ქალი თვალეზში შესცივინებდა, ოღონდ კი მას რაიმე ეთქვა და მაშინვე ყველაფერს ყურმოჭრილ ყმასავით აუსრულებდა. დათომ მხარზე ხელი გადადო, და ეს იყო პირველად მათი ერთად ცხოვრების მანძილზე, სახეზე კმაყოფილმა ღიმილმა გადაურბინა და უთხრა:

— მიწა ვიყიდე!

— მიწა?

— ჰო, დობიროს ბოლოში, დომენტიეს მიწა!

ქალი შეცბა.

— ამდენი მიწა რად გვინდა, როცა სახლში მაგიდა არ გვიდგას, — ვეღარ მოითმინა ქალმა, თუმცა იცოდა, იმ პატარა ბედნიერებას, რომელიც წამით განიცადა, დაჰკარგავდა.

— როგორ თუ რად გვინდა! — გაბრაზდა დათო და ცოლის მხრიდან ხელი ჩამოიღო. მათ შორის ისევ სიცივემ დაიბუღრა. დათო მიხვდა, რომ ცოლთან არაფრის თქმა არ შეიძლებოდა. ეგონა, გაახარებდა, ნამოქმედარს მოუწონებდა და აი, არც მას არაფერი არ ესმის, არ ესმის მიწის ფასი. ყველაფერი ბედია, თორემ ათი ჰექტარი მიწის მქონე ქმარზე უკეთესი ვინ უნდა იყოს ქვეყნად.

— დარი ჩანს, ბოსტანს მიხედვ, მე ყანას მოვჩალავ! — უთხრა უხეშად ცოლს დათომ.

ბოსტანი ათიოდე მეტრი იყო. მძინარე ბავშვი ნინომ ღვთის ანაბარა მიატოვა აკვანში და სახლის გვერდით მიყუდებულ თოხს ხელი წამოავლო. მას არ შეეძლო ქმრისათვის უარი ეთქვა. კვალი რომ გაიტანა, აკვანში ბავშვს დახედა, მერე ისევ ბოსტანში ჩავიდა. ბოსტნიდან ორასიოდე მეტრზე საყანე მიწა იყო. დაბალი, თხმელის ძველი ღობე ერტყა. აღმოსავლეთიდან ღელე ჩაუდიოდა. საყანე მიწას ხეხილის ბალი გასდევდა. ხი-

ნო ბოსტანს რომ მორჩა, ქმარს ყანაში სადილი ჩაუტანა. ცალ ხელში ბაგ-
შვი ეჭირა და ცალ ხელში ფუთა. დათომ ფუთა ხის ქვეშ მოლზე გაშა-
ლა. წარბი უკმაყოფილოდ შეკრა, სადილი ეცოტავა, თუმცა ქალისათვის
არაფერი უთქვამს, დოქიდან ღვინო გადმოასხა და უსიტყვოდ გადაჰკრა.
ვეებერთელა ლუკმას პირში ისე იგდებდა, თითქოს საშური საქმე ჰქონო-
და.

— წუხელ კრება იყო, გაიგე? — ჰკითხა ნინომ.

— ვიცი!

— რაო, რატომ შეიკრიბნენ, ხომ არ გაგიგია?

— არა, — ბოლმიანი ხმით უპასუხა დათომ. — არც მათ იციან, რა უნ-
დათ. სულერთია, არ გამოუვათ! — ისე შეხედა ცოლს, თითქოს ის ყოფი-
ლიყო დამნაშავე. — მიწა?!.. მიწა ჩემია. წართმევაზე რომ აქვთ თვალი და
ქური, ეზრუნათ და ექნებოდათ. თავს წავაცლი, ვინც კი ჩემს მიწაზე ფეხს
დაადგამს.

ქალმა ცნობისმოყვარეობით ჰკითხა:

— მიწა ვის მიაქვს?

— კოლექტივს! — და მან ლუკმა ნერვულად ჩაიგდო პირში, კბილის
ღრჭილით ჭამდა. მერე თვალი გაუშეშდა და თავისთვის თქვა — არაფე-
რი გამოუვათ, ცეცხლის ფასი მიმიცია შიგ. მამაჩემის მიწა ვინ უნდა წამა-
რთვას! არა, არაფერი არ გამოუვათ.

ბაბუაჩემი დინჯად მიყვებოდა ამ ამბავს. მაგრამ ფარული ნერვულო-
ბა და შინაგანი დაძაბულობა მაინც ეტყობოდა. რას ვიფიქრებდი, თუ ასე
იმოქმედებდა წარსულის გახსენება, მით უფრო მას სრულებით არ ეხებო-
და ეს ამბავი. როგორც ვიცი, ბაბუა ხელზე მოსამსახურე იყო სოფლის
დუქანში. სახლ-კარი არ ჰქონდა, ღამეს დუქნის სხვენზე ათევდა თივა-
ზე. მერე მეზობელ სოფლიდან ქალი მოიყვანა, ქალს მზითვად ძველი ქო-
ხი ერგო, წერა-კითხვაზე მწყრალოდ იყო. რევოლუციის შემდეგ სოფ-
ლის ახალი მაღაზიის დარაჯად დამდგარა. სოფელში მას პირველს განუცხა-
დებია კოლექტივში შესვლის სურვილი. ასე მოვიდა იგი დღემდე, და ახ-
ლა, როცა ვისმეს ცხოვრების უკმაყოფილებას შეატყობს, წარბს შეკრავს.
ტუჩი აუთრთოლდება და ბრაზით ეტყვის, ეე... წინათ უნდა გეცხოვრა,
წინათ და ნახავდი, რა იყო ცხოვრებაო. ბაბუაჩემმა ჩამოღარული ლაწვები
მოიქექა და მიწას დააჩერდა. მე გავხედე მესერს მიღმა მიტოვებულ
სახლს. თვალწინ წარმომიდგა დაცარიელებული ოთახები, მერე — მოგუ-
ზგუზე ბუხარი და კუთხეში მიდგმული ტახტი.

— მერე, ბაბუა, რა მოხდა? — ვკითხე მე.

— კრების მესამე თუ მეოთხე დღეს სოფლის თავკაცები დათოს კარ-მიდამოს მიადგნენ, მიწა აუზომეს და მხოლოდ მისი კუთვნილი დაუტოვეს, რაც ახალი კანონით ერგებოდა. კრინტიც კი არ დაუძრავს, მხრებს იჩეჩდა და ამბობდა, თქვენი ნებაა, თქვენი ნებააო. თითქოს სრულებით არ უმოქმედია მიწის ჩამორთმევას, სინამდვილეში კი დაბოღმილი სახლიდან არ გამოდიოდა. ამბობდნენ, სახლში დაჭრილ ვეფხვევით ღრიალებდაო. ერთი წლის შემდეგ ნინო გარდაიცვალა, ალბათ, წამებისაგან. სწორედ იმ დღეს დათოც გადაიკარგა. საწყალი ნინო მეზობლებმა დავასაფლავეთ. გავიდა კარგა ხანი და სოფელში ხმა დაირხა, დათო საზღვარგარეთ გაქცეულაო. ასეთია, შეილო, ხარბი კაცის ბედი!

— გიგლა?

— გიგლამ საშუალო სკოლა დაამთავრა და სოფელმა თბილისში სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტში გაგზავნა. — თავი სინანულით გააქნია. — ცოტა მაშინებს მისი გადაწყვეტილება, მამასავით ეგოისტი არ გამოვიდეს!

სოფელში თხუთმეტი დღე დავრჩი, ძალიან მაინტერესებდა გიგლას ამბავი, ვერ გამეგო, რატომ აპირებდა იგი სახლის გაყიდვას. ახლა ხომ სხვა დროა, სხვა ადამიანები მოვიდნენ, მით უფრო, გიგლამ მამისა არაფერი იცოდა, მამამ იგი მიატოვა იმ დროს, როცა სწორედ მამა მშობელი სჭირდებოდა.

მე ბაბუაჩემს სიმინდის ყანაში დავყავდი, არ მერიდებოდა. თოხს ხელში მომცემდა და მეტყოდა, ნაპირში ჩადექიო. მას მუშაობა აღარ შეეძლო. დღეში ერთ-ორ საათს თუ წაიმუშავებდა, მხოლოდ იმისათვის, რომ ჩემთვის მაგალითი მოეცა. მაგონდებოდა მისი სიტყვები: ვისაც ხელში თოხი არ აუღია და ოფლი არ მოუდენია, შრომის ფასი არ იცისო, ასეთი კაცი უსაქმურობას ეჩვევა და ცხოვრებას იოლი გზით აპირებსო. მართალია ბაბუაჩემი! იგი ხომ მან გლეხური გულწრფელობით მითხრა, ყველაზე წმინდა და კეთილშობილური გრძნობით,

გამომგზავრების წინა დღეს შევნიშნე. მიტოვებული სახლის კარი გაიღო. მესერს მივაღექი — ათამდე ბიჭი იქნებოდა, ქალაქელები იყვნენ, მაგრამ არ ვიცი, რომელი იყო მათ შორის გიგლა. ერთი საათის შემდეგ მათ ღობე მოარღვიეს, ცალ ყურზე ჩამოკონწიალებული ჭიშკარი შეკიდეს, ეტყობოდა, ახალი ღობის გამართვას აპირებდნენ.

— გიგლას ქალაქიდან ამხანაგები ამოუყვანია, — თქვა კმაყოფილი ღიმილით ბაბუაჩემმა.

— სახლს აღარ ყიდის! — გვითხრა სადამო ხანს ჩემმა ბიძაშვილმა. ცა ვარსკვლავებით მოიჭედა, ორღობეში ისმოდა საქონლის ბღავილი

და ღროდადრო ძაღლის ყეფა. ტიტლიკანა ბიჭები ფერდობზე თხებს მიგრეკებოდნენ, ერთი ცხენჯოხზე გადამჯდარიყო. ცოტა ხნის შემდეგ გიგლას ეზოდან ვეებერთელა ცეცხლის ალი ცას მოედო. მესერს მივაღდექი, ღიდექი და ვუყურებდი ბიჭებს, რომლებსაც ეზო მოეწმინდათ და შუა ეზოში ცეცხლი დაენთოთ. ვუყურებდი ამ ცოტა ხნის წინათ მიტოვებულ სახლს და ვერაფერი მეტქვა, ალბათ, საკუთარი სახლის აშენება ისე არ გამახარებდა, როგორც ამ ამბავმა გამახარა.

ფ ი ქ რ ი

უსასრულოა მხოლოდ სამყარო,
სიცოცხლეს ჩვენსას უღევს საზღვარი.
დღემ დღევანდელმა უნდა გვახაროს,
ხვალინდელი დღე ჩვენი არ არის.

მუდამ გვგონია, რომ ხვალ ვიცხოვრებთ
და დღე ილევა ხვალისთვის ზრუნვით.
დღე დღევანდელი ჰკარგავს სიცხოვლეს
და დღე გველევა დღე-ღამის ბრუნვით.

სიყმაწვილეში გავფლანგავთ წუთებს,
ვხარობთ სიძუნწის უარმყოფელნი.
მერე ბავშვობას გვსურს დავუბრუნდეთ,
დაგვენახება წუთისოფელი.

არც ერთი წუთი არ მეორდება
და გვაიმედებს ლოდინი ხვალის
და მხოლოდ მაშინ ვიწყებთ ცხოვრებას,
როცა სიცოცხლეს გაუდის ყავლი.

სიკვდილი არვის არ შეიცოდებს,
მზიანი დარის ბნელით შემცვლელი
და ვადღეგრძელებთ კაცის სიცოცხლეს,
ცხოვრება ისეც არის დღეგრძელი.

და გვანუგეშებს შვილების აღზრდა,
დავაკაცებთ და მერე ვშორდებით.
ასე გრძელდება ცხოვრება კაცთა.
ჩვენ კი არასდროს განვმეორდებით.

და მზე იბრწყინებს შინ და გარეთაც
და სიკვდილამდე ჩვენ მზესა ვფიცავთ
და ასე ბრუნავს ჩვენი პლანეტა
რომელსაც კაცი ეძახის „მიწას“.

მადლობა შენდა, მზეო, რომ გხედავ,
და რომ ხარ დილის მახარობელი!
მადლობელი ვარ, რომ მერგო ხვედრად
ვერდასათმობი წუთისოფელი.

„კოსეიქონი“

გამომეღვიძა.

ძალიან შეუძლოდ ვიყავი.

თვალეები ახვეული მქონდა, მტკიოდა.

თავს ვერ ვანძრევდი, ტყვიასავით დამძიმებოდა.

თანდათან გონს მოვედი, აზრი მოვიკრიფე.

ირგვლივ სიჩუმე სუფევდა, ვერ გამერკვია ღამე იყო თუ ღლე.

გემის ძალური დანადგარების ძაგდაგი არ იგრძნობოდა.

არც მეზღვაურების ჩამი-ჩუმი ისმოდა.

ჰაერი წამლების სუნით იყო გაჟღენთილი.

თავში ფიქრების კორიანტელი დატრიალდა, მინდოდა ვინმესთვის დამეძახა. სწორედ ამ დროს კარის ყრუ ჭრატუნის მომესმა, ვიღაც ფრთხილად შემოვიდა. მომიახლოვდა. შუბლზე თითები დამადო.

— ვინ ბრძანდებით? — ძლივს ამოვიღე ხმა.

— მაპატიეთ, მეგონა, გეძინათ. მე თქვენი მომვლელი ვარ. ჟანა მქვია.

— ყოველ სიტყვას გარკვევით და აუჩქარებლად წარმოთქვამდა.

— სად ვარ?

მარსელის ჰოსპიტალში. თქვენი მკურნალია პროფესორი ანრი ლეფრანსე. იგი დიდი ექიმი და მალე მოგარჩენთ, ოღონდ საჭიროა მისი რჩევა-დარიგება ზუსტად შეასრულოთ. თქვენ ჯერჯერობით არ უნდა ილაპარაკოთ. ეს ბატონი პროფესორის თხოვნაა. — ნათქვამი წინასწარ მომზადებულს და დაზეპირებულ მონოლოგს მოგავდა.

კიდევ რაღაც უნდა მეკითხა, მაგრამ ჟანამ დამასწრო.

— გთხოვთ, არ ილაპარაკოთ.

რა გაეწყობოდა, გავჩუმდი. ფიქრები ამეშალა.

რა დამემართა, რა მოხდა ამ უკანასკნელ დღეებში?

ჩვენი გემი სტრომბოლის კუნძულს მიუახლოვდა. ამ კუნძულის ვულკანის თეთრი ბოლი ზღვის მოლივლივ ზედაპირს ეფინებოდა. თითქოს არავითარი ხიფათი არ მოგველოდა, მაგრამ...

სამანქანეში საწვავი აფეთქდა.

ცეცხლის ალი სახეზე მეცა.

სახანძრო განგაშის ზარების ჩართვა მოვასწარი. შემდეგ კი რას ვა-
ქეთებდი, ან რა დამემართა, არ მახსოვს.

— ბონჟურ მუსიო არჩილ. — უცნობის ბოხმა ხმამ ფიქრიდან გამო-
მიყვანა, თავში გამიელვია: ექიმი.

— ბატონი პროფესორი ლეფრანსე მოგესალმებათ. — მითარგმნა ქანაძე.

— გამარჯობათ, ბატონო პროფესორო! — ვუპასუხე მე.

ექიმმა მაჯისცემა შემიმოწმა, ჩაახველა. სტეთოსკოპით გულმკერდი გამისინჯა. მერე მომმართა.

— ბატონო არჩილ. თქვენი გული ნორმალურ მდგომარეობაში-
თვალის ტკივილიც გაგივლით. სულ მალე თქვენს ლამაზ ბათუმს დაუბ-
რუნდებით. ამხანად კი გჭირდებათ სრული სიმშვიდე. ლაპარაკსაც უნდა
ერიდოთ. ძილი ნებისა. — თქვა პროფესორმა და ოთახიდან გავიდა.

— ქალბატონო ქანა.

— გისმენთ.

— თქვენ სად ისწავლეთ რუსული ენა?

— მე მარსელის უნივერსიტეტის ფილოლოგიურ ფაკულტეტზე ვსწა-
ვლობ. ბატონო არჩილ... უკვე გვიანია, საღამოს ათი საათია. მე აქვე მე-
ზობელ ოთახში ვიქნები. თუ რამე დაგჭირდეთ, ზუმერის ღილაკს თითი
დააჭირეთ. ძილი ნებისა!

— ქალბატონო ქანა. კიდევ ერთი შეკითხვა: სტუდენტს აქ რა უნდა?

— მამაჩემი აქ მუშაობს. თქვენ რომ ჰოსპიტალში მოგიყვანეს, პრო-
ფესორს გაახსენდა ჩემი რუსული და მომიწვია. სანამ თქვენ აქ ხართ, მე
სამუშაო მექნება და ენაშიც გავიწაფები, რა თქმა უნდა, თქვენი დახმარე-
ბით. მაპატიეთ, ნუ დავარღვევთ ექიმის დარიგებას, ძილი ნებისა.

— ძილი ნებისა, ქალბატონო ქანა, — ვუპასუხე და გავჩუმდი. ჩემი
ფიქრების პირისპირ მარტოდმარტო დავრჩი.

„სადაა ჩემი გემი? ნუთუ წავიდა? აცნობეს თუ არა დედაჩემს ჩემი აქ
დარჩენის მიზეზი? პროფესორმა კი მითხრა, სულ მალე მორჩებიო, მაგრამ
რამდენ ხანს გასტანს ეს „სულ მალე?“ ამ კითხვებისა და სხვა მრავალი
რებუსების ამოხსნაში ჩამეძინა კიდევ.“

მესიზმრა: მე წითელაფრიან იახტაზე ვდგავარ. ირგვლივ თვალისმო-
მჭრელად ბრწყინავს წყლის ტატნობი. იახტა სწრაფად მისრიალებს. უცებ
ამთაგორებული ხმელეთი ამოვიდა ზღვიდან. ცა მთებს იქით ვარდისფრად
შეიღება. ერთ-ერთ მთის მწვერვალზე შავსამოსიანი, მოხუცი ქალის სი-
ლუეტი გამოჩნდა. მას ხელები ცისკენ აღეპყრო, ზღვათა მეფეს ევედრე-
ბოდა:

„მეზღვაურების მფარველო მეუფე! ჩემი პირმშო მშვიდობით ჩამო-
ნიყვანე. გემუდარები!“ დედის ხმამ მთებსა და ზღვებს გადაუარა. მე რაღა

გამაჩერებდა, ვიყვირე რაც ძალა მქონდა, მაგრამ, როგორც ხშირად ხდება ხოლმე სიზმარში, კრინტიც ვერ დავძარი, ხმა ჩამიწყდა. თითქოს გი-
გუდებოდი...

— ბატონო არჩილ, ბატონო არჩილ, — ყურს ჩამძახოდა ვიღაც.
გამოვფხიზლდი. ღრმად ამოვისუნთქე.

— ბატონო არჩილ, მაპატიეთ, ძალიან ბორგავდით და გაგაღვიძეთ.
ალბათ, ცუდი სიზმარი ნახეთ. — შემებრალა ჟანამ.

— ქალბატონო ჟანა, თქვენ მიხსენით, თორემ გული გამისკდებოდა.
შემაშფოთა და გამაშმაგა საზარელმა სიზმარმა.

— ბატონო არჩილ, მე ჯერჯერობით ქალბატონი არა ვარ. დამიძახეთ
უბრალოდ ჟანა.

— მაშინ მეც მომხსენით ბატონის ტიტული.

— თანახმა ვარ, ოღონდ დამშვიდდით, მალე პროფესორიც მოვა, ნუ
დაივიწყებთ, რომ თქვენი ლაპარაკი არ შეიძლება. — ჟანამ ისეთი ტო-
ნით გამოთქვა უკანასკნელი ფრაზა, რომ ველარ შევედარე.

ნაშუადღევს მეგობრები მეწვივნენ გემიდან. მეზღვაურები ჟანას გაეფ-
რთხილებინა, ავადმყოფს ბევრი ლაპარაკით ნუ შეაწუხებთო. ძმაცაცებმა
გადმომცეს, რომ მაშინ ხანძარი ჩქარა ჩაექროთ. სამანქანო დანადგარები
რიგზეა და შენს დაბრუნებას ველითო. პატარა ტრანზისტორი მომიტანეს.

დამშვიდობებისას ჩვენი გემის კაპიტანმა ბონდო ჯანდიერმა მითხრა:

— ჩემო არჩილ, არ შეგეშინდეს, დედაშენს ყველაფერს ავუხსნით და
გავამხნევებთ. შეგიძლია ჩვენს საელჩოსაც დაუკავშირდე პარიზში.
სხვა დანარჩენი ყველაფერი მოგვარებულია. შენი მომვლელი იისფერ-
თვალეიანი ქალიშვილი კი არ მოგაწყენს. ამაში ეჭვი არ მეპარება.

მეგობრების ნახვამ გამახარა და გამახალისა.

ჟანა მეუბნება:

— არჩილ, რა კარგი მეგობრები გყოლიათ. ერთ-ერთმა მათგანმა, შე-
ნსავით გოლიათმა მითხრა, არჩილი რომ მოაწყინოთ, მარსელს გადავაბრუ-
ნებთო. მე კინალამ სიცილი წამსკდა... ჰო, მართლა, მაპატიეთ, თქვენი მო-
სვენების დროა...

ჩვენი გემი სალამოს უნდა გასულიყო. მე სმენად ვიყავი ქცეული.
ხან ერთი ხან მეორე გემი აყვირებოდა. ჩვენი გემის საყვირი კი გვიან
ლამით გაისმა. ხმას მაწვდიდა ჩემი ტანკერი. ეს გამოთხოვების ღვრინი
იყო. ზუმერის ღილაკს თითი დავაჭირე. იმწამსვე ჟანა შემოვიდა.

— არჩილ, რა მოხდა?

— აი, ამ წუთს ჩემი გემი გადის ზღვაში.

— თქვენ საიდან გაიგეთ!

— მე ჩვენი გემის საყვირის ღვრინს ყველასაგან გავარჩევ. აბა ყური
დაუგდეთ, გესმით?

— არა, არჩილ, არ მესმის — შეწუხდა ჟანა.

— ძალიან გთხოვთ დაურეკოთ ნავსადგურის ზედამხედველს და ჰკითხოთ, რომელი გემი გადის ჩრდილოეთ აუზიდან.

ქანა დაბრუნდა და დამიმოწმა, ახლა მართლაც თქვენი გემი გადის სო.

ჩვენი გემის წასვლამ გული ამიჩუყა, თითქოს დავობლდი. რა გაეწყობოდა. ჩემს ხვედრს შევეურიგდი.

დღე დღეს მისდევდა. სიბნელე კი ჩემი თანამგზავრი გახდა, თვალეზის გახელა არ შემეძლო. ერთხელ თვალთასახვევის მოხსნა ვცადე, ამაოდ.

ქანა დღედაღამ თავს დამტრიალებდა, რომ მარტოობა არ მეგრძნო. მე კი მისი ხილვა არ შემეძლო. იგი ფრანგი ქალებისათვის ჩვეული სიკეკლუცით მეტყოდა ხოლმე, შენთვის არაა აუცილებელი მიჭვრეტდე, ისიც კმარა, რომ მე გიცქერ და გელოლიავებიო.

ძალიან შევეჩვიე ქანას, უიმისოდ ვერ ვძლებდი. ცოტა რომ შეაგვიანდებოდა, მყისვე ზუმერს ავაზუზუნებდი. და იგიც შურდულივით შემოიჭრებოდა ოთახში.

— მითხრეს, შენი „პოსეიდონი“ გეძახისო, რაშია საქმე ზღვის მეუფევ? — მეტყოდა და ლალად გაიცინებდა.

მე რატომღაც ამ ჰოსპიტლის ქალებმა ზღვის ღმერთად მომნათლეს. მეტსახელი თითქოს შუბლზე წამაწერეს. ყველა მსახურს „პოსეიდონი“ ეკერა ენაზე. თუმცა, ამას თავისი მიზეზიც ჰქონდა; მას შემდეგ, რაც მე ლოგინად ჩავვარდი, შავი წვერულვაში მომეძალა.

ხანი გამოხდა.

პროფესორმა ნება დამართო, თავისუფლად მელაპარაკა. თვალზე სიზარულის ცრემლი მომადგა. თუ გინდა სასტიკად დასაჯო ადამიანი, მას ლაპარაკის უფლება უნდა წაართვა. ადამიანისათვის ამაზე მწარე სასჯელი მგონი არც არსებობს. უმწეო და უსუსურია უენო კაცი. განა საშინელი არ არის, ენა გქონდეს და ვერ ლაპარაკობდე, თვალი გქონდეს და ვერ ხედავდე. ასეთი სენი ჩემს მტერს! მართალი უთქვამს პოეტს: „ძნელი არის მარტოობა სულისა“.

ქანა იყო ჩემი სულისჩამდგმელი. მას შემდეგ დიდმა დრომ განვლო. მაგრამ ქანა ახლაც თვალწინ მიდგას. იგი ხშირად იჯდა ჩემს სასთუმალთან. ძალიან უყვარდა სიტყვა, ლაპარაკი ეხერხებოდა. დღე და ღამე რომ ებაასა, არ დაიღლებოდა.

ქანა ყოველდღე გაზეთებს მიკითხავდა. პატარ-პატარა იუმორისტული ნოველებით მართობდა. ხანდახან ტრანზისტორს ჩართავდა. თბილისის ტალღას მოძებნიდა.

— არჩილ, ეს ხომ თბილისია? — მეკითხებოდა, როცა დიქტორი იტყოდა: „ლაპარაკობს თბილისი“...

ერთხელ მან აღფრთოვანებით მითხრა:

— არჩილ, იცით რა? დღეს ჩემი ფილოლოგები გინახულებენ. ჩამა-

ცივდნენ. გინდა თუ არა, შენი „პოსეიდონი“ უნდა ვინახულობო. რას მეტყვი?

ამ ამბავმა მეც გამახარა. გული კი მწყდებოდა, რომ მათ ვერ ვინახავდით, მაგრამ რა მექნა?

საღამოჟამს სტუდენტების მთელი ჯგუფი მესტუმრა.

მე საწოლზე წამოვჯექი.

სტუდენტები სათითაოდ მომესალმნენ: „პოლი“, „ლუიზა“ „შარლი“...

ერთ-ერთი მათგანი, შარლი რომ ერქვა, ინგლისურად გამესაუბრა, რადგანაც თქვენ მეზღვაური ბრძანდებით, უთუოდ ინგლისური გეცოდინებათო, მითხრა. აქ უნდა შევნიშნო, რომ ფრანგებს თავიანთი ენა დღესაც კი ყველა სხვა ენათა მეფედ მიაჩნიათ. მიუხედავად ამისა, თანამედროვე ფრანგი ახალგაზრდობა სხვა ერების ენებს მონდომებით ეწაფება.

სტუდენტებთან საუბარმა დიდხანს გასტანა. მსჯელობის მთავარი თემა უმთავრესად მწერლობა იყო. გავიხსენეთ რომენ როლანი, რუსთაველი, პუშკინი, შოლოხოვი, გამსახურდია... საინტერესოდ წარიმართა აზრთა გაცვლა-გამოცვლა.

სჯა-ბაასში ომისა და მშვიდობის თემაც შემოიჭრა.

— ახლანდელ ვითარებაში დიდი სიფრთხილე გვმართებს ადამიანებს.

— დღეს დედამიწა უფრო მძიმეა და თანაც პატარა.

— კაცობრიობამ უნდა შეინარჩუნოს თავისი აკვანი...

კიდევ ბევრი რამ ითქვა, აიწონ-დაიწონა და.. გვიან საღამოს დაეშორდით ერთმანეთს.

დრო გადიოდა.

ქანა სულ ახალ-ახალ ამბებს მიყვებოდა. ერთხელ ანაზღად ხელი ჩამჭიდა და სიცილით მითხრა:

— არჩილ, მე მომწყინდა ამ ოთახში, ქალაქში წავიდეთ.

— მე რომ აქედან წასვლა შემეძლოს, ამ ოთხ კედელს შორის რა გამაჩერებდა. დრო მოვა და მარსელსაც ვნახავ. — ვუპასუხე მე.

— რა თქმა უნდა, ნახავ. მე კი მინდა, ქალაქი აქედან გაგაცნო. ჩვენ აი, ახლა, თითქმის ბელჟის სანაპიროზე ვსეირნობთ. გამიგეთ? — რა უცნაური გოგო იყო ქანა, სად არ მივყავდი. სად არ მატარა... მე ნაკლებად შეგხვედრივარ ახალგაზრდას, ჩვენთან თუ სხვა ქვეყნებში, რომელსაც მშობლიური ქალაქი ქანასავით უყვარდეს.

— ბელჟის სანაპიროს ისტორიამ ოცდახუთი საუკუნე აკინძა. ჩემს მარსელს აქ ჩაეყარა საფუძველი. — დაიწყო ქანამ. — ზღვისპირის გასწვრივ ათი დიდი აუზია. თითოეულ მათგანში რამდენიმე გემთმისადგომია. ნავსადგური ერთდროულად ხუთასამდე გემს ემსახურება.

— შეხედეთ, — ქანამ ხელი გაიშვირა, — რამდენი ნავი და კატარღა დგას ნავსადგურებთან. ეგერ, იმ დიდ კატარღაზე კაფე-რესტორანია. იქვე

მატარა გემი რომ მოსჩანს, ცოცხალი თევზებით უმასპინძლდება კლიენტებს, შეგვიძლია შევუკვეთოთ ატლანტის მფრინავი თევზის, გველთევზას, გინდა ქამბალას კერძი.

ქალაქის ხალხმრავალი სანაპირო ბუზუნებდა, ის თავისებურად ლაია ზია. აქ თითქმის ყველა ჯურის კაცს შეხვდებით. ბელჟის სანაპიროზე გამოსული არსად არ მიიჩქარის. ალჟირელ ზანგებს შავი ხისაგან გამოკვეთილი პრილა უცნაური ფიგურები გამოეტანათ. აგერ ორი ყმაწვილი ჩამჯდარა, მხრებზე გიტარა გადაუკიდიათ და სასოწარკვეთით მღერიან. მათ წინ დაგდებულ ქუდში დროგამოშვებით სპილენძის ხურდა ფული ჩხარუნით ეშვება. ნაირნაირ წვეტიან ფოსტლებში ტიტველი ფეხი წაუდგამთ და სეირნობენ გოგუცანები, კეკლუცი ქალიშვილები და თავმომწონე მანდილოსნები.

— ასეთია, ჩემო არჩილ, ჩვენი ბელჟი. მოგწონს? — გულუბრყვილოდ მეკითხება ჟანა.

მე ხელზე ვეამბორე მას.

გადიოდნენ დღეები.

მე სულ უფრო და უფრო კარგად ვგრძნობდი თავს.

დღეჩაგდებით საოპერაციოში მივყავდით. პროფესორი ლეფრანსე პირადად მიკეთებდა ოპერაციებს, თვალთასახვევს მომხსნიდა, მალამოს დამადებდა. მაიმედებდა, კიდევ ცოტა ხანი და თვალები მოგიშუშდებაო. მეც ვამჩნევდი, რომ, რაც დრო გადიოდა, თვალში სინათლე მემატებოდა.

მე და ჟანა ყოველ საღამოს ხელიხელჩაკიდებული ვსეირნობდით. ჩემი ოთახი არ იყო დიდი, მაგრამ როცა ჟანა მარსელის რომელიმე კუთხის აღწერას დაიწყებდა, ჩემი ფრთაშესხმული წარმოდგენა ქალაქის უკიდვანო მიდამოებში დამაქროლებდა. დიდია მარსელი.

— მარსელი სქელტანიანი რომანია, — ხატოვნად მეუბნება ჟანა, — მისი ფურცლები უხვადაა მიმოფანტული ქალაქში. მე ამ თხზულებას ნელა ვფურცლავ და მხოლოდ მის ზოგიერთ გვერდს ვკითხულობ. შეიძლება ჩემს მარსელს ჭარბად ვასხამდე ხოტბას, რა ვქნა, მიყვარს.

ჩემი საათის ისარი სულ იმას მაგონებდა, რომ დღეს თუ ხვალ მარსელს დავემშვიდობებოდი.

— აბა, ჩემო არჩილ, ამ საღამოს ზღვაში გავცუროთ, ჩვენი იახტა ბელჟის სანაპიროდან გავა. — მეუბნება ჩემი მეგზური.

ჟანა ჩემს მარცხენა მკლავს ორივე ხელით ჩაეჭიდა, თავით მხარზე მომეკრა და ასე ვსეირნობდით ოთახში. ხუთი ნაბიჯი წინ, იმდენივე უკან. ოთახის ღია ფანჯარაში ჭადრის ფოთლების ტლაშუნი გაისმოდა. მე ბოლო ზანებში, როგორც კი სიარულის ნება დამრთეს, ხშირად ვეთამაშებოდი ახავერდებულ ფოთლებს. ხანდახან სახეს მიეუშვერდი. მახარებდა მათი ალერსი. სადღაც გულის სიღრმეში საამოდ მილიტინებდნენ ფოთოლთა ნაწიბურები.

ამ საღამოს ჟანას ზღვაში გასვლა რატომ მოუწია მეტეი, გავიფიქრებ. მაგრამ, რადგანაც ვიცოდი, ის რაღაც მორიგ სიურპრიზს მიმზადებდა, ჩავუკარი:

— განა ზღვაში გასეირნება მარსელის ღირსშესანიშნაობათა მარშრუტებს ეკუთვნის?

— ერთი ამას შეხედეთ! თქვენ დიდი საძაგელი ვინმე ბრძანდებით. მოთმინება არა გაქვთ, „პოსეიდონი“ კი ყველაზე მომთმენი უნდა იყოს. — ჟანა თითქოს მეხუტებოდა.

ჩვენმა საექსკურსიო იახტამ კუნძული იფი ამოიღო მიზანში. კუნძულამდე ორიოდ მილია. იფი უზარმაზარ ციცაბო კლდედ ამოსულა ზღვიდან. ამ პატარა კუნძულზე ოდესღაც ციხე-სიმაგრე აუგიათ. მის სანაპიროს რესტორნები ანათებენ. გიდეები თავს არ იზოგავენ, რათა იფის ისტორია ვრცლად და ლამაზად დახატონ. ამ ციხე-სიმაგრეში გრაფი მონტე კრისტო იყოვო დამწყვედეული. აი მისი საკანიც. აქედან აბატის საკანში გაყვანილი გვირაბი გვანახეს. გიდმა ციცაბო კლდის პირას მიგვიყვანა. თავმოკრულ ტომარაში ჩასმული მონტე კრისტო ამ ადგილიდან ზღვაში გადაისროლესო, გვითხრა. კრისტომ ტომარა დანით გამოფატრა და თავს უშველაო. ის რომ მეზღვაური არ ყოფოლიყო, ზღვას ვერ გადაურჩებოდაო.

— ალექსანდრე დიუმას მიერ შეთხზული ეპიზოდი ლეგენდად იქცა. სარეკლამო ბიურომ კი ეს ლეგენდა შეალამაზა და ნამდვილ ამბავად მონათლა. ასეა თუ ისე, იფის ციხე-სიმაგრე, როგორც მარსელის წარსულის მოწმე, თავისთავად საინტერესო ძეგლია. ბევრს იზიდავს იფის ისტორია. — მეუბნება ჟანა.

ჟანამ ტრანზისტორი ჩართო.

რადიომიმღები ახრიალდა. თბილისის ტალღა „დაისის“ მელოდიებს მოათამაშებდა.

მე უკვე კარგად ვიყავი.

ჟანამ მომახარა, ხვალ თვალს აგიხელენო. რა თქმა უნდა, მესიამოვნა, მეგონა, პირველად ვიხილავდი სამყაროს.

ეს დღეც დადგა. ჩემს ირგვლივ ფუსფუსებდნენ, ემზადებოდნენ, მეხუმრებოდნენ...

პროფესორი ლეფრანსე ბუხუნით შემოვიდა. ჩვეულებრივად მომეაღერსა. თავს როგორა გრძნობთო, მკითხა. თვალთასახვევი მომხსნა, ბანდი მომაძრო და მოულოდნელად... რუსულად ალაპარაკდა.

— აბა, ბატონო არჩილ, შემოგვხედეთ!

თვალეები გავახილე, დავხუჭე, კვლავ ავსწიე ქუთუთოები. ჩემს წინ თეთრხალათიანი დასტაქრების ჯგუფი იდგა. შუაში ქათქათა წვერულვაშიანი კაფანდარა პროფესორი ლეფრანსე ილიმებოდა. თეთრხალათიან ქალიშვილებში ჟანა ვერ ვიხილე, მეწყინა.

— დიდი მადლობა, ბატონო პროფესორო! — თაყვანისცემით ვეუბნები ჩემს მკურნალს.

პროფესორის და მისი კოლეგების თვალში დიდი სითბო და სიყვარული გამოკრთოდა. ყველას სიხარული ეხატა სახეზე.

პროფესორმა ლეფრანსემ მითხრა, დღეს პარიზში უნდა გავფრინდეთ.

— სად არის ჟანა? — გავბედე მეკითხა.

— ჟანას ცოტა დაავადიანდება. ახლა მოისვენეთ, მერმე ნივთები ჩაალაგეთ და წასვლისას ჩემთან შემოიარეთ. — მეუბნება პროფესორი.

კაბინეტის კარი შევალე. იგი ძალიან დიდი მეჩვენა. მარცხენა კუთხეში პატარა საწერ მაგიდას უჯდა პროფესორი. მარჯვენა კედელზე იალქნიანი გემის მომცრო სურათი ეკიდა. პროფესორი წამოდგა და ჩემსკენ გამოემართა. ვიღაცას დაუძახა. კაბინეტის უკანა კარი გაიღო. მსახურმა ლანგარზე დადებული ორი ბოკალი და ერთი ბოთლი შამპანური შემოიტანა.

— ბატონო არჩილ, გზა დამილოცნია. გისურვებთ ჯანმრთელობას, კვლავ ზღვებზე ჩირითს და ბედნიერებას.

— ბატონო პროფესორო, თქვენი ესოდენ პატივისცემა არ ვიცი რით გადაგიხადოთ, იყავით დღეგრძელი. — როგორც იყო ვთქვი.

კაბინეტი დავტოვეთ. ხალიჩებით მოფენილი გრძელი კორიდორი გავიარეთ. ჟანა არსად ჩანდა. ეზოში გამოვედით. ჭადრების ჩრდილში გრილოდა. ქუჩაში რომ აღმოვჩნდით, პროფესორმა შემაბრუნა და მითხრა:

— ბატონო არჩილ, აი, იმ მთაზე ტაძარს თუ ხედავთ?—მე თანხმობის ნიშნად თავი დავუქარი.

— ის ტაძარი ცნობილი ნოტრ დამია. მის სამრეკლოზე მარიამ ღვთისმშობლის მოოქროვილი ქანდაკება დგას. ჩვენში მარიამი მეზღვაურების და მეთევზეების მფარველადაა აღიარებული. არსებობს ძველებური თქმულება: ზღვაში ხიფათს გადარჩენილმა მეზღვაურმა მარიამს საჩუქარი უნდა მიუძღვნას. ავიდეთ ნოტრ დამზე, — ამ სიტყვებით პროფესორმა იქვე მდგარ მანქანისაკენ გასწია. მძღოლს მივესალმე. მან ლიმილით გამომიწოდა ხელი. ისეთი შთაბეჭდილება დამრჩა, თითქოს ამ შოფერს დიდი ხანია ვიცნობდი.

„რენო“ სულ მაღლა და მაღლა მიგვაქანებდა. ხვეული გზა ნოტრ დამის შესასვლელ კარებს მიაღწა. ეს უძველესი ტაძარი თითქოს ციდან გადმოჰყურებს მარსელსა და ზღვას.

ტაძრის წინ აგებულ ტრიბუნისებრ აივანზე ავედით. მარსელი და მისი მიდამოები თვალწინ გადაგვეშალა.

პროფესორი მეუბნება:

— ბატონო არჩილ, გადახედეთ ჩვენს ქალაქს, ზღვის ამთაგორებულ სანაპიროზე ამფითეატრად განფენილს. მთელი ჩემი ახალგაზრდობა

აქ გავატარე. აქვე მოვხუცდი. მე თავი მომაქვს იმით, რომ „მარსელის-
ზას“ სამშობლო რევოლუციური მოძრაობის ერთ-ერთი ფუძემდებელია
ჩემს ქვეყანაში. ფრანგი კომუნისტები თავიანთ პირველ ყრილობაზე აქ
შეიკრიბნენ. ყველაზე ახალგაზრდა გახლდით. მას შემდეგ თითქმის ნახევარ-
საუკუნემ განვლო. მაგრამ მე შემიძლია სიამაყით განვაცხადო, რომ
მარსელის კომუნისტები დღესაც ავანგარდში ვართ... მომიკითხე თქვენი
საყვარელი სამშობლო. თუკი მარსელში მოხვდებით, გვინახულეთ, გაგ-
ვიხარებო.

პროფესორმა გულში ჩამიკრა.

მე თვალი ამიკრემლდა, სიტყვა ყელში გამეჩხირა. ირგვლივ ტურის-
ტები გაოგნებული შემოგვცქეროდნენ.

გაფრენის დრო ახლოვდებოდა.

ნოტრ დამიდან პირდაპირ აეროდრომისაკენ გავსწიეთ. აეროპორტის
გაგზალში ზღვა ხალხი ირეოდა.

პროფესორმა გასასვლელისაკენ წამიყვანა. უბის ჯიბიდან ორად
დაკეცილი კონვერტი ამოიღო და მითხრა:

— ეს ბარათი თქვენია, ჟანამ გადმომცა. ნახვამდის, ბატონო არჩილ!

— ნახვამდის, ბატონო პროფესორო! — დავემშვიდობე ექიმს და
თვითმფრინავისაკენ გავსწიე.

ფანჯარასთან მოვკალათდი.

ძრავები აგუგუნდნენ.

პროფესორ ლეფრანსესთან ვიღაც ქალიშვილი მიიჭრა. ქერა თმები
მხრებზე ეყარა. ღია ცისფერი კაბა ეცვა. ხელში წითელი ყვავილების კონა
ეჭირა. პროფესორმა ჩემსკენ გამოიშვირა ხელი. ეს ჟანა იყო.

თვითმფრინავი მოსწყდა ადგილს.

ჟანამ ყვავილების კონა მაღლა ასწია და ღონივრად დაარხია. ვარდის
ფურცლები პეპლებივით დაფარფატებდნენ ჰაერში.

რეპაზ პართილაყვა

მწიფობისთვის

ლურჯი სიჩუმიდან დილის მზე
მთებს ფრთხილად ამოაქვთ ხელებით,
მშვენიერ ქილისგან იღვიძებს
თვითონ მშვენიერი ხმელეთი.

მწიფობისთვის მოვიდა ფოფინით.
სიმწიფით, ეშხით და მშვენებით.
ყველგან და ყველადღეს მოჰფინა
სიუხვის, სიმსუყის ფერები.

მიდამომ დაიღო ოქროსფერი,
ქვეყანა სიტკბოში ჩამდნარა,
სავსე საწნახელში
ოქროს რთველი
შიშველი ფეხებით ჩამდგარა.

მზეზე იღვენთება,
მზეში იფერება
შემოდგომის მსუყე და
მსუქანი ფერები,
გულმოწყალე მზე
ფერებს ეფერება
და მაინც ვერ ძლება
ფერების ფერებით.

გ. დ. აგაიძე

ს უ ლ მ დ ა გ ლ ო ბ ა

ტ. დ. აგაიძე ფილიპინელი მწერალია. იგი ცნობილი ნო-
ველისტი და პოეტი, წერს ინგლისურ ენაზე. ნოველა
„სულმდაბლობა“ დაიბეჭდა თანამედროვე ფილიპინური
მწერლობის ანთოლოგიაში.

ნაშუადღევს, დაახლოებით ექვს საათზე, როცა მოსამსახურეები შინ
ჯრუნდებოდნენ, მოხუცი მასთან მიდიოდა, კაცი ქუჩის იმ კუთხეში გა-
მოჩნდებოდა, სადაც ტაქსები ჩერდებოდნენ. ჰალარათმთან მოხუცს ფერ-
მკრთალი სახე წმინდანის ქანდაკებას მიუგავდა. იგი მხოლოდ წინ იყუ-
რებოდა. მაშინვე მიხედვით ვისთან და რატომ მიდიოდა, და სრულია-
დაც არ აფიქრებდა ვინ შეხვდებოდა გზაში.

ესტეზან მარკოსმა თავიდანვე მიიპყრო არა მარტო იმათი ყურადღე-
ბა, ვინც ქუჩის მარჯვენა მხარეს ომის შემდეგ აშენებულ, პატარა ბაღებით
დამშვენებულ ბუნგალოებსა და ორბინიან სახლებში ცხოვრობდნენ. ამ კა-
ციტ დაინტერესდნენ ისინიც, ვისაც ქუჩის მოპირდაპირე მხარეს ძველ ნა-
ნგრევებში ყუთების ფიცრებითა და ბენზინის ავზებით აშენებულ ქოხმა-
ხებში შეეფარებინათ თავი. როცა ორმოცდაათ წელს საკმაოდ გადაცი-
ლებული მამაკაცი ისეთ ახალგაზრდა ქალს დაუახლოვდებოდა, რომელიც
მას შვილიშვილად შეეფერებოდა, ჰორი მაშინვე დაირხევა. სტელას ფლო-
რესების სახლში ჰქონდა ოთახი ნაჭირავები. ეს იყო მრავალრიცხოვანი
ღარიბი ოჯახი, რომლის ერთადერთ შემოსავალს ბინის ქირა წარმოადგე-
ნდა. სტელა თვრამეტი წლისა იყო, მაგრამ მამაკაცს ისე ვნებინად, ონა-
ვრად უყურებდა, თითქოს მის სულში იხედებოდა. ასე იყო თუ ისე, მარ-
კოსი ენაჭარტალების საკილველი გახდა. ზოგიერთს კიდეც შურდა,
მოხუცს ათასი თვალი რომ მიაცილებდა ქუჩის კუთხიდან სტელას ბი-
ნამდე. ენაკვიმატი პირინგი, „ჯიპის“ მძღოლი, რომელიც კუთხეში, სკო-

ლის სარდაფში ცხოვრობდა, ხმამაღლა იტყოდა: „ასეთ ბენრეკთან?..“ და ურიგოს დაუმატებდა... რაზედაც სხვები სიცილს ასტეხდნენ, ხოლო კარიო, რომელიც დაპატიმრებული იყო მცირეწლოვანთა განხრწნისათვის, მაგრამ პატიმრობას დაუძვრა (ამბობენ, ამხანაგები გასცაო), დასძინდა: „განა არ იცი, რომ მეცნიერებამ ბევრი რამ გამოიგონა ბებრე-ბისათვის?“.

კარიოს ამ ახალ ინფორმაციას საშინელი ხორხოცი მოჰყვებოდა, მარკოსი კი თავის გზას განაგრძობდა, ნაბიჯს არც შეანელებდა და არც მოუჩქარებდა, თითქოს ყრუ იყო. ერთხანს მართლაც ფიქრობდნენ, რომ იგი ვერ გაიგონებდა თუ გინდ ყურთან ზარბაზანი დაგეცალათ. მაგრამ ეს ასე როდი იყო. ერთ საღამოს მოხუცმა და სტელამ კინოში წასვლა გადაწყვიტეს. ისინი იმ ქუჩით წავიდნენ, სადაც ტაქსები ჩერდებოდნენ, სტელა წინ ისე მიუძღოდა მარკოსს, თითქოს რცხვენოდა მის გვერდით ვაგლა. ა. კონგოს საბაყლოს ჩაუარეს. მათ მხიარულად შეხვდა პაკოს კომპანია. ისინი ვისკით იყვნენ შეზარხოშებულნი, განსაკუთრებით პაკო, რომელსაც ერთი ჭიქა ათრობდა. სტელას ახალი ფეხსაცმელები და წითელი კაბა ეცვა. ვიწრო კაბაში სავსე სხეული გამოჩნდებოდა. მაღალქუსლიანი ფეხსაცმელებიც უხდებოდა მის საღ თეძოებს. ღრმად ამოჭრილი დეკოლტე მიმზიდველად უჩენდა სავსე გულმკერდს. სტელა მშვენიერი სანახავი იყო. პაკოსმა და მისმა მეგობრებმა თვალი დაატანეს, ვნებისაგან აენთნენ. ღამის სინათლეზე მათ წინ კოხტად ჩაიარა მომხიბვლელმა სტელამ. მოხუცი კი უკან ისე მიჩანჩალებდა, თითქოს მასთან მიახლოებისა ეშინოდა. ცხოვრებით განაწყენებული, მთვრალი, თავაწყვეტილი პაკო წამოდგა, კარებთან მივიდა და ლოთის თვალებით სტელას მიაშტერდა.

— ჰეი, სტელა, რატომ იმასთან არ გაივლი, ვინც გვერდს დაგიმშვენებს?! — მიამახა პაკომ.

მარკოსი გაშეშდა. სტელამ კი გზა განაგრძო, თითქოს არაფერი არ გაუგონია, მაგრამ, როცა ცემა-ტყევის ხმა და ფანჯრებზე მომდგარი და ეზოებიდან გამოსული ხალხის ღრიალი მოესმა, მობრუნდა, — მარკოსი ჯოხით სცემდა პაკოს და მის თანამესუფრეებს. ქალი სწრაფად გაქანა მისაშველებლად, ერთი მაგრად შეუკურთხა პაკოსა და მის მეგობრებს, რომლებიც გონს მოსულიყვნენ და ქუჩაში მოხელთებული ჯოხით მარკოსს ემუქრებოდნენ. მარკოსი კვლავ ჯოხს იქნევდა. უკვე თანაბრად იყვნენ შეიარაღებულნი, მაგრამ ახალგაზრდებს მეტი სიძულვილი ამოძრავებდა. მათ კარგად ახსოვდათ უამრავი განუხორციელებელი ოცნება და შეუსრულებელი სურვილი, ბუნდოვანი მოგონებანი ახლობელ, მიმზიდველ და თანაც მიუწვდომელ სათამაშოებზე, ვიტრინის შიგნით რომ ელაგა, ნახევრადდავიწყებული ოცნებანი სხვა ბავშვების ახალ, ბრწყინვალე ველოსიპედზე, მდიდარი მეზობლის ხუჭუტთმიან სალუქ

გოგოზე და მაღალი ღობის იქით მანგოს მსხვილ მწვანე ნაყოფზე. სტელამ, მარკოსთან მიიბრინა დასახმარებლად და ცალი ფეხსაცმელი მოიმარჯვა. გაშმაგებული ქალის დანახვისას მამაკაცებმა, უფრო მისი სიტყვებითა და სახის გამომეტყველებით, ვიდრე შემოტევის შიშით, უკან დაიხიეს.

მერე ისინი სხვადასხვა მხარეს გაიქცნენ. ბრბომ დამცინავი ხმაურით გააცილა ბიჭები. როცა ისინი თვალს მიეფარნენ, ხალხმა სტელას ტაში დაუკრა. ქალი ფეხსაცმელს იცვამდა (ვილაცას მოეტანა მეორე ცალიც, რომელიც ქუჩაში გაძვრომოდა) და დარცხვენილი ნაცნობებს უდიმოდა. შემდეგ მარკოსს ხელი ჩაავლო, ხალხმაც გზა მისცა. ქალმა მარკოსი ქუჩის იმ კუთხისაკენ წაიყვანა, სადაც მძღოლებს თავი მოეყარათ და გულმოდგინედ უყურებდნენ ამ საინტერესო სანახაობას.

ამის შემდეგ მეზობლები დარწმუნდნენ, რომ მარკოსი ყრუ არ იყო, და, რომ სტელა მარკოსს ყოველთვის დაიცავდა, მსგავსად იმ რაინდებისა, რომლებსაც ზღაპრებსა და რომანებში ვიცნობთ. თუმცა უცნაური კია, ქალი იყოს რაინდის ბრწყინვალე ჯავშანში და არა კაცი.

ამ ჩხუბის შემდეგ პირინგისავით გაბედული და კარიოსავით თავხეხელადებული თუ გაბედავდა ამ წყვილის დაცინვას.

* * *

ფიდელ ფლორესმა, ოჯახის უფროსმა, სადაც სტელას ოთახი ჰქონდა ნაჭირავეები, ერთ საღამოს, როცა ის-ის იყო მარკოსი უნდა მოსულიყო, ცოლს დაუძახა.

— გესმის! — უთხრა მან ჩურჩულით, დამაჯერებლად. სტელა თავის ოთახში იყო და ფიდელს არ უნდოდა ქალს გაეგონა მისი ხმა, — გესმის საბელ, ამ სტუმრობანამ მოთმინების ფიალა ამივსო, ბავშვებს, განსაკუთრებით კი ლინდას, მგონი, უკვე ესმის, რა ხდება ამ კარებს იქით, როცა კაცი მოდის.

საბელმა სახე ისე ახლოს მიიტანა ქმართან, რომ ფიდელს ეგონა ცოლი კოცნას უპირებდა. უეცრივ მან ამგზნები მხურვალეობა იგრძნო ტანში, მაგრამ მაშინვე გაქრა ყველაფერი, როცა მიხვდა, რომ ცოლს სურდა გაეგო, რა სუნი ამოსდიოდა პირიდან.

— ჰმ, ამკერად არ აგდის ღვინის სუნი. უცნაურია, მართლაც უცნაური. — შემდეგ ცოლმა მკვახედ ჰკითხა, ოდნავ უფრო ხმამაღლა, ვიდრე ფიდელი ლაპარაკობდა (ფიდელი დარწმუნდა, რომ სტელას ესმოდა ქალის ხმა) — მერედა მითხარი, რით გინდა ბავშვები არჩინო, საღიშოვნით შენ და შენი მეგობრები ჯინის გადასაკრავ ფულს?! თქვი, რა პვეშველება ბინის შემოსავალი რომ მოვსპოთ? სხვა სამუშაოს ვერ

იშოვი, ან რომ იშოვო, განა იმდენს მიიღებ, რომ გამოკვებო ამოდენა-
ოჯახი, რომელიც შენი უგუნურობის გამო გაჩნდა ამქვეყნად?!

— კმარა! — თქვა განადგურებულმა ფიდელმა და ენის ბორძიკით დაუმატა, — რა გაეწყობა, თუ კი შენ გინდა, რომ სახლი გადააქციო... შენი საქმეა! — კიდევ უნდოდა რაღაც ეთქვა, მაგრამ ამ დროს კარები გაიღო და ზღურბლზე თავის კიბონოში გამოჩნდა გაბრაზებული (ფიდელს ასე მოეჩვენა), თანაც ლამაზი სტელა.

კიბონო აბრეშუმისა იყო, ჩვეულებრივი, იაპონური ნაყშით — ოქროსფერ მომწვანო ფონზე მანდარინის ყვავილებითა და ლურჯი ფოთლებით მოხატული. მართალია, ხშირი რეცხვისაგან ოდნავ გახუნებულიყო, მაგრამ სტელას ტანზე მსუბუქად შემოხვეულს ჯერ კიდევ შემორჩენოდა სილამაზე.

ერთხელ, როცა სახლში მარტო იყო, ფიდელი სტელას ოთახში შევიდა და საწოლზე გადაკიდებული კიბონო დაინახა. მან აკანკალებული ხელებით აიღო იგი და სახეზე მიიფარა. სიამოვნებით ყნოსავდა ქალის სხეულის სურნელს. ახლა, როცა კარის ზღურბლზე მდგომი, კიბონოში გახვეული ქალი მას შესცქეროდა ოდნავ გაღიმებული ბაგეებით, ფიდელს სწორედ ის მოაგონდა.

— ფიდელ, — უთხრა საბელმა და მკლავში წაავლო ხელი. — დადამდა, ჯობია ბრინჯი დაადგა ცეცხლზე.

— უკვე დავადგი.

— მაშინ სხვა საქმე გააკეთე, წადი და მეგობრები მოძებნე, ან ვახშმისათვის ა. კონგოს ნისიად გამოართვი ერთი ქილა სარდინი. მეორედ ასეთი რამ აღარ თქვა! — და ქალმა კარებისაკენ ხელი ჰკრა. ფიდელისათვის რომ ეს პირველი ყოფილიყო, არ სცოდნოდა ცოლის უხეში ხასიათი და თავი არ შეეკავებინა, კიბეზე დაგორდებოდა. ქალი ჯანიანი იყო. მას სრულებით არ აწუხებდა, ქმარი უჭმელობისაგან ღონემიხდილი და სუსტი რომ იყო. ფიდელმა წონასწორობა აღიდგინა და სული მოითქვა, შემდეგ, როცა კიბეებზე ჩადიოდა, ცოლის ამაყი ხმა გაიგონა:

— ფიდელი კარგი კაცია, თუმცა, შესაძლებელია, არც კი იმჩნევდეს ამას. უბედურება ისაა, რომ რამდენიმე თვეა სამსახური ვერ იშოვნა.

ფიდელს ნაბიჯი არ შეუწელებია, სტელას პასუხს არ დალოდებია. იგი ჩქარა მიდიოდა ა. კონგოს საბაყლოსაკენ.

გზად ესტებან მარკოსი შემოხვდა. ილლიაში ფუთა ამოედო.

— რა მოგაქვს? — ჰკითხა ფიდელმა, — სტელასათვის, არა? — უთხრა მრავალმნიშვნელოვნად, ფუთა შეათვალიერა და დაუმატა, — „მისტერ მარკოს“, რადგან მოაგონდა, რომ საბელი ყოველთვის არიგებდა პატივისცემით მიემართა სახელმწიფოს მოხელისათვის. მარკოსმა, თითქმის არც კი გაუგონია ფიდელის ნათქვამი, ჰკითხა:

— სახლშია?

უეცრივ ფიდეღმა ისეთი სახე მიიღო, თითქოს არ იცოდა სახლში იყო თუ არა სტელა, აინტერესებდა, რა რეაქციას გამოიწვევდა ეს მოხუცში, როგორ გაიქცეოდა, რომ მალე მისულიყო და გაეგო, ელოდა თუ არა მას სტელა.

— გელოდებათ! — თქვა ფიდეღმა და მოხუცს უკან გაჰყვა. მიხვდა, ლაპარაკი სურდა.

— იცით. მისტერ მარკოს, ბევრი რამ მშურს თქვენი, თუ გინდა თქვენი. სამსახური, — სახელმწიფო საწყობის მეკუჭნავეობა, თქვენი სიმდიდრე, ბედნიერი კაცი ხართ, გყავთ ისეთი ლამაზი ქალი, როგორიც სტელაა, რომელიც საღამომდე გელოდებათ. მართლაც ბედნიერი კაცი ხართ, ბატონო. რას არ ვიზამდი, ასეთი ქალი რომ მენახა. თქვენი ნახევარი ბედნიერება რომ მომცა, სხვა არა მინდა რა! — შემდეგ ეზოს ჭიშკართან ხმადაბლა დაუმატა — ცოტას, ერთ პესოს ვერ მასესხებ?

— საუბედუროდ ფული თან არ მაქვს.

— ერთი შენც!.. — უთხრა ფიდეღმა და უცებ მორჩილება შურისგებით შეეცვალა. — ცრუობ. დღეს შენი გადამყიდველები იყვნენ იმ ორი ტომარა ბრინჯისათვის, გუშინ ნაშუადღევს რომ მოათრიე ჩემსას.

— მერედა, რა მოხდა, რა შენი საქმეა! — მარკოსი მიხვდა, რომ ყვიროდა და ხმას დაუწია. — ყური მიგდე, პატივცემულო ფიდეღ, მე ყოველთვის ვიხდი გარიგების მიხედვით და თქვენც არაფერი გაქვთ სამღურავი, ხოლო ბევრს თუ გააჭირვებთ. სხვა სახლს მოვძებნი.

— არა, დაივიწყეთ რაც გითხარით! — თქვა ფიდეღმა, შებრუნდა და ა. კონგოს საბაყლოსკენ გასწია.

კარიომ პირველმა გაიფიქრა, ყველაფერი პოლიციისათვის შეეტყობინებინათ.

— მეგობარი მყავს საპოლიციო უბანში. — უთხრა მან ფიდეღსა და პირინგს, — ფიდეღი მას ყველაფერს ეტყვის, შემდეგ კი იგი განსაზღვრავს, რა გააკეთოს.

— კარგი, მაგრამ შენმა მეგობარმა თუ მოისურვა და ყველაფერი უფროსებს მოახსენა?! — დაინტერესდა პირინგი, — ჩვენ ამით რას მოვიგებთ!

მათი ლაპარაკი ხალხს რომ არ გაეგონა, სასმელი ქუჩაში გამოიტანეს.

— ჰმ! რას ამბობ, — თქვა კარიომ, — ჩემს მეგობარსაც სურს ფულის შოვნა. — შემდეგ ფიდეღს მიუბრუნდა და სიყვარულით მხრებზე ხელები მოხვია. — გარდა ამისა, შენ შეგიძლია შური იძიო და, ვინ იცის, იქნებ სტელაც... — გადაიხარხარა მან და იაფფასიანი ვისკი მიწაზე დაიღვარა.

უცებ ფიდეღი გამოერკვა — გონება გაუნათდა და მიხვდა რაც ჩაიდინა.

— კარიო, ყური მიგდე, ძნელი საქმეა!

— რომელ სიძნელეზე ლაპარაკობ... მას ეს არ გაუჭირდება, წინათაც გაუკეთებია ამგვარი რამ. მენდე, თვითონ მოველაპარაკები. შენ სკუთარ წილს მიიღებ იქიდან, რასაც იმ ბებერ უნამუსოს გამოვრჩები. — თქვა და ჭიქაში დარჩენილი ვისკი გადაჰკრა. — მაშ ასე, შოკოლადის ფულს საყვარლისათვის?! ტომრებით ბრინჯს იპარავს სახელმწიფო საწყობიდან და შენს სახლში მოაქვს, რომ გადამყიდველებს მიჰყიდოს?! — აი, როგორი ხალხია სახელმწიფოს მსახურები, ნამდვილი ქურდები! — კვერი დაუკრა პირინგმა.

გვიან ღამით მხვრინავი ცოლის გვერდით ჭილოფზე მწოლარე ფიდელს ძალიან მოუნდა სტელასთან შესვლა. უნდოდა გაეღვიძებინა, თუ ეძინა და ეთქვა, რაც მან გააკეთა. კარგა ხანს მოუხდა ლოდინი, ვიდრე მარკოსი თითისწვერებზე ჩაივლიდა ჭილოფზე დაწოლილ მძინარე ბავშვების გვერდით.

ფიდელმა ყოველი შემთხვევისათვის ცოლს წელზე ხელები შემოხვია. აბუზღუნდებოდა, თუ ღრმად არ ეძინა. ქალი არ შერხეულა. „ბებრუხუნა“ თავისთვის თქვა კაცმა და გაიღიმა. „დაღლილი დედაბერი“ გაიმეორა მან და მოაგონდა ის დრო, როცა ქალს ძილი არ ეკარებოდა და არც მას ეძინებოდა, როცა ქანცგამოცლილი ხვდებოდნენ ფანჯარაში შემოჭრილ განთიადს. ასე იყო მანამ, ვიდრე ბავშვები გაჩნდებოდნენ. „დაღლილი... დედაბერი“ ჩაიცინა მან.

საბელი ხეირს არ დააყრის ფიდელს, როცა გაიგებს მის საქციელს. ამიტომ ვიდრე გვიანი არაა, სჯობს თავისი შეცდომა გამოასწოროს.

სტელას ოთახის ჭუჭრუტანებიდან სინათლე გამოდიოდა. ქალს, ალბათ, არ ეძინა და ლოგინში წიგნს კითხულობდა. ფუთაში, რომელიც მარკოსმა მოუტანა, სტელას საყვარელი კინოჟურნალები და იუმორისტული წიგნები იყო. იგი სხვას არაფერს კითხულობდა.

ფიდელი საწოლიდან ჩუმად გამოძვრა და სტელას ოთახისაკენ წავიდა, კარები ხელის კვრით გააღო, მაგრამ სანამ ოთახში შევიდოდა, ცოლს მრუხედა, იგი არ იძრეოდა. ხვრინვაზე ეტყობოდა, ღრმად ეძინა.

სტელამ ფიდელი რომ დაინახა, გაიღიმა, კითხვას თავი ანება და ჟურნალით კარებისაკენ მიუთითა. ფიდელს ეგონა, ქალი ოთახიდან მაგდებსო, მაგრამ როცა კარებთან მივიდა, ქალმა მაშინვე თავი დაუქნია და ანიშნა, მასთან მისულიყო. ფიდელი მიხვდა, რომ ქალს კარების მოხურვა სურდა.

იგი ლოგინთან იდგა და არ იცოდა, რით დაეწყო. ქალი კედლისაკენ იწევოდა, რომ ფიდელისათვის ადგილი დაეთმო. ფიდელმა მზერა სტელადან ლოგინის ფეხთან დაგდებულ კომონოზე გადაიტანა.

მამაკაცმა ხელის შეხება იგრძნო და ისევ ქალს გადახედა. სტელა აღარ იღიმებოდა. შემდეგ, როცა მთელ სხეულში საამო ჟრუანტელმა

დაუარა, ისეთმა გრძნობამ შეიპყრო, თითქოს შორეთიდან შინ მშვიდობით დაბრუნებულიყო...

— შენ უნდა წახვიდე აქედან სტელა, — უთხრა ქალს, გაჩუმდა და დაელოდა როგორ იმოქმედებდა მისი სიტყვები. შემდეგ კი განაგრძო — მე საშინელი რამ ჩავიდინე ამ საღამოს. — და როცა ქალმა გაოცებით შეხედა, სწრაფად დაუმატა, — ეს არა, ამით ნასიამოვნები ვარ, მინდა სხვა რამე გითხრა, რაც შენთან მოსვლამდე გავაკეთე. — ხმადაბლა, მაგრამ გარკვევით ამბობდა იგი, თანაც ხედავდა როგორ ეცვლებოდა ქალს ფერი. ფიდელმა აღიარა, თუ როგორ გასცა მარკოსის საიდუმლოება და ქალი გააფრთხილა:

— ხომ ხედავ, სტელა, უნდა წახვიდე აქედან, რომ თავს უშველო, თორემ რა იცი რა მოგელის. მინდა როგორმე გადაგარჩინო, ეჰ რა სულელი ვარ!

— მართლაც სულელი ხარ! — ცივი ხმით დაიწვილა სტელამ და მეორე ოთახში გაღვიძებულმა ბავშვებმა მაშინვე ღრიალი მორთეს. ფიდელს ხმა მოესმა, ცოლი ეძახდა. უეცრივ, როგორც ქარიშხლიან ღამეში ელვა გაანათებს ხოლმე და დაინახავ სოფლის ჩაბნელებულ გორაკებს, ასევე ფიდელმა დაინახა როგორ ინგრეოდა მისი სახლი და მის მიერ შექმნილი მთელი სამყარო. იგი შეეცადა ერთდროულად ეფიქრა სტელაზე, საბელზე, კარიოზე, მაგრამ ახლა გონება სულ მთლად დაეხშო. მას აშინებდა მძიმე და გამანადგურებელი შეგნება იმისა, რომ ბედი ასე მოულოდნელად, უღმობლად მიათრევდა საკუთარ თავთან პირისპირ შესახვედრად.

ინგლისურიდან თარგმნა **ო. ზარეიშვილმა.**

მოდო ზოიძე

ახალდ აბაში

წავალ და ველარ მიხილავ დიდხანს,
მოვალ და შენთან ვიქნები ასე...
და ვფიქრობ, მაინც რა უნდა გითხრა,
შენს მირონს როგორ დავადო ფასი?
წლები, რომლებიც შენთან დამშორდა,
სისხლში ამიცრეს შენმა ეკლებმა,
და ფეხშიშველა, როგორც ბავშვობა,
მინდორში ჭრელ ბუროს მიერეკება.

* * *

მოვალ, უთუოდ გიამბობ რამეს,
მთის და ბარისას,
ტყუილს და მართალს,
ნუკრის თვალებით მიცქერის ღამე
და მთვარეს თავის ნებაზე მართავს.
მოვალ, უთუოდ გეტყვი რაღაცას,
აღბათ გაწვალებს ეს მოლოდინი.
მთვარემ მთის წვერზე წაიბარბაცა
და გადაეშვა ხევში ლოდივით.
მოვალ, უთუოდ გიამბობ რამეს,
ტყუილს და მართალს,
მთის და ბარისას.
ნუკრის თვალებით მიცქერის ღამე
და ათას რამეს ფიქრობს თავისას.

რეკავი ჩხარგივილი

მინიატურები

ამ ყვავილს, ყინვის უჩვეველს,
მარტი თოვლს აპნევს აზიზად.
გოგოვ, შენ მკერდი უჩვენე,
გათბება, აბა რას იზამს?!

* * *

ცაზე მთვარე მოჩანს ისე ლამაზად,
თითქოს ბექზე გადმომდგარა აღაზა.
ვარსკვლავები ქალებია ქისტების...
საკოცნელად რომელ მათგანს მისწვდები?!

რ მ ე ნ ა

შენი შუქით სავსე არის გზები, ზეცა,
ჩემთა ფიქრთა გზებსაც შენ ანათებ ისე,
აღტაცებით ახალ სიმაღლეებს ვკეცავ,
ციურ საგალობლებს და სიმღერებს ვისმენ.
მე ჩავიდებ სულში, რომ იქ დაჰყო მარად,
უშენობის ელდა ვერსად ავიტანო.
თუ სულშია ხვატი, დამეპყრე ნამად,
შენ ხარ გრილი ჩერო... სხვა სად დავივანო,
შენ ხარ ჩემი მნათი სალოცავი, წმინდა,
შენს დიდების კართან აღტაცებით შევდექ.
შენ დაგსახე ჩემთა დიად გზად და ხილად,
რასაც შენით ვპოვებ, ვიგალობებ შემდეგ.

კ ღ მ ა რ თ ი

სტარტზე ვარ უკვე. მიხმობ, მეძახი
და წყურვილი მკლავს — გაგლიო მალე.
ჩემი მზითა და ჩემი ვენახით
ავუთავდები, მჯერა, შენს ვალებს.
კბოლის წინაშე თუკი ვჩერდები,
ნუ გეგონება მორჩა ყოველი.
მე შენს სიმაღლეს შევაბერდები,
იქა დგას ჩემი სვეტიცხოველი.

იური ბიბლიოფილი

ყველა პოეტის უმღერის ჩანგი

ქართულმა მწერლობამ იმთავითვე ღრმად აღიქვა დიდი ლენინის საქმის ისტორიული მნიშვნელობა და მტკიცედ დაუკავშირა მას ქართველი ხალხის მომავალი. საკმარისია ითქვას, რომ დიდი ოქტომბრის სოციალისტური რევოლუციის პირველსავე დღეებში დაიწერა ტიცინი ტაბიძის „პეტერბურგი“, სადაც პირველად გაიელვა ლენინის უკვდავმა სახელმა ქართულ ლექსში. „ჯერ არ ყოფილა შებრძოლება ასე მედგარი“ ამბობს პოეტი. ქაოტურია მებრძოლი პეტერბურგის პანორამა: ერთმანეთში ირევა განახლების მომწოდებელი და ძველის, სიღამპლის დამცველი ხმები, მაგრამ ქართველი პოეტის შთაბეჭდილებაში თავისი ნამდვილი ადამიანური სახით მაინც ახალი სამყაროს მშენებელი კაცის არსება იჭრება, ყველაზე ხშირად და მკაფიოდ მხოლოდ მისი სახელი ისმის: „მოიგონებენ მხოლოდ მარტო ლენინის სახელს“.

რევოლუციური ეპოპეა გრძელდება... 1918 წელი... განცვიფრებული მსოფლიო ჯერ ისევ ვარა-

უდებითა და პოლიტიკური ჰიპოთეზებით იკმაყოფილებს ცნობისმოყვარეობას. ქართველი მგოსანი გალაკტიონ ტაბიძე კი ამ დროს პეტერბურგიდან მოეშურება სამშობლოსაკენ, „რომ, მოეტანა საქართველოში სიმღერა ქვეყნის გადარჩენისა“. პოეტი ქმნის შედევრს „გემი დალანდი“, რომლითაც მხატვრულად და იდეურად სრულყოფილი სახე ეძლევა ქართულ პოეტურ ლენინიანას. ლექსი სამშობლოს გადარჩენის ნათელი იმედითაა გაცისკროვნებული. თვით ეს იმედი კი შთაგონებულია ლენინის სახელით და მის საქმეს ემყარება.

მას შემდეგ ლენინის თემა ქართული პოეტური სიტყვის ცხოველყოფელი შთაგონება იყო და არის. დაიწერა უამრავი ლირიკული ლექსი, პოემა, ბალადა. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ არ არის დღეს საქართველოში პოეტი, რომელსაც თავისი ჩანგი არ მოემართოს დიდი ბელადისადმი სახალხო სიყვარულის გამოსატქმელად. არსებითად, ლენინის თემა, ლენინის მხატვრული სახის

დამუშავება თავისებური სასინჯი ქვაა, რომელზეც მოწმდება ავტორის შემოქმედებითი სიმწიფე და ესთეტიკური მრწამსი.

დღესაც ღრმა განმაზოგადებელი მნიშვნელობით ჟღერს საქართველოს სახალხო პოეტის იოსებ გრიშაშვილის მეტაფორული გამოთქმა — ლენინის სახელი პოეტს „ლექსს კარნახობს“. ეს პოეტური თეზისი სავსებით გამოხატავს საზოგადოდ ქართული მხატვრული სიტყვის ორგანულ კავშირს თანამედროვეობის აქტუალურ პრობლემებთან. ამ სულისკვეთებითაა გამსჭვალული ჩვენი სახალხო მთქმელებისა და პოეტების შემოქმედებაც: „და ეს ლექსებიც მისთვის მინდა“ — დამღერის ბელადის სახეს ღორჯომელი რეჟებ ბოლქვაძე (ყურნალ „ლიტ. აჭარა“ № 1, 1969 წ.), ხოლო პოეტ მამია ვარშანიძეს ლენინის სახე ევლინება როგორც „ლექსის ძალის“ მომნიჭებელი (გაზ. „საბჭოთა აჭარა“, 18/XI-ნაწ. წ.). უსაზღვროა ჩვენი მწერლებისა და პოეტების სიყვარული ბელადის ძვირფასი სახებისადმი. ამ სიყვარულს მკაფიოდ გამოხატავს ნესტორ მაღაზონია. მის ლირიკულ პოემაში „კმარა“ ლენინის სახე გააზრებულია როგორც ისტორიულ - კონკრეტული რეალობა, რომელმაც რუსეთი იხსნა კატასტროფისაგან. პოეტის ნააზრევში ერთმანეთს ერწყმის ლენინის პიროვნების ინდივიდუალური ნიშანთვისებები და პარ-

ტიის, როგორც მოწინავე მებრძოლი რაზმის, განზოგადებული სახე. პირველი მსოფლიო ომის ქრისტეს სახელით განუკითხავად იღვრება მშრომელთა სისხლი... ქვეყანას გაუკაცრიელების საფრთხე ემუქრება და...

ვიომებდით მართლა ბოლომდე,
რომ ხალხს ლენინი
და პარტია არა ჰყოლოდა,
რომ ლენინის გზას,
სიმაღლის გზას არ გავყოლოდით.

ლენინის დროშით, ლენინის აზრით აყვავდა ახალი ქვეყანა, მაგრამ ფაშიზმი და განწირული ძველი სამყარო როდი ურიგდება ამ აღორძინებას. ისევ ომი. ლენინის საქმის სიმაღლით შთაგონებული ხალხი პირგამეხებულ ლომივით შეება მტერს:

ლენინის სიბრძნე გვინათებდა
სისხლიან სავალს,
ხალხი ლომს ჰგავდა, როცა ბორგავს
ფაფარაყრილი.
ჩვენი სამშობლოს სადიდებლად
და დასაცავად
იყო ვაჟკაცთა რკინება და
გადაჭახილი.

მეორე ლექსში „თვითონ ლენინი“, ბელადის სახე გააზრებულია, როგორც უკვდავი თანამდევი სული ჩვენი ყოველდღიურობისა. ლენინის სახე შთაგონებასავით მტკიცედ და ურყევად იჭრება ჩვენს სულში, ჩვენს გონებაში. პარტიის, ხალხის ყოველდღიურ მოღვაწეობაში ცოცხლდება ბელადი, ახალი ცხოვრების მშენებელი ხალხის მწყობრი ნაბიჯების ხმაში მოისმის მისი მაჯისცემა:

არის პარტია ფოლადის რწმენით,
მისი ყრილობის აზრი და ნება
და ხალხს
მესამე პროგრამის ენით
თვითონ ლენინი ესაუბრება!

დიდი სიცოცხლის დიდ უკვდა-
ვებაში გადასვლის მოტივს შემდ-
გომ ანვითარებს და კიდევ უფრო
სრულყოფს თავის ლექსებში
ფრიდონ ხალვაში.

შთაგონებული იმედით, რწმენით
ადამიანი კომუნიზმს ელის,
და მადლიერი დღეები ჩვენი
ესაუბრება ვლადიმერ ლენინს.

(„დრო ესაუბრება ლენინს“).

მაგრამ ილიჩის შთაგონებით
დაწერილ ლექსთა შორის ლი-
რიკული უშუალობითა და განც-
დის სიღრმით მაინც „წითელი
მოედანი“ გამოირჩევა. პოეტი რა-
ღაც არაჩვეულებრივ ფიზიკურ
სიანჭლოვეს გრძნობს ამ წმინდა
ადგილთან.

აქ ყველას გვაქვს შენახული
გულის ნაწილი,
ეს ძველი მიწა და ქვაფენილი
იგონებს, როცა აქ უბრალო
მუშა კაცივით,
ჩამოივლიდა ბრძენი ლენინი.

ლენინის დროში, კომუნის-
ტური პარტიის წინამძღოლობით
დარაზმული ხალხი გამარჯვებას
გამარჯვებაზე მიითვლის მტრების
წინააღმდეგ სამართლიან ბრძო-
ლებში. თუმცა ამ ბრძოლებში მა-
რტოოდენ გამარჯვება როდია, ვინ
იცის რამდენი ლამაზი სიცოცხლე
ჩაქრა, რამდენ ოჯახს ჩამოეფარა
თალხი. მაგრამ, ამბობს პოეტი,
არის კიდევ ერთი უფრო ძნელად
მოსაშუშებელი ჭრილობა, რომ-
ლის ტკივილს ვერ მოიჩჩენს პლა-

ნეტა, — ესაა მოგონება 1924-ისა,
პროგრესული კაცობრიობა, მისი
უდიდებულესობა მშრომელი მა-
სა დასტირის ბელადს. ეს **მშრომლის**
ადამიანია, „არაფრის მქონე რომ
აქცია ადამიანად“.

თემატურად ამავე სათქმელს
შეიცავს და ახალ შტრიხს მატებს
ბელადის მხატვრულ სახეს პარმენ
რურუას ლექსი „ყველა პოეტის
გიმღერებს ჩანგი“. მკითხველის
შთაგონებაში ისახება ბელადის
ნათელი სახე, რომელმაც „კაცს
მიანიჭა კაცის უფლება“. პოეტის
წარმოდგენით ესაა ადამიანი, რო-
მელმაც თავისუფლების ფასი ას-
წავლა ჩაგრულებს.

ფრიად სიმბოლურია ის, რომ
პლანეტის განმაჯღებელი ადამი-
ანის სახელი ხალხმა სინათლის
წყაროს დაუკავშირა. პოეტი გიო-
რგი სალუქვაძე საბჭოთა ადამია-
ნის ლექსიკონში ბუნებრივად
დამკვიდრებულ გამოთქმაში
„ილიჩის ნათურა“, სრულიად ნა-
თელი, რეალისტური პოეტური
ხერხებითა და ასოციაციებით წა-
რმოსახავს ჩვენი ეპოქის ნამდვილ
შუქს და შრომით გარდაქმნილ
სამყაროს მხატვრულ სურათებს
გადაგვიშლის. „ილიჩის ნათურა“
ეპოქალური გარდაქმნების ცოც-
ხალი სიმბოლიკაა.

მე თვალწინ მიდგას ყოველთვის,
ვერ დავივიწყებ ამ სურათს:
რიონის პირად სტალინი
უცქერს ილიჩის ნათურას.
სადაც ჩქეფს საქმე ახალი
და კაცი შრომით გართულა,
იმ გამარჯვების საწინდრად
ბრწყინავს ილიჩის ნათურა.

უსაზღვრო ბედნიერების
და უკვდავების დასტურად
დიად ცხოვრებას გვინათებს
დიდი ილიჩის ნათურა.

ვინ მოთვლის თითოეულ ჩვენ-
განს რამდენჯერ ჩაუვლია ჩვენი
ქალაქის დამამშვენებელ მოედან-
ზე, სადაც აღმართულია ბრინჯა-
ოში გამოკვეთილი დიდი სივრცე-
ხლე. მოქანდაკეს შესანიშნავად
გადაუწყვეტია ძეგლის საერთო
კომპოზიცია. ვუყურებთ მას და
ვგრძნობთ, რომ სულში შემოდის
რალაც დიადი შუქი, სითბო, ძა-
ლა...

აი, ამ ძეგლის წინ დგას პოეტი
და მისი ხილვის მეშვეობით კიდევ
უფრო საცნაური და მახლობელი
ხდება ათასჯერ ნაცნობი სახე.
თითქოს აქ პოეტური აღმოჩენე-
ბის მოლოდინი არც უნდა გვქონ-
დეს, რადგან თვითონ ძეგლიც ხომ
იგივე პოეზიაა. მაგრამ პოეტი რე-
ვაზ ართილაყვა ლექსში „ლენინის
ძეგლი ბათუმში“ მაინც პოულობს
საკუთარ სახეებს, საკუთარ სათ-
ქმელს. უწინარეს ყოვლისა ეს
არის ღვიძლი მშობელივით საფი-
ცარი ადამიანი, იმედის მომცემი
ადამიანი. ეს არის კაცი, რომელიც
ფიზიკურად ჩვენთან არ არის,
მაგრამ თუ გაცოცხლდება, ამ სი-
ვრცელსაც ისევ ხალხს მისცემს:

დგას გრანიტოვან მტკიცე

კვარცხლბეკზე

კაცი მართლაცდა

დასაფიცარი,

დგას ცოცხალივით

და იმედს გვაძლევს

შორს მიუპყრია

თვალთა ისარი,

მისი სახელით

სიკვდილსაც დაქმლევთ.

ჩვენ მომავალიც

მასში ვიცანით.

დგას ფოლადივით

უღრეკი, მტკიცე

და არწივივით

გასცქერის სივრცეს,

თითქოს მზად არის

გაცოცხლდეს ისევ

და ეს სივრცელეც

ისევ ხალხს მისცეს.

ბევრი მწარე დღე გამოუვლია
ქართველ ხალხს. სულით ხორცამ-
დე ძარცვავდნენ აჭარას და, ვინ
იცის რანი ვიქნებოდით დღეს,
რომ დიდ რუს ხალხს ძმური დახ-
მარების ხელი არ გამოეწვდინა
თავის დროზე. თუმცა 1878 წელ-
მა ყველაფერი როდი მოიტანა,
მეფის სატრაპები განაგებდნენ
აჭარელი კაცის ბედს. მხოლოდ
ოქტომბრის შუქმა, ლენინის გე-
ნიამ, კომუნისტური პარტიის
ეროვნულმა პოლიტიკამ გამოიყ-
ვანა აჭარა და მთელი საქართვე-
ლო ეროვნული აღორძინების
გზაზე.

ამ პოზიციიდანაა დიდი ბელა-
დის სახე დახატული ლევან გე-
ლაძის ლექსში „ლენინი“. პირვე-
ლივე მოხდენილი მეტაფორული
ფრაზით „იგი მოვიდა, როგორც
აპრილი“, მკითხველის შთაბეჭ-
დილებაში შემოიჭრება სახე, რო-
მელსაც ქვეყნად დიდი სივრცე-
ლის, დიდი სილამაზისა და დიდი
იმედის დამამკვიდრებლის ნათე-
ლი შარავანდი მოსავს.

იგი მოვიდა,

როგორც აპრილი

და ხულოს მთებშიც

შეიგრძნო მიწამ.

გამართა კაცი
წელში მოხრილი,
საყანეც მისცა,
სამშობლოც მისცა,
სინათლაც მისცა,
სიმღერაც მისცა,
წამოიმართნენ
ამაყად მთანიც
და მწვერვალებზე
გამოჩნდა ხელი.

კიდევ უფრო ღრმა შინაგანი
გააზრებითა და პოეტური სიმა-
რთლითაა გამოსახული ლენინის
სიდიადე ლ. გელაძის მეორე ლე-
ქსში „ოცნება ლენინზე“. ლექსის
ლირიკული გმირი იგონებს მა-
მის ნაამბობს ლენინის შესახებ:
„გლეხკაცი, უმწეო და უსახლკა-
რო, თვით ლენინმა გახადაო დოვ-
ლათით სავსე“.

ყმაწვილი გაოცებულია! —
როგორ შეიძლება ამხელა ბედნი-
ერება ერთმა კაცმა მოიტანოს
დედამიწაზე. ასე ხომ ზღაპარში
ხდება მხოლოდ!

ქვეყნად კაცმა როგორ შეძლო
და მიიპყრო ხალხის ნება,
ხალხის გული,
რომ მას ხალხი
სამუდამოდ ენდო, ეძმო,
რომ მისი გზით
მოდის შვება,
სიხარული!

მაგრამ საიდუმლოება ამოიხსნა
მაშინ, როცა მოწიფულმა ყმაწვი-
ლმა გონების თვალთ ჩახედა
ლენინის მეცნიერულ მემკვიდრე-
ობას, იმას, რაც უკვდავებაში
რჩება, როგორც დრო-უამისაგან
ხელუხლებელი და ხალხის საკუთ-
რება.

ლენინის სიბრძნით მოხიბლუ-

ლი და ძალმოცემული ახალგაზრ-
და საბჭოთა მოქალაქე პერსპექ-
ტივაში ჰვრეტს ქვეყნისა და ენა-
ციის ხვალისდელ დღეს, ამასთანავე
თავის მოქალაქეობრივ ღირსებად
თვლის უმწიკვლოდ გადასცეს თა-
ვის მომავალს იგივე რწმენა, რაც
თავის დროზე მამისაგან მიიღო
ცნობისმოყვარე ჭაბუკმა:

და მეც ვამცნობ მამის ნათქვამს
ჩემს პატარას,
რომ ლენინი სინათლეს
დედამიწის,
ჩაგრულს, მონას ბორკილები
მან აჰყარა,
ქვეყნის საქმე
მან ყველაზე უკეთ იცის!...

„ლენინი და საქართველო“,
„ლენინი საქართველოში“ — რამ-
დენი პატრიოტული ლექსის თემა,
რამდენი პოეტის შთაგონების
წყარო გამხდარა ამ ნახევარი სა-
უკუნის მანძილზე. საყოველთაო-
დაა ცნობილი ვ. ი. ლენინისადმი
ფილიპე მახარაძის მიერ მიწერი-
ლი პირადი ბარათის შინაარსი;
1921 წლის 23 მარტით დათარიღე-
ბული წერილი სიყვარულით ეხ-
მიანებოდა ქართველი ხალხის მო-
ამაგეს: იმედი მაქვს, რომ ზაფხუ-
ლში გნახავთ თქვენ ნადეჟდა
კონსტანტინეს ასულთან ერთად
ჩვენთან, თბილისში და გაჩვენებთ
განსაცვიფრებელ ადგილებს. მაგ-
რამ ბელადს აღარ დასცალდა სა-
ქართველოს მონახულება.

ამ ისტორიული ფაქტის მხატვ-
რულ ხორცშესხმას წარმოადგენს
შოთა როყვას ლექსი „ლენინი
თბილისში“.

ჩამოსულიყო ნეტავი მართლაც
და ჩემს მთავორებს ლურჯად
შემოსილით,
მშრომელი კაცის ვინც იყო ნატურა—
ეხილათ ერთხელ საქართველოში.

პოეტს ქართველი ხალხის ერო-
ვნული ღირსების რანგში აჰყავს
ლენინის პიროვნებასთან სიახ-
ლოვე.

რა მოკრძალებით,
უცნაურ დეღვით
დღეს ჩავუვლიდით სახლებს და
ჭალებს,
„აქ უცხოვრია ვლადიმერ ლენინს“,
„აქ გაუვლია ვლადიმერ ლენინს“ —
ჩვენში წარწერა რომ იყოს სადმე.
გაიხარებდა იმ დღეს თბილისი,
სხვა ექნებოდა ელფერი ქალაქს.
ჩამოსულიყო ნეტავ ილიჩი,
ენახა ჩვენი მთები და ჭალა,
ქართულ მიწაზე დაედგა ფეხი,
გაიგონებდნენ მის ხმას და ხელად
მოხლავდებოდა მუშა და გლეხი,
რომ შეხვედროდნენ საყვარელ
ბელადს.

გაჩაღდებოდა სუფრა და ღვინო
სოფლად, ქალაქად, ყველგან
უკლებლად,
და დალოცავდნენ ქართული ღვინით
ვინც მისცა ხალხებს თავისუფლება.

პოეტი უადრესად ეროვნუ-
ლი, ქართველი სტუმართმოყვარე
მშრომელი გლეხის ყოფითი ინ-
ტიმით ხატავს ძვირფასი ადამიან-
ის სიახლოვეს.

ამოუყვანდნენ კალმახებს მტკვრიდან,
შინ მოიწვევდნენ ჩვეულ თავაზით,
გაიხარებდა ილიჩი მეტად
ქართული ეშხით და სილამაზით.
ჩამოსულიყო, გააოცებდა
მთების მშვენიერება,
ქართლის ბაღები,
ილიჩი ალბათ მეტს იცოცხლებდა,
და ჩვენც ხომ მეტად ვიამაყებდით.

ლენინის საქმესა და ნათელ

სახელს უმღეროიან პოეტები ნაწა-
გვარიშვილი, ზურაბ გორგილაძე,
ქსენია მუავია, ჯემალ ქათამაძე,
იაკობ მელია, შოთა ზოდნაძე.

მაგრამ პოეტური ლენინიანა
მარტოოდენ ლენინის მხატვრული
სახის გამოქანდაკებით როდი შე-
მოიფარგლება. ლენინის თემა
ჩვენი ყოველდღიურობის აქტუა-
ლური თემაა. ბრძოლა სამშობ-
ლოს ბედნიერებისათვის, ერთგუ-
ლება დიდი ოქტომბრის იდეებისა
და კომუნისტური პარტიის საქ-
მისადმი, დაუცხრომელი ოპტიმი-
ზმი და ზრუნვა ხვალისდელი
დღის მშვიდობიანი გათენებისათ-
ვის, მოქალაქეობრივი პასუხის-
მგებლობა, ყველაფერი ეს ლე-
ნინიანას დიდი სიმღერაა. ასეა გა-
დაწყვეტილი ეს თემა ჯემალ ჯა-
ყელის ლექსში „ლენინი“.

ვნახე ლენინი,
სადაც ახალი
აღმშენებლები თლიან, აგებენ,
იქ, სადაც წვდება აზრი მაღალი
და ლენინურად ახალს აგებენ,
სადაც აგებენ კაშხალს თუ ბრძმედებს
და კოსმოდრომთან ხვდებიან
მგზავრებს,

სადაც მზე ადგას ბავშვებს და დედებს
და სამშვიდობოს რეკავენ ზარებს,
ღიახ, მე ვნახე მთელი სიცხადით,
როგორც ცისკარი აღმოვლენილი...
გაზაფხულოვით მიწაზე დადის,
მთელ პლანეტაზე დადის ლენინი.

ამ თემას კვლავ უბრუნდება
პოეტი და კიდევ უფრო სრულ-
პყოფს ჩვენს წარმოდგენას თანა-
მედროვე ადამიანზე, რომელიც
პასუხს აგებს ხალხისა და ისტო-
რიის წინაშე. ესაა თაობა, რომე-
ლიც ვალდებულია ღირსეულად

განაგრძოს გმირ მამათა ცოცხალი
ტრადიციები.

ჩვენ ვაგებთ პასუხს
თუ კი სადმე ჩეროში სხედან
და ფერად შუშით გაჰყურებენ
მთებსა და ქედებს,
ჩვენ ვაგებთ პასუხს,
ეს ჩქარი და ცხელი წამები
თუ არ შეყარა სასწაულის დღეთა
კონებად.

რადგან ამ დღისთვის
ჯვარცმული და განაწამები
ჩვენი მამები დაიღუწნენ ლეგიონებად!
ჩვენ ვაგებთ პასუხს
თუ სიმართლე დღევანდელ დღისა
გუშინდელ დღეზე
არ იქნება უფრო მაღალი.

პოეტურ ლენინიანას თავისი
ფუგები და კონტრაპუნქტები გაა-
ჩნია, ამითაა იგი საინტერესოც
და თანამედროვეც. ეს სპეცია-
ლური გამოკვლევის საგანია. ამ-
ჯერად მხოლოდ ზოგიერთ მათგან-
ზე შევჩერდებით.

გ. სალუქვაძის ცნობილი ლე-
ქსი „მზე შინა და მზე გარეთა“
პატრიოტული ნაწარმოებია. ლი-
რიკოსი პოეტი ხალხური საგალო-
ბლის საფუძველზე ქმნის განახ-
ლებული სამშობლოს სახეიმო სა-
დიდებელს:

საქართველო,

საყვარელო,

ჩემო ტკბილო,

ღვიძლო დედაც!

ყველა აკვანს დამღეროდი:

„მზე შინა და მზე გარეთა“.

აჰა, ეს მზე—ჩაუშქრალი

გაზაფხულის კვირტებს ხეთქავს.

აგუგუნდა ის სიმღერა

რაც ოდესმე უნდა გეთქვა.

ეს მზე კრემლის ვარსკვლავია,

რომ ანათებს კიდით კიდეც,
გზას გიშუქებს, რომ სიხარულს
კვლავაც ერთისად მკიდევ,
მუხლმავარი იყო მარად
და მართალი გზებით ვლიდებ.

ამ ლექსის არც ერთ სტრიქონ-
ში არაა მოხსენებული ლენინი,
მაგრამ სულისკვეთებით, იდეური
მიმართებით, რწმენით, შთაგონე-
ბით პოეტური ლენინიანას დამამ-
შვენებელი სიმღერაა.

პოეტურ ლენინიანას ავსებს
და სრულჰყოფს საბჭოთა სინამ-
დვილით შთაგონებული „მოდი
ნახე“, რომელიც პოეტ მამია ვა-
რშანიძის კალამს ეკუთვნის. მდი-
დარია, სავსეა ეს ლექსი ფერითა
და მუსიკით, აზრითა და განცდით.
და ყველაფერი ეს ოქტომბერმა
დაამკვიდრა საბჭოთა ადამიანის
ოჯახში.

ჩემს სახლს განა ჩრდილი ფარავს,

ცისარტყელას ფერები აქვს,

ვარსკვლავები მომბარავს

ღამე გამითენებია.

ჩემი კერა დალოცვილი

მზესთან შემჩივრებია,

ჩუქურთმებით დაკოცნილი

ო, რამდენი ფერებია!

ლენინური თანადროულობის
ერთერთი ტიპიური ნიშანია საბ-
ჭოთა საზოგადოების მორალურ-
პოლიტიკური ერთიანობა, თაობა-
თა შორის სრული ჰარმონია, მა-
მათა ტრადიციებზე შვილთა და-
ვაუჟაცება. ეს მოტივი თავის ასა-
ხვას პოულობს მხატვრულ სიტყ-
ვაშიც. უფრო მეტიც, ამ სინამდ-
ვილის შემოქმედებითი ათვისე-
ბის ხარისხი მნიშვნელოვნად გან-

მოქალაქეობრივ დანიშნულებას, მის ადგილს საზოგადოებრივ და ლიტერატურულ ცხოვრებაში.

კარგადაა მინიშნებული ამ მომენტზე ნესტორ მაღაზონიას ორსტროფიან ლექსში „ახალ თაობას“. პოეტი შთაგონებულია იმ რწმენით, რომ ოქტომბრის საქმე, რომელიც ჩვენმა მამებმა წამოიწყეს 1917 წლის ოქტომბერში, იმ დიდი მომავლის დასაწყისია, რომელსაც კაცობრიობის თვისებრი-

აზის. ეს არაა ერთი თაობის საქმე. იგი ესტაფეტასავით გადაეცემა ეპოქებსა და თაობებს. ამიტომ საფსებით მართალია პოეტი, რომ ცა აცხადებს:

შვილებს გმირობად ისიც ეყოფათ,
რომ გმირ მამათა საქმე აკეთონ.

ჩვენი თაობა ჭეშმარიტად ბედნიერი თაობაა. მას წილად არგუნა ისტორიამ მაღლა ატაროს კაცობრიობის ნათელი მომავლის დროშა, დიდი ლენინის დროშა.

გამოცემა

ქოზულეთი

შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროს მიდევნებით, ბათუმიდან ვიდრე გაგრის მისადგომებამდე, საკმაოდ დიდ მონაკვეთზე წარმოდგენილია უძველესი ზღვისპირა დიუნები, რომელთაც სხვადასხვა კუთხის მოსახლეობა სხვადასხვაგვარი სახელით იხსენიებს. დიუნები კოლხეთის დაბლობის მდინარეებს ზღვისკენ გასასვლელს უკეთავს, რის გამოც შესართავეებთან ისინი დიდ ფართობზეა დარღვეული.

გვაქვს მონაცემები, რომ აღნიშნული დიუნების ერთი ჯგუფი წარმოქმნილია 2500-3000 წლის წინათ. ამ პერიოდშივე ჩანს ისინი ათვისებული. ამისი მოწმობაა არქეოლოგიური გათხრების პროცესში დიუნების სხვადასხვა უბნებზე სხვადასხვა დროს მოპოვებული მასალები (ფიჭვნარი-ხოლოქის, ურეკის, ფოთის, ოჩხამუ-

რის, სოხუმის მიდამოები და ა. შ.)¹. როგორც დადასტურდა, დიუნები და მისი მიდამოები ძვ. წ. 1 ათასწლეულის პირველ ნახევარში წარმოადგენდა ძველი კოლხური რკინის მეტალურგიის ერთ-ერთ სანედლეულო ბაზას, საიდანაც მეტალურგიული ცენტრები მაგნეტიტური ქვიშებით მარადგებოდა.²

ზღვისპირა ძველი დიუნის იმ მონაკვეთზე, რომელიც მდ. კინტარიშა და მდ. ჩოლოქს შორის არის მოქცეული, 12-15 კილომე-

1. ა. რამიშვილი. — შავი ზღვის სანაპირო ზოლის ნამოსახლარები ქობულეთის რაიონში, ბათუმის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის „შრომები“, ტ. III, 1964. მისივე — ძველი სადგომები ფიჭვნარის ქვიშარ დიუნაზე. „სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ძეგლები“, I, თბილისი, 1964, გვ. 17.

2. დ. ხახუტაიშვილი, — კოლხეთის რკინის მეტალურგიის სათავეებთან. კრებული „სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ძეგლები“, I, თბ., 1964, გვ. 45-58.

ტრის სიგრძის ვიწრო ზოლზე გაშლილია ქალაქი ქობულეთი და მისი გარეუბნები. აღმოსავლეთიდან ქალაქს ებჯინება ისპანის ტორფნარი, რომლის წარმოქმნა, როგორც ჩანს, ამ 3-3,5 ათასი წლის წინათ დაწყებულა. 1963 წელს, სადრენაჟო სამუშაოების დროს, ტორფის ორმეტრიანი ფენის ქვეშ აღმოჩნდა ძველი დასახლების ნაშთები,³ რომელსაც აქ ადრე ბრინჯაოს ხანიდან (ძვ. წ. III ათასწლეული) ადრე რკინის ხანამდე (ძვ. წ. I ათასწლეულის დამდეგი) უარსებნია. ფიქრობენ, რომ აღნიშნული დასახლების დაცემის მიზეზი ისპანის მონადეების დაჭობება იყო. ეს პროცესი კი მას შემდეგ უნდა დაწყებულიყო, რაც ზღვისპირა დიუნა წარმოიქმნა და დაბლობის მდინარეებსა და წყლებს ზღვისკენ გასასვლელი ჩაუკეტა.

ქალაქის ტერიტორიას ჰკვეთს მდინარე აჭყვა, რომელსაც ზღვისკენ პირდაპირ გასასვლელს უკეტავს თანამედროვე ზღვისპირა ტერასა. ამის გამო, ზედ ზღვის ნაპირთან მდინარე მკვეთრად იცვლის მიმართულებას და სამხრეთისაკენ მიედინება. ასეთ სურათს ვხედავთ კოლხეთის დაბლობის არაერთი მდინარის შესართავთან. ასე, მაგალითად, მდ. პატარა ჭოროხი (ქუჩუკ ჭოროხი) წარმოიქმნილა იმის შედეგად, რომ თანამედროვე ზღვისპირა

ტერასას ზღვისაკენ პირდაპირი გასასვლელი ჩაუკეტია ს. გონიოს მონადეების ხევეებიდან მონადეების წყლებისათვის.⁴

მართალია, ქალაქ ქობულეთის ტერიტორიაზე და მის გარეუბნებში ადამიანის პირველი დასახლებები რამდენიმე ათასი წლის წინათ გაჩენილა, მაგრამ სახელ „ქობულეთით“ ეს ადგილი მხოლოდ XVII საუკუნის პირველ ნახევარში გვაქვს დადასტურებული. კერძოდ, 1633-1649 წლებში სამეგრელოს სამთავროში მოღვაწეობდა იტალიელი მისიონერი არქანჯელო ლამბერტი, რომელმაც 1654 წელს გამოსცა წიგნი „სამეგრელოს აღწერა“. წიგნში, სხვა საინტერესო მონაცემების გვერდით, გვხვდება ცნობა ქობულეთის შესახებაც.⁵ ჯერჯერობით ეს არის ყველაზე ძველი წერილობითი ცნობა ქობულეთზე.

სახელ „ქობულეთის“ ახსნის სხვადასხვა ცდა არსებობს. ასე, მაგალითად, 1901 წ. გაზ. „ივერიაში“ უცნობი ავტორი ამტკიცებდა, თითქოს „ქობულეთი“ სემანტიკურად უკავშირდება ფარესს (ქობულეთ-ფარესი).⁶ 1904 წ. მ. ჯანაშვილი მიუთითებდა: „ქობული — ბატყნის სადგომი

4. Н. Е. Астахов. — Некоторые соображения о формировании морского берега у крепости Гонио (Адж. АССР). კრებულში: სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ძეგლები, I, გვ. 97-99.

5. არქანჯელო ლამბერტი. — სამეგრელოს აღწერა. თბ., 1938, გვ. 71-72.

6. გაზ. „ივერია“, 1901, № 10.

3. დ. ხახუტაიშვილი. — იბერიის ქალაქთა ისტორიის საკითხები. თბ., 1966, გვ. 70.

ადგილი. ქობულეთი — ადგილი, სადაც ბატკანს ამწყვდევენ, ადგილი — გამოქვაბულის მაგვარი“ («Кобул (ქობული) — загон для ягнят, Кобулети — место загона для ягнят, место — пещерообразное»)⁷. რა თქმა უნდა, არადამაჯერებელია, აგრეთვე პ. ლორიას მიერ 1928 წ. შემოთავაზებული მოსაზრება, თითქოს „ქობულეთი“ მომდინარეობდეს „ქებულეთიდან“.⁸ ასევე ვერ გავიზიარებთ ი. სიხარულიძის მოსაზრებას, თითქოს სახელ „ქობულეთის“ ძირი „ქობ“ წარმოადგენს დამახინჯებულ ფორმას სიტყვა „ქვაბისა“. იგი საბა-სულხან ორბელიანზე მიდევნებით მიუთითებს, რომ „ქვაბი არის კლდე გამოკაფული“ და ამ საფუძველზე ძველ ქობულეთს ციხისძირის მიდამოებში ეძებს.⁹

სახელ „ქობულეთის“ ზემოთ მითითებული „ახსნები“ არც დამაკმაყოფილებელია და არც დამა-

7. ბატონიშვილი ვახუშტი. — საქართველოს გეოგრაფია. რედაქცია მ. ჯანაშვილისა, თბილისი, 1904, გვ. 240, შენიშვნა 535.

8. პ. ობოლი. — ქობულეთის მხარე. გაზ. „კომუნისტი“, 1928, № 10. ი. სიხარულიძეს ვერ გაუხსნია მწერალ პარმენ ლორიას მაშინდელი ფსევდონიმი. იხ. ი. სიხარულიძე. — სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ტოპონიმია, II, ბათუმი, 1959, გვ. 105. შეად. გივი მიქაძე, — ფსევდონიმების ლექსიკონი, თბ., 1969, გვ. 27.

9. იური სიხარულიძე. — სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ტოპონიმია. II, გვ. 104-105.

ჯერებელი. თუ ჩვენ საფუძველი არა გვაქვს საყვედური ვუთხრათ ადრეული ხანის მკვლევარებს, ამასვე ვერ ვიტყვიტ ზოგიერთი თანამედროვე სპეციალისტის შესახებ. ასე, მაგალითად, ი. სიხარულიძე ვალდებული იყო 1959 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში ანგარიში გაეწია ვ. დონდუას მიერ 1948 წელს გამოთქმული მოსაზრებისათვის, სადაც მითითებულია, რომ სახელი „ქობულეთი“ (წარმოქმნილია) პირის სახელისაგან ქობული (შეადარე: ქობულის-ძე, ანუ ქობულიძე, ქვაბულიძე, ქობულაძე).¹⁰ მაშასადამე, უკვე 1948 წ. ცნობილი იყო პროფ. ვ. დონდუას ავტორიტეტული მოსაზრება, რომ გეოგრაფიული სახელი „ქობულეთი“ უკავშირდება პირის სახელს „ქობულს“.¹¹ რომელიც ჩვენში VII საუკუნიდან მაინც არის ცნობილი (მცხეთის ჯვარის ტაძრის წარწერა).¹¹ მეორე მხრივ, ყურადღება უნდა მიექცეს იმ ფაქტს, რომ XVI საუკუნეში კინტრიშ-აჭყვის ხეობათა რაიონში გვხვდებოდა გვარი „ქობულია“, რომელიც თავის მხრივ, ზანური (ჭანურ-მეგრული) გაფორმებით

10. ვარლამ დონდუა. — საისტორიო ძიებანი. თბ., 1967, გვ. 119. (წერილის სათაურია „ლიპარიტეთისა“ და ანალოგიური ფორმის გვარსახელებისათვის ქართულ ისტორიულ წყაროებში“, პირველად დაიბეჭდა თბილისის სახ. უნივერსიტეტის შრომებში, ტ. XXXIII, 1948).

11. ივ. ჯავახიშვილი. — ქართული დამწერლობათმცოდნეობა ანუ პალეოგრაფია. თბ., 1949, გვ. 161-163, 289-290, ტაბ. III.

არის ნაწარმოები პირის სახელისა-
გან — „ქობული“. (შეადარეთ:
ბარამი-ბარამია — ბარამიძე, ბე-
რი — ბერია — ბერიძე, ლომა —
ლომაია — ლომაძე, ხარაზი — ხა-
რაზია, — ხარაზიშვილი, ჭანი —
ჭანია — ჭანიშვილი... ქობული —
ქობულია — ქობულიძე).

1873 წ. 12 ოქტომბერს ოზუ-
რგეთში (ახლა ქ. მახარაძე) ისტო-
რიკოს დ. ბაქრაძეს გადასცეს
როსტომ გურიელის (1534-1564
წ. წ. ვახუშტის მიხედვით) მიერ
ნაბოძები „წყალობის წიგნი“,
რომელიც მას აზნაურ იაშვილე-
ბისათვის მიუცია. „წყალობის
წიგნი“ გვაცნობს, რომ XVI სა-
უკუნეში კინტრიშისა და აჭყვის
ხეობების მოზრდილი მონაკვეთი,
რომელიც კეჭიეთსა, დათვაის ცი-
ხესა, ბზვანის მისადგომებსა, გან-
ძის ყვანურის თავსა, (ი) სკურდას,
ჭინკაძის კარავსა და სამეზბის სა-
ლოცავს შორის იყო მოქცეული,
სანახევროდ იოთამ ფარხანიძეს
ჰკუთვნებია, ხოლო სანახევროდ
— ბოხვაძესა და ქობულიას. იო-
თამ ფარხანიძე უძეოდ გადაგებუ-
ლა და სწორედ მისი მამულის შე-
მდგომ ბედზე მოგვითხრობს როს-
ტომ გურიელის „წყალობის წიგ-
ნი“. „...ესე წყალობის წიგნი... გი-
ბოძეთ ჩვენ მზითეულს ერთგულს
ყმას იაშვილს მწიგნობარს გალო-
ბლებს მღვდელს ნასყიდა, ხო-
სიასა.. გიბოძეთ იოთამ ფარხანი-
ძის სოფლი სასახლე თორმეტი
კვამლი კაცებითა და შინა მოსა-
მსახურითა, მისის მარნითა, ჭურ-
მამულითა, ტყითა, წყლითა, საყ-

დრის კარითა სასაფლოიანათ, სი-
ყანითა, მისის უძებარ საძებრითა.
ასე, რომე ისკურდას გამოღმა, ჭი-
ნკაძის კარავს მოღმა, განძის ყვა-
ნურის თავს რომ წყალი ჩამოსჩქე-
რის იმას დაღმა და ბზვანის კიდე-
სა, კეჭიეთის საზღვარს, დათუვა-
ის ციხეს გადმოღმა, სამეზბის სათა-
ყვანეს ამოღმა თქვენთვის გვიბო-
ძებია. ნახევარი ბოხვაძისა და
ქობულიასი არის... გვარჩამომავ-
ლობით დიდი აზნაურიშვილი
ხართ.. და რაც დიდებულს აზნაუ-
რიშვილს სისხლი და საუბატიო
გასჩენოდეს, თქვენც ისე დაგეუ-
რვებოდეს...“¹².

ამგვარად XVI საუკუნეში ქო-
ბულია კინტრიშ-აჭყვას ხეობის
ერთ-ერთი ცნობილი მესაკუთრე
ყოფილა. უნდა ვიფიქროთ, რომ
„ქობულეთი“ ამ გვარ-სახელისა-
გან არის ნაწარმოები. სახელი
„ქობულეთი“ დაიშლება „ქო-
ბულ“ ძირად, „ეთ“ სუფიქსად და
„ი“ ბრუნვის ნიშნად (ქობულ+
ეთ+ი). როგორც აკად. ა. შანიძე
აღნიშნავს, „ეთ“ სუფიქსი არის
ჩვეულებრივი და ყველაზე გავრ-
ცელებული სახე გეოგრაფიულ
სახელთა საკუთარი მაწარმოებ-
ლისა“¹³ (ლიპარიტი—ლიპარიტ+
ეთ+ი, კახი—კახ+ეთ+ი, რუსი

12. Дм. Бакрадзе. — Археологи-
ческое путешествие по Гурии
и Ад чаре. СПб, 1878,
ст. 282—285.

13. აკაკი შანიძე. — ქართული გრამა-
ტიკის საფუძვლები, I, თბ. 1953, გვ.
140.

— რუს + ეთ + ი, ლაზი — ლაზ + ეთ + ი, სომეხი — სომხ + ეთ + ი, კენჭაძე — კენ(ნ)ჭი + ეთ + ი, ბაილა (შვილი) — ბაილ + ეთ + ი, ქობულა — ქობულ + ეთ + ი და ა. შ.).

საყურადღებოა, რომ როსტომ გურიელის „წყალობის წიგნის“ გაცემიდან 100 წლის შემდეგ, სწორედ იმ ზონაში, რომელსაც წყალობის წიგნი აღწერს, არქანჯელო ლამბერტი მაიუთითა საბაზრო აღგილი ქობულეთი,¹⁴ ხოლო 200 წლის შემდეგ ვახუშტი ბაგრატიონმა მდ. კინტრიშის შესართავთან იმავე სახელწოდების მცირე ქალაქის არსებობა დაადასტურა.¹⁵

ის ფაქტი, რომ XVII საუკუნემდე წერილობით წყაროებში დადასტურებული არ არის სახელი „ქობულეთი“, შეიძლება იმის მოწმობაც იყოს, რომ ამ დრომდე კინტრიშ-ჩოლოქის ორმდინარეთში მართლაც არ არსებობდა ამ სახელწოდების პუნქტი. თუ ეს დადასტურდა, ჩვენ გვეჩვენებოდა კიდევ ერთი არაპირდაპირი მოწმობა იმისა, რომ ტოპონიმი „ქობულეთი“ სწორედ XVI ს. II ნახევარსა და XVII ს. დამდეგს გაჩენილა გვარ-სახელ „ქობულია“-საგან. რა თქმა უნდა, ეს სულაც არ გამორიცხავს იმის შესაძლებლობას, რომ როგორც „ქობულეთი“, ისე „ქობულია“,

ორივე ადამიანის სახელ „ქობული“-საგან იყოს ნაწარმოები.

გარდა ამისა, მართალია, გამოუთქმული იყო ვარაუდი, რომ ქობულეთის მიდამოების უძველესი სახელი შეიძლებოდა ფიჭვნარი ყოფილიყო, მაგრამ ამ ვარაუდის დასაბუთების ცდა ძველი წყაროების მონაცემების შუქზე, საფუძვლიანი არ აღმოჩნდა.¹⁶

* * *

როგორც უკანასკნელ პერიოდში წარმოებულმა კვლევა-ძიებამ ცხადყო, თანამედროვე ქალაქისა და კურორტის ტერიტორია, აგრეთვე, გარეუბნები დასახლებული ყოფილა რამდენიმე ათასი წლის წინათ. რა თქმა უნდა, მთელი ეს ტერიტორია იმ ხანაში კომპაქტურად კი არ ყოფილა განაშენებული, როგორც ეს დღეს არის წარმოდგენილი, არამედ აქ მცირე დასახლებათა ცალკეული კერები ჩანს გაფანტული. ასე, 1953, 1956, 1964-1965 წლებში, ფიჭვნარის მიდამოებში, მდ. ოჩხამურის მარჯვენა ნაპირთან, ბორცვ „ნამჭედურის“ არქეოლოგიური დაზვერვების დროს გამოვლინდა სხვადასხვა პერიოდის ძველ ნამოსახლართა ნაშთები, რომლებიც ერთმანეთზე იყო

14. არქანჯელო ლამბერტი. — სამეგრელოს აღწერა, გვ. 71-72.

15. ვახუშტი. — აღწერა სამეფოსა საქართველოსა. თბ., 1941, გვ. 175-176.

16. ნ. ლომოური. — კოლხეთის სანაპიროს ბერძნული კოლონიზაცია. თბ., 1962, გვ. 80-81.

დაფენებული.¹⁷ მათ შორის უძველესი დასახლების ნაშთები და მისი კუთვნილი მასალები ძვ. წ. III ათასწლეულს მიეკუთვნება. 1963 წელს, ქალაქის აღმოსავლეთ მხარეს გაშლილ ტორფნარში, სადრენაჟო სამუშაოების წარმოების დროს, ტორფის ორმეტრიანი ფენის ქვეშ აღმოჩნდა კიდევ უფრო ძველი დასახლების ნაშთები. ნამჭედურის ბორცვზე და ისპანის ტორფნარში აღმოჩენილი არქეოლოგიური მასალები საშუალებას იძლევა მივუთითოთ, რომ ქალაქის მიდამოებში პირველი დასახლებები ჯერ კიდევ ამ 4,5-5 ათასი წლის წინათ გამოჩენილა.

იმის გამო, რომ ნამჭედურის ბორცვის არქეოლოგიური შესწავლა სათანადო სისრულით ჯერაც არ წარმოებულა, ხოლო ისპანის ტორფნარქვეშა დასახლების გათხრები არც კი დაწყებულია, ჩვენ საშუალება არა გვაქვს წარმოვადგინოთ, თუ როგორ ვი-

თარდებოდა ქობულეთის ტერიტორიაზე არსებულ დასახლებათა ცხოვრება შუაბრინჯაოს ხანაში (ძვ. წ. XX-XV სს) და გვიან ბრინჯაოს ადრეულ საფეხურზე (ძვ. წ. XIV-XI სს). მითითებულ პერიოდში ამ მიდამოებში ცხოვრების გაგრძელებაზე მიუთითებს ნამჭედურის ბორცვის ზოგიერთი მასალა.

ძვ. წ. II ათასწლეულის დასასრულიდან, როგორც ფიქრობენ, უნდა დაწყებულიყო იმ ზღვისპირა ძველი დიუნის წარმოქმნა, რომელზეც ქალაქია გაშენებული. არქეოლოგიური გათხრების პროცესში დადგინდა, რომ იგი შეიცავს რამდენიმე კულტურულ ფენას, რომელთაგან უძველესი ვრცელდება გრუნტული წყლების დონემდე. როგორც არქეოლოგიური მასალები უჩვენებს, დიუნაზე არსებული უძველესი დასახლება ძვ. წ. II ათასწლეულის დასასრულსა და I ათასწლეულის დამდეგზე უფრო ხნიერი არ უნდა იყოს, ხოლო ყველაზე ახალგაზრდა ძვ. წ. VI საუკუნეს უნდა მიეკუთვნებოდეს. არქეოლოგიური გათხრების დროს გამოვლინდა ცალკეული საცხოვრებელი ნაგებობების გეგმები, თიხის სადგრებისაგან ნაგები საკუთხეველები, სამხარეულო და საყოფაცხოვრებო თიხის ჭურჭლები, კვირისტავეები, ხელსაფქვავეები, სამკაული და ა. შ. განსაკუთრებული ყურადღება მიიქცია თიხის ოთხკუთხა აბაზანებმა, რომელთაც, როგორც ვარა-

17. Н. В. Хоштария. — Археологические раскопки в Пичвარი и Кобулет. Газ. «Батумский рабочий», 1957, № 69, 7/IV.

დ. ხახუტაიშვილი. — საინტერესო არქეოლოგიური გათხრები. გაზ. „საბჭოთა აჭარა“, ქალაქის წარმოქმნა ახალი არქეოლოგიური აღმოჩენების სინათლეზე. ივანე ჯავახიშვილის სახ. ისტორიის ინსტიტუტის „შრომები“, V, I, 1960.
დ. ხახუტაიშვილი. — კოლხური რკინის მეტალურგიის სათავეებთან. გვ. 53. და მისივე — იბერიის ქალაქთა ისტორიის საკითხები, თბ., 1966, გვ. 21 და შემდ.

უდობენ, მაგნეტიტური ქვიშების გასაუხვევლად (გასაწმენდად) იყენებდნენ.¹⁸

აღნიშნული გვქონდა, რომ შავი ზღვის სანაპირო ზოლის ეს მონაკვეთი, უძველესი დიუნების ჩათვლით, დიდი რაოდენობით შეიცავს მაგნეტიტურ ქვიშებს, რომელიც ადგილობრივ მდინარეებს ჩამოაქვთ.¹⁹ როგორც გამოიკვია, ამ ნედლეულის გამოყენება ჩვენს წინაპრებს ამ 3000 წლის წინათ დაუწყიათ.²⁰

დადგინდა, რომ მდ. ჩოლოქის ხეობაში ცეცხლაურის, ჯიხანჯურის, ნარუჯას, ლაითურისა და ანასეულის საბჭოთა მეურნეობების, აგრეთვე, ლელვასა და ქაქუთის ტერიტორიაზე არსებული კოლხური რკინის მეტალურგიის ერთ-ერთი უდიდესი და უძველესი ცენტრი, რომელიც რამდენიმე ათეულ საწარმოო უბანს მიითვლიდა და ნედლეულად მაგნეტიტურ ქვიშებს იყენებდა.²¹

18. ა. რამიშვილი. — ძველი სადგომები ფიჭვნარის ქვიშნარ დიუნაზე, გვ. 17-27.

19. Природные ресурсы Грузинской ССР, т. I, Москва, 1958, стр. 83.

20. ი. გრძელიშვილი. — აჭარაში 1960-1961 წ. წ. აღმოჩენილი რკინის სადნობი ქურა-სახელოსნოების გათხრების ძირითადი შედეგები. კრებული „სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ძეგლები“, I, გვ. 31 და შემდეგი.

21. ი. გრძელიშვილი. — დასახ. ნაშრ., გვ. 31 და შემდ. დ. ხახუთაიშვილი, — კოლხეთის რკინის მეტალურგიის სათაგნებთან. გვ. 50 და შემდეგი.

ფიჭრობენ, რომ რკინის უძველესი მეტალურგიის ამ საწარმოო კერისათვის საჭირო ნედლეულის მოპოვება სწორედ დიუნური დასახლებების რაიონში სწარმოებდა, რაზედაც ფიჭვნარის ძველი მოსახლეობის გარკვეული ნაწილი უნდა ყოფილიყო დასაქმებული.

ძვ. წ. I ათასწლეულის დამდეგისა და მომდევნო ხანის დასახლებები არსებობდა არა მარტო დიუნაზე, არამედ ჩოლოქისა და ოჩხამურის წყალსაყარს შორის არსებულ ბორცვებზე და მიმდებარე ტერიტორიაზე. ამ პერიოდში ფიჭვნარ-ქობულეთის ტერიტორიაზე მოსახლე თემებს ჰქონდათ მრავალდარგობრივი მეურნეობა, სადაც კარგად განვითარებული სოფლის მეურნეობისა, მეთევზეობისა და მეცხოველეობის გვერდით წარმოდგენილი ყოფილა ხელოსნობა და მისი დამხმარე დარგები (ნედლეულის მოპოვება, ლითონდამუშავება, მეთუნეობა, ფეიქრობა და ა. შ.).

ძვ. წ. VI საუკუნისათვის ფიჭვნარ-ჩოლოქის მიდამოებში აღინიშნება ქალაქური ტიპის მსხვილი დასახლების არსებობა. ამავე დროს აქ ჩნდებიან პირველი ბერძენი მოახალშენეები, რომლებიც, როგორც ჩანს, რკინის ნაწარმის სიუხვემ და სიიაფემ მიიზიდა.²² მაშასადამე, ძვ. წ. VI საუ-

22. დ. ხახუთაიშვილი. — დასახ. ნაშრ., გვ. 55-58.

კუნიდან აქაური მოსახლეობა აქ-
ტიურად ჩაბმულა საერთაშორი-
სო ვაჭრობაში, რომელიც განსა-
კუთრებით ფართოდ გაშლილა ძვ.
წ. V, IV, III ს. ს. არქეოლოგიური
გათხრების დროს აღმოჩენილი
იყო სინოპის, ჰერაკლეის, ლეს-
ბოსის, ქიოსის, თაზოსის, ფინიკ-
იის, სირიის, პანტიკაპეიონის თუ
რიგი სხვა ცენტრების (ქალაქე-
ბის), ასევე კოლხური ქალაქებისა
თუ სახელოსნო ცენტრების ხე-
ლოსნური ნაწარმი, აგრეთვე მო-
ნეტები (ქიზიკინი, სინოპური დრა-
ქმები, ალექსანდრე მაკედონელის
სტატერები, ადგილობრივი, ე. წ.
კოლხური თეთრი და ა. შ.). ფიჭვ-
ნარის ნაქალაქარზე მოპოვებულ
მასალაში ყურადღება მიიქცია,
აგრეთვე, ტყვიის ორმოცდაათ-
გრამიანმა საწონმა, რომელიც
წონა-ზომის ძველბერძნულ სის-
ტემას უკავშირდება. ეს მონაცე-
მები იმისი უეჭვო მოწმობაა,
რომ ძვ. წ. VI-II სს ფიჭვნარ-ქო-
ბულეთის ტერიტორიაზე არსე-
ბულ ქალაქს სავაჭრო-ეკონომიუ-
რი ურთიერთობა ჰქონია რო-
გორც ძველი კოლხეთის სხვა ქა-
ლაქებთან, ისე ჩრდილო და სამხ-
რეთ შავიზღვისპირეთის, აგრეთ-
ვე, აღმოსავლეთ ხმელთაშუა-
ზღვისპირა და ბალკანეთ-ეგეოსის
აუზის სავაჭრო-სახელოსნო და

კულტურულ ცენტრებთან.²³
ძვ. წ. II საუკუნის შემდეგ
ქობულეთ-ფიჭვნარის ნაქალაქა-
რზე, როგორც არქეოლოგიური
მასალები უჩვენებს, შეინიშნება
საქალაქო ცხოვრების მკვეთრი
დაქვეითება და დაცემა, თუმცა
მცირე მასშტაბის დასახლებები
შემდეგ პერიოდებშიც განაგრძო-
ბენ არსებობას.²⁴

ქობულეთ-ფიჭვნარის დაქვეი-
თების შემდეგ, ამ რაიონში, რო-
გორც ფიქრობენ, დაწინაურე-
ბას იწყებს ციხისძირის მიდამოე-
ბში არსებული დასახლება. VI
საუკუნის ბერძნულ-ბიზანტიუ-
რი წყაროები მას პეტრას უწო-
დებენ, ხოლო მოგვიანო ქართული
წყაროები — „ქაჯეთის ციხეს“.²⁵

სამწუხაროდ, ჩვენ ცოტა რამ
ვიცით იმის შესახებ, თუ რა
მდგომარეობა იყო თანამედროვე
ქობულეთის ტერიტორიაზე ახ.
წ. V-XVI საუკუნეებში. რა თქმა
უნდა, მოტიქული თიხის ჭურჭ-
ლების რამდენიმე ფრაგმენტი,
რომელიც აქ არის აღმოჩენილი,
ბევრს არაფერს იძლევა ამ პერი-
ოდში არსებული ვითარების წარ-
მოსადგენად.

23. ა. კახიძე. — მასალები აღმოსავ-
ლეთ შავიზღვისპირეთის ძველი ქალა-
ქების ისტორიისათვის (ქობულეთ-
ფიჭვნარის ანტიკური ხანის არქეოლო-
გიური ძეგლები). „მასალები საქართვე-
ლოსა და კავკასიის არქეოლოგიისათ-
ვის“, IV, თბ., 1965, გვ. 67-92.

24. იქვე, გვ. 90-91.

25. ს. ჯანაშია. — ფეოდალური რე-
ვოლუცია საქართველოში. შრომები, I.
თბ., 1949, გვ. 29-44.

XVII საუკუნეში, როგორც აღვნიშნეთ, ქობულეთი პირველად იხსენიება როგორც საბაზრო ადგილი; ამასთან, როგორც არქანჯელო ლამბერტი გვამცნობს, იგი არც ჩვეულებრივი საბაზრო ადგილი იყო და არც მხოლოდ ადგილობრივი მნიშვნელობისა. ცნობილია, რომ XVI საუკუნიდან, ერთიანი საქართველოს დაშლადან დასუსტებისა და ირან-ოსმალეთის მოძალების გამო, ამიერკავკასიის ქვეყნებში, განსაკუთრებით კი საქართველოში, ფართოდ გავრცელდა „ტყვის სყიდვა“. ცხადია, იგი განსაკუთრებით აყვავდა ზღვისპირა რაიონებში (აფხაზეთი, სამეგრელო, გურია, აჭარა), სადაც ტყვეთა ვაჭრობის რიგი ბაზრები წარმოიქმნა. მათ შორის XVII საუკუნის პირველ ნახევარში განსაკუთრებით ცნობილი ყოფილა ქობულეთის ტყვეთა ბაზარი. როგორც არქანჯელო ლამბერტი გვამცნობს, „...**ქობულეთში**, მუდამ ტყვეებით ვაჭრობენ. ამას ხელს უწყობს ის გარემოება, რომ ახლო ქალაქებიდან — **რიზედან, გონიოდან და ტრაპეზუნტიდან** აქ მოდის მრავალი თურქი ვაჭარი. მათ მოაქვთ ბევრი ფული და ტანისამოსი, რაც ფრიად ეჭირვება აქაურ ხალხს. თურქები კი სამაგიეროდ მხოლოდ ტყვეებს თხოულობენ. ამიტომაც აქ მოყავთ თურქებზე გასაყიდად ქართლელიც, კახელიც და აფხაზებიც... იპარავენ როგორც მამაკაცებს, ისე დედაკაცებს, ღიდებსაც და პატარებსაც. ზოგჯერ ავ-

აზაკები ღამე თავს დაესხებიან მეზობლის სახლს, შეტეხენ ძალით სახლის კარს, შებოჭვენ ვისაც კი შინ იპოვნენ და პირდაპირ **ქობულეთში** გააქანებენ. ზოგჯერ კი მოტყუებით მიიბირობენ თავის სახლში, დაატყვევებენ და შესაფერ დროს ქობულეთშივე წაიყვანენ თურქებზე გასასყიდად“.²⁶

ძნელია თქმა, თუ როდემდის შეინარჩუნა ქობულეთმა ამგვარი ავადსახსენებელი „ღიდება“. ყოველ შემთხვევაში, აღწერილ ამბიდან ასი წლის შემდეგ, ვახუშტი ბაგრატიონი არაფერს ამბობდა ქობულეთში ტყვეთა ბაზრის არსებობის შესახებ. „ალამბრისა და აჭყვის სამხრით დის მდინარე ქობულეთისა. გამოსდის ხინო-აჭარის მთასა, მოდის დასავლეთით, მიერთვის ზღვასა ეგრეთვე ზღვის პირს ამ წყალზედ არს ქობულეთი, მცირე ქალაქსავით და ნავსადგური ფრიად კეთილი“.²⁷ მართალია, დასავლეთ საქართველოს, კერძოდ ქობულეთის მხარის რიგი ადგილების აღწერისას ვახუშტი ბაგრატიონი უშვებს შეცდომებს,²⁸ მაგრამ მისი ცნო-

26. არქანჯელო ლამბერტი, — სამეგრელოს აღწერა. გვ. 71-72.

27. ვახუშტი. — აღწერა სამეფოსა საქართველოსა. თბ., 1941, გვ. 175.

28. Дм. Бакрадзе. — Археологическое путешествие по Гурии и Ад чаре, спб. 1878, стр. 16 — 17.

ბები უშუალოდ ქობულეთის შესახებ სანდო და რეალური ჩანს.

XVIII საუკუნის მეორე ნახევრიდან ქობულეთი თურქეთის მფლობელობაშია და ამ პირობებში რჩება 1878 წლამდე.

1850 წელს ცნობილი ისტორიკოსი პლატონ იოსელიანი მიუთითებდა, რომ ქობულეთი ერთ-ერთი ძველი ზღვისპირა ქალაქია, რომელიც მდიდარია ქრისტიანული ძეგლებით. მისი ცნობით, ქობულეთში ქრისტიანობა ოსმალებს აუკრძალავთ XIX საუკუნის დამდეგს.²⁹ როგორც ჩანს, მკვლევარს მაინცადამაინც მდიდარი ცნობები არა ჰქონია ქობულეთის შესახებ.

1873 წლის აგვისტოში ქობულეთი მოინახულა ცნობილმა მკვლევარმა და საზოგადო მოღვაწემ დიმ. ბაქრაძემ. იგი წერდა: ქობულეთი შეჭგუფულია ზღვის ნაპირას მდ. აჭყვას შესართავთან... ქობულეთი პატარა სავაჭრო ქალაქია, რომელიც თურქი მუდირის (უბნის უფროსის) რეზიდენციას და იმ ბატალიონის შტაბ-ბინას წარმოადგენს, რომ-

ლის შემადგენლობაშიც აღმოჩნდნენ როგორც ადგილობრივი მცხოვრებლები. ისე ჩერქეზები. ქობულეთში ჩვენ ჩავუარეთ ორ ორსართულიან სახლს, რომლებიც ეკუთვნოდათ ძველი გურული გვარის ადგილობრივ მფლობელთ თავდირიძეებს ანუ თავდგირიძეებს: ალი ფაშას, ოსმან ბეგს, ხუსეინ ბეგს და მურად ბეგს. ჩვენ ვფიქრობდით მათ სახლში გაგვეთია ღამე, მაგრამ, სამწუხაროდ, ვერც ერთ მათგანს სახლში ვერ შევესწარიით, ხოლო მათი მეუღლეები არ გვინდოდა შეგვეწუხებინა, თუმცა მათ, როცა ქმრები სახლში არ არიან, უფლება აქვთ სტუმრად მიიღონ ვინც არ უნდა იყოს... ღამე გავათიეთ ერთ პატარა დუქანში და ადგილობრივი ვაზშმითაც კმაყოფილი დავრჩით“.³⁰ სამწუხაროდ, დ. ბაქრაძე არაფერს აღნიშნავს იმის შესახებ, თუ რა ძეგლები იყო გადარჩენილი ქალაქის ტერიტორიაზე, რა ხასიათისა იყო მოსახლეობის საქმიანობა, როგორი იყო ექსპორტ-იმპორტის ასორტიმენტი და ა. შ.

ასეთია ზოგიერთი ცნობა ძველი ქობულეთის შესახებ.

29. П. Иоселиани. — Города, существовавшие и существующие в Грузии. Тифлис, 1850, стр. 50.

30. Дм. Бакрадзе. — Указанный труд, стр. 12 — 13.

აგარის მედიცინის საუნჯე

გასული საუკუნის ცნობილი არქეოლოგი და მოგზაური პ. უვაროვა არაერთხელ იყო კავკასიაში, კერძოდ, საქართველოში. მან ფეხით თუ ცხენით შემოიარა აჭარის ხეობები, მთები, ესაუბრა ადგილობრივ მცხოვრებლებს და ბევრი ფრიად საყურადღებო ცნობა შემოგვინახა. თუმცა, როგორც მის მიმართ, ისე სხვების მიმართაც თედო სახოკია გულისტკივილით შენიშნავდა, რომ ჩვენს ეროვნულ საუნჯეს რუსეთში ეზიდებიანო, და იქვე დასძენდა: „ჩვენს შორის კი არავინ გამოჩნდა ისეთი, რომ ამავე ნივთებისათვის თავი ერთად მოეყარა და შთამომავლობისათვის უკლებლივ გადაეცა“.

პ. უვაროვასათვის აჭარაში მოგზაურობიდან ყველაზე უფრო ნაყოფიერი 1888 წლის ზაფხულში მოწყობილი ექსპედიცია იყო. ამ წელს მან გაწმინდა და გათხარა აგარის (ხულოს რაიონი) ჩანგრეული ეკლესია.

სხვათა შორის ექსპედიციამ მეზობლად მდებარე საციხურის ეკლესიის გათხრაც მოისურვა, მაგრამ ბინის უქონლობამ და სიცხეებმა ხელი ააღებინა ამ განზრახვაზე, თორემ... „უეჭველად აქაც

რალაცას მივაკვლევდითო“, წერდა შემდეგში უვაროვა.

აქ, აგარაში აღმოჩენილი უნიკალური საგნები მკვლევარმა ქალმა შესწავლის მიზნით რუსეთში გაიტანა. ამასთან მან ფრიად ძვირფასი ცნობები შემოგვინახა სხალთის ეკლესიაზე.

ჩვენი მხარის მატერიალური კულტურის ეს ორი ძეგლი მოგზაურმა შეისწავლა და საქართველოსადმი მიძღვნილ თავის ფუნდამენტურ და კარგად ილუსტრირებულ ნაშრომში „ქრისტიანული ძეგლები“ შეიტანა. იგი 1894 წელს სერიით „კავკასიის არქეოლოგიის მასალები“ გამოვიდა მოსკოვში. მანამდე კი მათზე ნაწილობრივ თქვა თავისივე წიგნში — „აფხაზეთი; აჭარა, შავშეთი, ფოცხოვის უბანი. მგზავრის ჩანაწერები“, ნაწილი მეორე, რომელიც 1891 წელს გამოქვეყნდა.

აგარისა და სხალთის ეკლესიების აღწერას ავტორმა წარუმიძღვრა ჩვენი მხარის წარსულის მოკლე მიმოხილვა.

ახლა, წერს მკვლევარი, აჭარა ბათუმის ოლქის შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენს (აერთიანებდა აჭარის, ართვინისა და თვით ბათუმის ოლქებს) და ქვემო და

ზემო აჭარად იყოფა. ძველად კი მთელ ამ მხარეს საერთო სახელი — სამცხე ანუ ზემო ქართლი ერქვა. ჩრდილოეთით მას გურია ესაზღვრება, სამხრეთით შავშეთი და პერანგას ქედი. როგორც ცნობილია, ამ ადგილების მკვიდრთ, ისე როგორც მეზობელი შავშეთისა და ლაზისტანის მცხოვრებლებს, ქრისტიანობა მეოთხე საუკუნეში წმინდა ნინოსაგან მიუღიათ.

ამავე აზრს ასაბუთებს ნ. ლომოური თავის ნაშრომში „ეგრისის სამეფოს ისტორია“. იგი 120-ე გვერდზე წერს: შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ ქრისტიანობის სახელმწიფო სარწმუნოებად გამოცხადებას ეგრისში (ლაზეთში) მეოთხე საუკუნეში ჰქონდა ადგილი, ე. ი. დაახლოებით იმ ხანებში, როგორც იბერიაში. იგი ამასვე უფრო გარკვევით იმეორებ 130-ე გვერდზე.

3. უვაროვა წერს, აჭარის მოსახლეობა მეთორმეტე საუკუნეში მართლმადიდებლური იყო, ქრისტიანობისაკენ მათ სწრაფვაზე მეტყველებენ უამრავი ეკლესიები და ტაძრები, რომლებიც მთელ დასავლეთ საქართველოშია მიმოფანტული და მნახველებს ნანგრევებითაც კი ანცვიფრებენო.

ახლა აჭარის ბინადარი ისლამს აღიარებენ, ამიტომაც მათ ზოგჯერ თურქებად მიიჩნევენ, ისინი კი ნამდვილად სუფთა ქართველური ტომისანი არიან, ამბობს მეცნიერი, აჭარლები კარგახანს

თურქების უღელქვეშ გმინავდნენ, მაგრამ მშობლიური მათში მაინც ვერ წაბილწესო. თურქული ენა სრულებით უცნობია ქალებისა და ბავშვებისათვის. მათ, მართალია, დაივიწყეს მამა-პაპათა სარწმუნოება, მაგრამ თავის თავს „გურჯებს“ უწოდებენ და ამაყობენ მშობლიური ქართული ენის თავიანთი სუფთა კილოთიო.

რელიგიური დანიშნულების მატერიალური კულტურის ძეგლებს გარდა 3. უვაროვას ყურადღება თაღოვანი ხიდებისთვისაც მიუქცევია. ისინი თლილი ქვებითა და კირით აუგიათ ჩვენს წანაპირებს, რაც მათ მაღალ ოსტატობაზე მეტყველებს.

სავსებით მისაღებია ჩემს მიერ წინათ გამოთქმული მოსაზრება იმის შესახებ, ამბობს მკვლევარი, რომ აჭარის მცხოვრებლებს ქრისტიანული სამლოცველო სახლები ოდითგანვე ჰქონდათ აგებული მთებზე, ხეობებსა და ბარშიც. აჭარასა და შავშეთში ასეთი პატარა ტაძრები შეიძლება უფრო მეტი იყოს, ვიდრე აფხაზეთში, ჩვენ, მართლაც, აჭარაში უამრავი ამგვარი ნაგებობა აღვრიცხეთ და გავზომეთ. ყველა ისინი ერთი ფორმისაა და ამიტომაც ყველაზე არ შევჩერდებით. მით უმეტეს, რომ ზოგი მათგანი სხვებმა უკვე აღწერესო.

მკვლევარი სწორად შენიშნავს, რომ აჭარასა და შავშეთში ეკლესია-ტაძრები ციხე-სიმაგრეებისა და მიუვალი კოშკების მეზობ-

ლად, ან შიგნით არის ნაგები, რაც იმდროინდელმა პოლიტიკურმა ვითარებამ განაპირობა. აქედან გამომდინარე შეიძლება ითქვას, რომ აჭარაში ეკლესიების აგება ციხე-სიმაგრეებთან ან შიგნით, არაბების, უფრო კი თურქ-სელჯუკების პირველი შემოსევების დროს უნდა დაეწყოთ.

უვაროვას გადმოცემით, ასეთ ეკლესიებს განეკუთვნება: ქედის (მოპირდაპირე მხარეზე), ზემო ანუ დიდაჭარიდან შუა აჭარაში გადმოსასვლელთან მდებარე დანდალოს, ოჩიასწყლის ან ოჩიასმსხლის (ავტორს ოჩიასხალი უწერია), ხულოს ზევით მდებარე ს. დიაკონიძეების, ხიხაძირის, ვარდციხედ ცნობილი ხირხათ-ხიხანისა და სხვა. ამ უკანასკნელზე ადგილობრივ მცხოვრებლებს უთქვამთ, თამარ მეფემ ააგო.

აჭარის ზოგიერთი ეკლესია-ტაძარი პავლინოვმა და სხვებმა აღწერეს, ამიტომაც პ. უვაროვა მათზე თავს იკავებს და ამბობს, პატარა ეკლესიებიდან მემხოლოდ აღვწერ აგარისას, როგორც ძალზე საინტერესოს თავისი ადგილმდებარეობითა და მასში აღმოჩენილი საგნებით.

აგარის ეკლესია გაცალკევებით, ბორცვზე ყოფილა აგებული. ამ ადგილისათვის ხალხს ნასაყდრალი უწოდებია. ეს გორაკი დასავლეთით ღორჯომის ხეობას ესაზღვრება, ჩრდილოეთით ამავე სახელწოდების სოფელს, აღმოსავლეთით ს. აგარას, სამხრეთით

კი ამავე სახელწოდების ხეობას, ეკლესიის სტრატეგიულ ადგილმდებარეობაზე ისიც შეტყვევებს, რომ აქედან გზა ჩრდილოეთით გურიაში გადადის, აღმოსავლეთით კი — ახალციხეში.

მკვლევარმა გადაწყვიტა ეკლესიის ნანგრევები გაესუფთავებინა და შემდეგ კიდევაც გაეთხარა. ეს მოსაზრება შენობის გარე დაზვერვამ ნათელი გახადა. შესასვლელ კარზე წააწყდნენ პირველ ძვირფას აღმოჩენას — ბრინჯაოს მშვენიერ ხატს წმინდა გიორგის გამოსახულებით.

ეკლესია ორნაწილიანი და წაგრძელებული ოთხკუთხედის ფორმის ყოფილა, ქვებიდან კოხტად გამოჭრილი ლოდებითა და კირით ნაგები, სიგრძით 17 მეტრი, სიფართით — 10 მეტრი. თალი მთლიანად შიგნით ჩავარდნილიყო და ბევრი რამ კიდევაც დაეზიანებინა, მაგრამ დაუმსხვრეველი თალის ქვის არქიტექტურული დეტალები, კრამიტი და თლილი ფილები მაინც გადარჩენილა. მათ წყალსადინარები და ერთმანეთზე გადასაბმელი სამაგრები ჰქონიათ, რაც ცხადყოფს მშენებლობის მაღალ დონეს იმდროინდელ აჭარაში.

კრამიტისა თუ თლილი ფილების სიგრძე ერთ არშინზე მეტი ყოფილა. იატაკი ქვის დიდი ზომის ფილებით დაეგოთ. სვეტები, კოლონადები, მათი თავები, საყრდენები, კედლები სხვადასხვა სტილზე, სხვადასხვა ფერით მოეხატათ. ყველაფერს სუფთა დახ-

ვეწილი ოსტატობის ხელი აჩნდა.

არქეოლოგების სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა, როცა თითქმის დაუზიანებელ ქვის კანკელს წააწყდნენ. იგი საკუთრებველს ეკლესიის სხვა ნაწილებისაგან ჰყოფს და ხატების თავმოყრის ადგილს წარმოადგენს. მას მთელი ბრწყინვალეობითა და ორნამენტებით ამკობენ, რომ მორწმუნეებზე დიდი ემოციურ-რელიგიური გავლენა მოახდინოს.

კანკელი ადგილიდან დაძრულიყო. თავდაპირველად ქვიდან გამოჭრილ ბრტყელ საფეხურზე შეედგათ. აქ მხოლოდ კოლონადები და მათი დამამშვენებელი არქიტექტურული დეტალები დახვდათ. ისინი, უფრო კი კანკელი, ოსტატებს ფაქიზად, თვალის მომჭრელად მოეჩუქურთმებინათ. კომბინირებულ ფიგურებსა და ორნამენტებს, ფაქიზად დახვეწილ ქვებს, სწორ კუთხეებსა და წითელი ფერის ხაზებითა და სარტყელებით დამშვენებულ კანკელს ალტაცებაში მოუყვანია პ. უვაროვა. ამიტომაც, რომ იგი თავისი ნაშრომის ბოლო სიტყვაში ისევ უბრუნდება მას და ამბობს, რომ ეს კანკელი ფრიად ფაქიზადაა დახვეწილი, ამასთან უფრო მაგარ ქვაზე, ვიდრე სადმე სხვაგან კავკასიაში შევხვედრივარო. იგი უსათუოდ განვითარებულ ეპოქას განეკუთვნება და ნამდვილი აღმოსავლური ხასიათისაა, როგორც დამუშავების, ისე ორ-

ნამენტის მხრივო. მაგრამ ის იქვე შენიშნავს, რომ შორეულ წარსულს არ უნდა ეკუთვნოდეს, რადგან წითელი ფერის ნახატები, კარგად შემონახულა, თუმცა არაერთი საუკუნე ნანგრევებს ქვეშ გაატარაო.

ეკლესიის თაღის ჩამონგრევა, ჩვენი აზრით, გვიან უნდა მომხდარიყო. ესაა იმის ერთი მიზეზი, რომ იგი ხელუხლებელი აღმოჩნდა. მართალია, მოსახლეობა მამა-პაპის ნასაყდრალს არ დაარბევდა და წმინდა ადგილად გამოაცხადებდა, მაგრამ იმხანად განაცოტა მოხეტიალე-ყაჩაღი დაძრწოდა მთებსა და ხეობებში? მათ შეეძლოთ ბინა დაედოთ აქ და კიდევაც „გაესუფთავებინათ“ ის. კანკელის ერთ ლოდზე მდიდრულად მოხატული ტოლფერდა ჯვარი, პილასტრები და ღვთისმშობლის ხატი იპოვეს. ეს უკანასკნელი სპილენძის ფირფიტებით ხის დაფაზე დაემაგრებინათ.

ნახეს აგრეთვე ქვის ჯვრები, თეთრი ფიალისა და სხვა ჭიქეულის, ჭურჭლეულის ნატეხები, პირფართე თიხის დოქები საყელურებითა და ვიწრო სადგამებით. მათ ჯვრისებრი ორნამენტი ამშვენებდა.

ნანგრევებს ქვეშ გარეული თხების, ცხვრების უამრავი და ირმის ერთი რქაც აღმოჩნდა. ეტყობა, ისინი დასამუშავებლად მოეტანათ, რადგან ირმის რქები ორივე მხრიდან უკვე მოემზადებინათ.

აქვე იპოვეს რკინის ჯვრები, ქავეები, დიდი ზომის გასაღები, დანა, ბრინჯაოს ორი ეყვანი და რკალები, აგრეთვე ვერცხლის ბალთა და ლილები.

უვაროვა სპეციალურად ეხება და ფრიად მაღალ შეფასებას აძლევს ქვის ქანიდან ფაქიზად გამოკვეთილ ხატს. ეს ფიგურებიანი ხატი ორიარუსიანია. ქვევითა ნაწილზე გამოსახულია სამი მხედარი, რომლებსაც მზის დისკოები ანუ შარავანდი მოსავს. პირველს ხელში ხმალი უჭირავს, მეორეს — ფარი, ხოლო მესამეს — შუბი, რომლის წვერიდა შემორჩა ხატს.

ზევითა იარუსი ცის კაბადონს უჭირავს, რომლის შუაში მკვეთრად ამოკვეთილი და შარავანდით მოსილი იესო ქრისტეა ჯვრის გადასახვის მომენტში. აღბეჭდილია აგრეთვე ღვთისმშობელი და ორი წმინდანი. ისინი ხელებგაწვდილები მიმართავენ ქრისტეს.

აგარის ხატის ხილვით აღფრთოვანებულია მკვლევარი და ხაზს უსვამს ამ ნამუშევრის ზედმიწევნით დახვეწილობას, ნათელ ფერებს, ტანსაცმლის ნაოჭების კლასიკურ აღბეჭდვას და საერთო მოხატულობას.

ამ იარუსებს შუა შეუთირაღებული თვალითაც კი შეიმჩნევა დაზიანებული ქართული წარწე-

რა, რომელიც უვაროვას ალ. ხანაშვილისათვის უჩვენებია. ქართველმცოდნეობის ამ გამოჩენილ მოჭირნახულეს უთქვამს, მე-14 საუკუნის მხედრული წარწერააო. მაგრამ იგი ხომ გვიან გააკეთა უცნობმა პიროვნებამ, რომ თავისი აღტაცება გამოეთქვა ოსტატების მიმართ ასეც წერია: „მაცხოვარო შემოქმედ...“

ფრიად საყურადღებოა ბრინჯაოს ხატიც. როგორც ვთქვით, იგი ეკლესიის შესასვლელ კარზე იპოვეს. მასზე ცხენზე მჯდომი წმინდა გიორგია გამოსახული ურჩხულის მოკვლის დროს. ეს ნამუშევარი, არქეოლოგის აზრით, აგარაში აღმოჩენილ სხვა საგნებისაგან განსხვავდება როგორც შესრულებით, ისე ხასიათით.

ისმება კითხვა — სად შეიძლება მივაკვლიოთ აგარის ეკლესიის უნიკალურ საუნჯეს და დავიბრუნოთ იგი?

პ. უვაროვა აჭარაში მოავლინა მოსკოვის საიმპერატორო არქეოლოგიურმა საზოგადოებამ და მანვე გამოსცა ამ მეცნიერის ხსენებული ნაშრომი. ეს გარემოება გვაფიქრებინებს, რომ აგარის ეკლესიის საუნჯე მოსკოვის რომელიმე მუზეუმში ან სხვა დაწესებულებაში უნდა ინახებოდეს.

კლასიკათმცოდნეობა

ნაწი ნოღაიდელი. „ვ. ი. ლენინი აჭარის ზეპირსიტყვიერებაში“.
გამომცემლობა „საბჭოთა აჭარა“, 1969 წ.

ხალხი ოღითგანვე უმღერდა ჭეშმარიტების, სიმართლისა და ადამიანთა ბედნიერებისათვის მებრძოლ გმირებს, ქმნიდა გრანდიოზულ, საკაცობრიო სახეებს. ამ მხრივ მეტად მდიდარი ტრადიცია აქვს ქართულ ზეპირსიტყვიერებას. სწორედ ეს მრავალსაუკუნოვანი ტრადიცია გახდა ის მტკიცე ნიადაგი, რომელზეც აღმოცენდა ჩვენი ხალხური პოეტური ლენინი.

საერთოდ ქართულ ფოლკლორში, კერძოდ კი აჭარულში, საკმაოდ დიდი ადგილი უკავია ლექსებს, რომლებშიც ვ. ი. ლენინი წარმოგვიდგება, როგორც უბადლო რევოლუციონერი. მშრომელთა უებრო მეგობარი და კეთილისმყოფელი, „ყველაზე ადამიანური ადამიანი“, იდეალური პიროვნება. ამ ლექსების გულდასმით შესწავლა და გაანალიზება დაუსახავს მიზნად სარეცენზიო ნაშრომის ავტორს ნ. ნოღაიდელს. უთუოდ მისასალმებელია, რომ იგი

ცდილობს ხალხური პოეტური შემოქმედების ფაქტები განიხილოს სინამდვილესთან მრავალმხრივ კავშირში, მასებისა და ბელადის სრულიად ახლებური ურთიერთობის ასპექტში.

ლენინის სახე შერწყმულია ისტორიასთან და ხალხური მთქმელებიც მას გვიხატავენ კონკრეტულ-ისტორიულ ვითარებაში, ჩვენი საზოგადოების განვითარების სხვადასხვა ეტაპზე. პირველი რევოლუციის რომანტიკა და მომდევნო რეაქციით გამოწვეული უიმედობა, პირველი მსოფლიო ომი და ახალი რევოლუციური აზვითება, დიდი ოქტომბრის ტრიუმფი და ბრძოლა კონტრრევოლუციისა და ინტერვენციის ძალებთან — ყველაფერი ეს წარუშლელად აღიბეჭდა ქართულ ხალხურ პოეზიაში. მშობლიურ მიწა-წყალზე საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებამ ხომ ფრთები შეასხა ჩვენს ხალხურ შემოქმედებას.

ნ. ნოღაიდელის ნაშრომში

მთლიანად მოტანილია იმ მისასა-
ლმებელი დეპეშის ტექსტი, რომე-
ლიც თითქმის ნახევარი საუკუნის
წინათ აჭარის ახალი წითელი მე-
ჯლისის პირველი ყრილობის დე-
ლეგატებმა გაუგზავნეს ვ. ი. ლენ-
ინს. ხალხის რჩეულნი ოქტომბ-
რის ბელადს ატყობინებენ, რომ
იგი არჩეულია ყრილობის საპა-
ტიო თავმჯდომარედ. ავტორი ამ-
ბობს, ამ მოვლენამ მაშინვე ჰპო-
ვაო ასახვა აჭარის ფოლკლორში,
და იმოწმებს შემდეგ სტრიქონ-
ებს:

შენ იცოცხლე, ილდეგრძელე,
რომ შეგვხსენი ჩვენ მონობის
ბორკილები,
საამური ცხოვრება რომ გაგვიჩინე,
ველარ გეჩაგვრავს ბეგები და აღიები,
ჩვენ აჭარის მშრომელებმა,
დიდო ლენინ,
ჩვენი კრების საპატიო თავმჯდომარედ
აგიორჩიეთ.

შემდეგშიც ცხოვრებისეული
კონკრეტული მასალა, ადგილო-
ბრივი სინამდვილიდან აღებული
ფაქტი ხშირად გამხდარა ხალხურ
მთქმელთა შთავგონების წყარო;
ახალი საწარმოების, სკოლებისა
და საავადმყოფოების, გზებისა და
ხიდების მშენებლობას, სამეურ-
ნეო და კულტურულ აღმავლობას,
მშრომელთა კეთილდღეობის
ზრდას, რაც ყველგან თვალნა-
თლივ იგრძნობოდა, არაერთი პო-
ეტური ნიჭით მომადლებული
ადამიანი აუმიღერებია.

ჩემს სიხარულს ველარ ვიტეე
და ლექსებიც მისთვის მიიდა,
ლენინი რომ დაიბადა,
ჩაგრულთა მზე ამობრწყინდა.

ამ სტრიქონების ავტორს ლექ-
სი უნდა მაღალი გრძნობების,
უზადო სიყვარულისა და სიხარუ-
ლის გამოსახატავად. მშრომელ-
თათვის ყველაზე ახლობელი და
ძვირფასი ადამიანის სადიდე-
ბლად.

საქართველოს მშრომელებმა
იცოდნენ, რომ ლენინი დიდად
იყო დაინტერესებული რესპუბ-
ლიკის სამეურნეო და კულტურუ-
ლი აღორძინებით. მათ გაგონილი
ჰქონდათ ლენინის სიტყვები პარ-
ტიის მეათე ყრილობის ტრიბუ-
ნიდან: „წაიკითხეთ თუ არა გა-
ზეთში, რომ იხსნება ბაქო—თბი-
ლისის ნავთსადენი? თქვენ მალე
წაიკითხავთ, რომ ასეთივე ნავთ-
სადენი გაყვანილია ბათუმამდე“.

ნ. ნოლაიდელს მოაქვს ამიერ-
კავკასიისა და, კერძოდ, საქართვე-
ლოსადმი ვ. ი. ლენინის შეუწე-
ლებელი ყურადღების დამადა-
სტურებელი ციტატები. პირველი
სოციალისტური სახელმწიფოს
მეთაური მოითხოვდა ჩვენი მდი-
დარი მხარის საწარმოო ძალების
განვითარებას, ელექტროფიკაცი-
ისა და მორწყვის დიდი სამუშა-
ოების დაწყებას, ამასთან ადგი-
ლობრივი მოსახლეობის მიმართ
განსაკუთრებით ფრთხილ დამო-
კიდებულებას, მათი ინტერესების
შელახვის ყოველგვარი ცდის აღ-
კვეთას. ასე რომ, ბელადისადმი
მშრომელთა სიყვარული იყო კონ-
კრეტული, ცხოველმყოფელი
გრძნობა, რომელიც ასევე ცხოვე-
ლმყოფლად აისახა ხალხურ პო-
ეზიაში.

არასოდეს ხალხის მწუხარება არ ყოფილა ისე მძიმე და გულში ჩამწვდომი, როგორც მაშინ, როცა გარდაიცვალა ვ. ი. ლენინი.

გარდაიცვალა ლენინი,
ცრემლით მოირწყა მთა-ბარი,
მდინარემ დენა შესწყვიტა,
შეწყდა კლდეების ზანზარი.
ბუნებაც მიხვდა, აღარ გვყავს
ოქტომბრის მთავარსარდალი.

დიდი გლოვის დღეებში ჩვენმა ხალხმა იშვიათი სიმტკიცე გამოიჩინა და დადო ურყევი ფიცი, მთელი გულით მიენდო ლენინის პარტიას. გავიხსენოთ მასობრივი შესვლა პარტიის რიგებში. საბჭოთა ადამიანებს უნდოდათ, ამით როგორმე შეევსოთ უდიდესი დანაკლისი. ხალხური მთქმელებიც თავიანთ ლექსებში მწუხარებასთან ერთდ ძლიერად გამოხატავდნენ მასების ერთგულებას რევოლუციისადმი, ლენინის იდეებისადმი. ეს ლექსები ნაკარნახევი იყო ალალი გრძნობით და ხელს უწყობდა პატრიოტიზმის გაღვივებას, ნერგავდა ლენინური ტრადიციებისადმი ერთგულებას.

ყველა თაობას სოციალიზმისა და კომუნიზმის იდეალების განხორციელებისათვის ყოველდღიურ ბრძოლაში თვალწინ უდგას დიდი ლენინის სახე. „ლენინი იყო ჩემი პაპის თანამედროვე, ასევე ჩემი თანამედროვე, და იქნება ჩემი შვილის თანამედროვე“. პოეტის ეს სიტყვები შეიძლება უფრო განვავრცოთ — ლენინი იქნება ყველა თაობის თა-

ნამედროვე. ხალხურ პოეზიაში სწორედ ასეა გაგებული ლენინის უკვდავება.

რევოლუციამდელი ხალხური ლექსები ეს არის ხალხის გენიის უსახელო შემოქმედება. ლიტერატურის ისტორია არ იცნობს ისეთი ხალხური პოეტური შედეგების ავტორთა სახელებს, რომლებიც გენიოსებსაც კი ანცვიფრებთ. სულ სხვა მდგომარეობა შეიქმნა რევოლუციის შემდეგ, წერა-კითხვის მთლიანი მცოდნეობის, ზეპირსიტყვიერებისა და საერთოდ ხალხური შემოქმედებისადმი მზრუნველი დამოკიდებულების პირობებში. ასე, მაგალითად, ნ. ნოლაიდელის მიერ ციტირებული ყველა ლექსის ავტორი ცნობილია. ესენი არიან ხულოელი ქიბარ კახაძე, ჩაქველი ამირან სურმანიძე, ქაქუთელი ხაჯი გოგიტიძე, ციხისძირელი ხასან მახარაძე, ჭვანელი რეგებ მყავაძე, აჭყვისთაველი ხასან ხაბაძე, ღორჯომელი ზეირალი ბახუნტაძე, ლელველი ქამილ ტაკიძე, სარფელი მამია თანდილავა, მახოელი სულეიმან ბერიძე და სხვები, წერა-კითხვის მცოდნენი, რომლებიც განიცდიან ლიტერატურის გავლენას და ზოგჯერ ახდენენ მხატვრული ლიტერატურის ფოლკლორიზაციას. მათი შემოქმედება ნ. ნოლაიდელის ნაშრომში განხილულია ეკონომიურად, კომპაქტურად, ნათლად. ნაშრომი,

რა თქმა უნდა, მოიგებდა, რომ ავტორს ხელთ ჰქონოდა უკანასკნელი ათი წლის ფოლკლორული მასალებიც. ციტირებული ლექსები ამოღებულია ნაზი ნოღაიდელისვე წიგნიდან „აჭარული ზეპირსიტყვიერება“, რომელიც გამოიცა 1959 წელს. სამწუხაროდ, ჟურნალ-გაზეთებიც კი ამ წიგნში დაბეჭდილი ლექსების ხელახალი პუბლიკაციით გადიან ფონს.

ნაკლად მიგვაჩნია ხალხური პოეტური ლენინიანას ქრონოლოგიური ჩარჩოების მეტისმეტი გაფართოებაც. ბროშურის თითქმის ნახევარი დათმობილი აქვს შავბნელ წარსულს—თურქ დამპყრობთა ბატონობას აჭარაში, რუსეთ-თურქეთის 1877-1878 წლების ომის შედეგად აჭარის დაბრუნებას დედა-სამშობლო საქართველოსთან და სხვა მნიშვნელოვან, მაგრამ ლენინამდელ ისტორიულ ფაქტებს. მართალია, ლენინიანა

არ შეიძლება მარტო ლენინის პიროვნებით შემოვფარგლოთ, მაგრამ არც ის იქნებოდა სწორი, რომ ყველაფერი, რაც მისი იდეების ხორცშესხმასთან და გამარჯვებასთანაა დაკავშირებული, გამოგვეცხადებინა ლენინიანად.

ხალხური პოეზია ზღაპრულია არისო, ამბობდა ერთი გამოჩენილი ქართველი მკვლევარი, — რამდენიც არ უნდა აიღო წყალი, მაინც არაფერი აკლდებაო. ასეთივეა ამ პოეზიის ორგანული შემადგენელი ნაწილი—პოეტური ლენინიანა. იგი სულ უფრო მდიდრდება, განსაკუთრებით კი ახლა, როცა მთელი ჩვენი პლანეტა ემზადება ვ. ი. ლენინის დაბადების ასი წლისთავის იუბილესათვის.

ნაზი ნოღაიდელის ნაშრომი საიუბილეო ნობათია.

პ. შანიძე

სატირის მახვილით

შოთა როყვა, „აიწონა-დაიწონა“. გამომცემლობა „საბჭოთა

საქართველო“.

ვაჟა-ფშაველა ასე განსაზღვრავდა მწერლის ნიჭის ღირსებას: „მწერლის ნიჭის შინაგანი ღირსება... ისაა, თუ რა მოვლენანი გაუხდია მას თავისი მწერლობის საგნად და რა ღირებულებისაა ეს მოვლენანი, რამდენად დამოკიდებულია ამ მოვლენებზე ბედი და უბედობა, სიკეთე და სიკეთე ადამიანთა სიცოცხლისა, ცხოვრებისა, და რამდენად ცხოვლად, ნათლად, მკაფიოდ, ძლიერად გვიხატავს ამ მოვლენათ, რამდენად აგვიტაცებს, გვიმორჩილებს მისი ნაწერები... ყველა ეს კი დამოკიდებულია იმაზე, თუ მწერალი რამდენად ღრმადაა ჩახედული ცხოვრებაში, რამდენად ესმის საჭირობოროტო კითხვები ამ ცხოვრებისა და რამდენად ძლიერად იგრძნობა მათი მავნებლობა თუ სარგებლობა“ („ვაჟა - ფშაველა ლიტერატურისა და ხელოვნების შესახებ“, 1967. გვ. 168).

მწერალს ღრმად აქვს გაცნობიერებული თავისი ქვეყნის საჭირო-

ებანი და ეპოქის მოთხოვნილებანი. შოთა რუსთველს არანაკლებად გაეგებოდა ჩვენი ქვეყნის მაშინდელი სასიცოცხლო ინტერესები, ვიდრე თამარ მეფეს.

საბჭოთა მწერალი კარგად უნდა ერკვეოდეს ჩვენი პარტიისა და მთავრობის ამოცანებში და ეხმარებოდეს მას ამ ამოცანების შესრულებაში.

სწორედ ამ თვალსაზრისით შევხებით შოთა როყვას უკანასკნელი პერიოდის შემოქმედებას.

შოთა როყვას ახასიათებს აქტუალური თემების შერჩევის უნარი. მისი პოეტური ნიჭი კარგად აგნებს ახალ, საინტერესო თემებს. ამას ცხადყოფს სარეცენზიო წიგნი „აიწონა-დაიწონა“. მასში მრავალი ნაწარმოებია შეტანილი. ყველა მათგანის განხილვა აქ შეუძლებელია. მხოლოდ ზოგიერთზე შევჩერდებით. პირველ რიგში უნდა დავასახელოთ ის განყოფილება, რომელსაც ეწოდება „აიწონა-დაიწონა“. ამ

ნაწილის სათაური ავტორს წიგნის სახელწოდებად გამოუტანია. ეს, რასაკვირველია, არ არის იშვიათი მოვლენა, მსგავსი შემთხვევა სხვა მწერლებთანაც გვხვდება, მაგრამ ამ მომენტზე ყურადღებას იმიტომ ვამახვილებთ, რომ აქ მოქმედებს ერთი მტკიცე წესი: ამ ნაწილში კონდენსირებული უნდა იყოს მთელი წიგნის იდეური შინაარსი. ჩვენი აზრით, ამ მხრივაც, წიგნის საერთო იდეური გააზრება გამართლებულია. განყოფილებაში „აიწონა-დაიწონა“ აღწერილია რევიზიის პროცესი. კოლმეურნეობის თავმჯდომარესთან მოდის საწარმოო სამმართველოს რევიზორი გვარად გოჭიაშვილი. აქვე გამოჩნდებიან სხვა რევიზორებიც — ყლაპიაშვილი, ცოხნიაშვილი და სხვები. როგორც ჩანს, ეს არის ნილაბ-გვარები. ასეთი გვარების გამოყენება ჩვეულებრივი მოვლენა იყო კლასიკურ ლიტერატურაში. მათი გამოყენება ახლაც შეიძლება, თუ იგი ახალი სიტუაციის შესაბამისი იქნება.

გოჭიაშვილი მეღორეობის მეურნეობის შესამოწმებლად მოსულა, მაგრამ ამ დარგის მას არაფერი გაეგება და ქარაფშუტულ კითხვებს სვამს.

რევიზორი — ო, როგორ მომეწონა თქვენი სოფელი! რა შესანიშნავი ბუნებაა!

გრამიტონი — კი, ბატონო... რევიზორებს ძალიან მოეწონვართ.

რევიზორი — მაინტერესებს, როგორია თქვენთან ღორის ფერ-

მის მაჩვენებლები... რითი კვებავთ ღორს? როგორია წველადობა?

გრამიტონი — ღორის წველადობა, ბატონო?!

რევიზორი — ტო ესტ, ხორცადობა!

ავტორი მკაფიოდ, თვალნათლივ აჩვენებს, რომ ასეთი არამკითხე რევიზორებია კოლმეურნეობის დოვლათს რომ ანიაგებენ. შემოწმება თავისთავად ცუდი როდია, პირიქით, დროული და ობიექტური რევიზია ერთობ საჭირო და აუცილებელია, მაგრამ დასაგმობია ისეთი რევიზორები, როგორიც დიდმა რუსმა მწერალმა გოგოლმა დაგვიხატა; ისინი ხომ პიროვნებას სასაფლაოზე უტდიდნენ და იქ იწყებდნენ მიცვალებულის შემოწმებას, მაგრამ მკვდარს რა მოეკითხება და ასეთ რევიზიას რაღა მნიშვნელობა აქვს.

წიგნში მხილებულია ჩაის პუნქტის მუშაკების თაღლითობა, თვალთმაქცობა. ესენი არიან ტიტიკო და ნიტიფო, რომლებიც წონაში ატყუებენ სამსონს. მაგრამ ისინი დაუსჯელი არ რჩებიან. ავტორის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ იგი სოციალურ გარემოში აღმოაჩენს ხოლმე ისეთ ცოცხალ — პროგრესულ ძალებს, რომლებიც ანგარიშს უსწორებენ ამ მავნე საწყისებს და დროულად ასამართლებენ მათ.

სამსონა — სად გარბიხარ... ახლა შეგეშინდა?

ტიტიკო — ნიანგის ჩანგალზე

ამიყვანე, სამსონა ხომ?

ქალი — აბა, ერთი სასწორი შევამოწმოთ!

სამსონა — წამობრძანდი ბატონო, აგერაა მაგათი მრუდე სასწორი: აიწონა-დაიწონაო მღეროდნენ...

კაცი — „აიწონა-დაიწონა“ კარგია. ფელეტონის სათაური გვაქვს.

მართლაც „ნიანგის“ წარმომადგენელი ამხელს ამ თაღლითებს. რევიზორმა მათ სასაფლაოზე მიტანამდე მიუსწრო, ბოროტების ჩადენის დროს ამხილა ისინი.

ამ ნაწარმოებში მწერალი მოხდენილად იყენებს დიალოგს. მისი დიალოგები ბუნებრივია, სხარტი, კონკრეტული. მოვიტანთ ამის ერთ მაგალითს. პატარა სცენაში, რომელსაც ეწოდება „ძაღლი, ნიკიფორე და აფრასიონი“, გვხვდება ასეთი ლაკონური დიალოგი:

ნიკიფორე — ამბობენ, კაცი, მექრთამის აღმომჩენი ძაღლი გაუწვრთნიათო... მოვა თურმე, ერთს დაყნოსავს და თუ გასვრილი ხარ, გათავდა შენი საქმე!

აფრასიონი — რას ამბობ, კაცი?

ნიკიფორე — კაცთან რაღაცას ქე გააწყობ კაცი, მარა ძაღლთან რა საერთო უნდა გამონახო!

აფრასიონი — დავიღუპეთ და ეგ არის... ღმერთმა ნუ ქნას მათი ძაღლი ჩვენს სამმართველოში შემოუშვან.

შოთა როყვა ცნობილია თავისი ლირიკული ნაწარმოებებით. მის ლექსებს ის თავისებურება

ახასიათებს, რომ ისინი ფაბულოზანია. მისი ლირიკული გმირი ჩართულია საზოგადოებრივ, საქმიანობაში. დავასახელებთ ამის რამდენიმე მაგალითს სარეცენზიო წიგნიდან. აქვე შევნიშნავთ, რომ ყველა მათგანი იუმორისტულ-სატირული ხასიათისაა. აი, მაგალითად, „ათანასეს ლექცია“. ლირიკული პერსონაჟი თავგამოდებით ებრძვის ლოთობას.

რამდენია, მაგალითად,
აიღებს და გადაჰყრავს,
ოჯახს ანგრევს,
წესრიგს არღვევს,
კაცის სახეს დაკარგავს.
რამდენია, მაგალითად,
რომ ზედმეტად შეტოპავს...
აი, ასეთ შემთხვევებზე
ჰქონდა ლექტორს მსჯელობა...
ნათქვამს მტკიცე ძალა მისცა,
რეპლიკებიც მოთოკა,
სიტყვიერად დაგვიმტკიცა,
რომ მავნეა ლოთობა.

მაგრამ ასეთი ორატორი ლექტორი, რომელსაც ჰქონდა იშვიათი უნარი „რეპლიკის მოთოკვისა“, ბოლოს თვითონ მოითოკა ღვინით. ერთხელ იგი ნახეს ტალახში ამოსვრილი. იფიქრეს, „ღორიაო, მაგრამ არა, ღორს რად უნდა ჰაღსტუხი?“.

წავიღოთო... ხელით არა,
მოიტანეს ფიცარი
და ტალახით გალაფული
ათანასე ვიცანით.
ჯერ ხომ სიტყვით გვიქადაგა,
ენაც ველარ მოთოკა,
ბოლოს საქმით დაგვიმტკიცა,
რომ მავნეა ლოთობა.

ასევე საყურადღებოა ლექსი „ხათაბალა“. მისი მოქმედი პირია

კალისტრატე მოლარე, რომელმაც
ერთხელ დაწესებულებაში
რადიკალიზად დასვა კითხვა
მთლად ეჭვიანი,
— ჩვენს შორის დარჩეს და
სამმართველოში ახლა ვინ არი
კაცი ყველაზე უფრო ჭკვიანი?

ეს საჩოთირო კითხვა გაიგეს
და კალისტრატე მოხსნეს. შემდეგ
მისი აღდგენა არ მოხერხდა. გულ-
დაწყვეტილი კალისტრატე ამ-
ბობს, „ მაგრამ სულელი მე ვყო-
ფილვარ ყველაზე მეტი, რომ ამ
ჩემს ენას ვერ მოვუარე“.

ჩვენი აზრით, აქ ავტორი მეტად
მუქი საღებავებით ხატავს სინამ-
დვილეს, რაც არ შეიძლება გამა-
რთლებულად ჩაითვალოს. ამჯე-
რად არ ჩანს პოეტის ის პარტი-
ული მიდგომა, რაც ასე დამახა-
სიათებელია ავტორის სხვა ლექ-
სებისათვის, სადაც თავს იჩენს
პროგრესული ძალა და ამარცხებს
ბოროტებას. ავტორის სხვა ლექ-
სები: „ეზოში ავი ძაღლია“, „და-

თვი და მგელი“, „ქოლგა-ვოლგა“,
„მიეთითა“ და სხვა იუმორის-
ტულ-სატირული ლექსები დაუნ-
დობლად ამხელენ ყალბის მქნე-
ლებს, ხორცმეტებს, და უნდა ით-
ქვას, რომ აქ შ. როყვას სატირა-
ერთობ მახვილია.

დღეს მოხდება, ხვალ მოხდება, —
თქმა წინასწარ გვეძნელება,
მაგრამ ქოლგა ქოლგაა და
„ვოლგად“ რატომ ეჩვენებათ!

ავტორის სამართლიანი დასკვ-
ნით ყველამ კარგად უნდა იცო-
დეს, რომ უკანონოდ შეძენილი
ქონება, უშრომლად მოხვეჭილი
ფული ადამიანს არ შერჩება და
როგორც ალექსანდრე ჭავჭავაძე
ამბობს: „ყველა კაი წარუვალს,
განელევის რაცა ჰქონდა პოვნილ
მდაბალთ ჩავვრით, მტაცებლობით
და ხვეჭით“.

ალ. ჩავლიშვილი

ალექსანდრე სამსონია

პ რ ო ტ ე ქ ც ი ა

ანუ ერთი ამბავი ხუთ მოქმედებად

მოქმედება პირველი

კაბინეტი. ტელეფონი. მაგიდა, სკამი და ამ სკამის პატრონი დიმიტრი, შემოდის ქალი და ბიჭი.

— სალამი პატივცემულო დიმიტრი, როგორ ბრძანდებით, როგორ გიკითხთ?

— გმადლობთ, არა მიშავს...

— ეს ჩემი ბიჭი გახლავთ, სკოლას წელს ამთავრებს... მიდი, შეილო, ბიძიას ხელი ჩამოართვი.

— სალამი ჩემო ბიძიკო, როგორაა სწავლის საქმე? (დიმიტრი ხელს ართმევს და უღიმის).

— სწავლას ჯერ არა უშავს, ბოლოს თუ გაგვიმართლა (ახლაც და შემდეგში შეილის მაგივრად დედა ლაპარაკობს).

— ძალიან სასიამოვნოა... (სინამდვილეში დიმიტრის უსიამოვნო გრძნობა იპყრობს).

— სხვა, ბატონო დიმიტრი, ოჯახში როგორ ბრძანდებით, ნათელა ხომ კარგადაა?

— გმადლობთ, არა გვიშავს.

— ღმერთო, მომკალი... მგონი, ვერ მიცანით... მე....

— ოო როგორ არა, გიცანით, თქვენ... (დიმიტრი ოფლს იწმენდს).

— მე თქვენი მეუღლის ამხანაგი ვარ, სკოლა ერთად დავამთავრეთ. არ გახსოვთ, თქვენს ქორწილში ქალთა თამადად რომ დამნიშნეს და თქვენი სადღეგრძელო ყანწით რომ დაველიყ?

— გამახსენდა, გამახსენდა!..

— ასეა, ჩემო ბატონო, ძველ მეგობრებს ასე ადვილად ვივიწყებთ.

— დამნაშავე ვარ და მაპატიეთ („რადაც ძალიან შორიდან დაიწყო ამ ქალმა“, — ფიქრობს დიმიტრი).

— თქვენზე მეტი დამნაშავე მე ვარ... ერთ ქალაქში ვცხოვრობთ და ასე როგორ უნდა დავკარგოთ ერთმანეთი.

- ნამდვილად არ უნდა დავკარგოთ... („ბოლოსდაბოლოს არ იტყვი, რა გინდა?“ — ბრახოვს დიმიტრი).
- როდესაც გაიგებთ, რაზე შეგაწუხებთ, გაგიკვირდებათ სწორედ...
 — როგორ გეკადრებათ! („ნამდვილად ბინის მიღება უნდა“).
- ჩემი ბიჭი რომ წელს სკოლას ამთავრებს, მაგი უკვე გითხარით, მგონია.
 — მოგსწრებათ ვაჟკაცი და ისაა („დავიღუპე უმაღლესში მოწყობას მთხოვს“).
- მაგის ვაჟკაცობა საინჟინროზე რომ დაჯდება, მაშინ ვიკითხოთ..
 — ძნელი კია... წელს გამოცდებს მანქანა იბარებს. ლექტორებს თურმე სათო-
 ფედ არ იკარავენ.
- მაგის საპროტექციოდ კი არ მოვსულვარ თქვენთან, სხვა რამეზე მინდა შეგაწუხოთ.
 — („აგაშენა ღმერთმა!“) შეწუხება რას ქვია, ქალბატონო...
- ქეთევანი, ბატონო.
 — დიას იმას ვამბობდი, პატივცემულ ქეთევან, არა ხართ მართალი... უნდა შეგაწუ-
 ხოთ ერთმანეთი, დავებმართო კიდეც... ადამიანი ადამიანის მეგობარი მარტო სუფრაზე
 კი არ უნდა იყოს!
- ასეთი სიტყვების შემდეგ, ბატონო დიმიტრი, გავბედავ და სათქმელს პირდაპირ
 მოგახსენებთ.
- ბრძანეთ („მაგას ნამდვილად ბინა უნდა“).
- გაჭირვებით კი გაგიჭირდებათ, მაგრამ ათასი ნაცნობი გყავთ და აუცილებლად
 უნდა დამეხმაროთ.
- თუკი შესაძლებელია... („ახლა მეტყვის სამსახურში მომაწყვეო“).
- თქვენთვის შეუძლებელი არაფერია.
 — ხომ გითხარით, შევეცდები-მეთქი („ღმერთო, რა შეგცოდნე!“).
- რომ ვერ მიშოვოთ, მაინც მაღლობელი ვიქნები.
 — მითხარით, ბოლოსდაბოლოს, რა უნდა გიშოვნოთ, ქალბატონო ქეთევან?
- უცხო სიტყვათა ლექსიკონი!
 — რა ბრძანეთ?? (დიმიტრი წყალსაც სვამს და ოფლსაც იწმენდს).
- უცხო სიტყვათა ლექსიკონი-მეთქი, ასე არ ჰქვია, შვილო? (შვილი თავს უქნევს).
- სხვა არაფერი გნებავთ?
 — არც მაგზე შეგაწუხებდით, მაგრამ ძალიან ცოტა გამოუშვიათ და ერთი ამბავია
 ატეხილი. სკოლაში დამრიგებელს უთქვამს ჩემი ბიჭისათვის, მაგ წიგნს თუ ვერ იშოვ-
 ნი, მაშინო....
- რა მაშინო?
- დამრიგებელი რომ ამას გეტყვის, დანარჩენი შენ უნდა მიხვდე.
 — ჰოდა, ცოტა ჭკუით იყოს მაგი თქვენი დამრიგებელი!
- საჩივრელად კი არ მოვსულვარ თქვენთან, წიგნისთვის შეგაწუხებთ.
 — გიშოვნით, ქალბატონო ქეთევან, სიტყვას გაძლევთ.
- ისე თქვენ გაიხარეთ ქვეყანაზე, როგორც მე ახლა გამახარეთ... აბა იმე-
 დი მქონდეს?
- იმედი კი არა წიგნი გექნებათ. დღეს ოთხშაბათია, არა? პარასკევს მობრ-
 ძანდით და წაიღეთ.
- ასე უცებ გაგიჭირდებათ შოვნა, ჯობს ორშაბათს მოვალ.
 — როგორც გენებოთ.
- (ქალისა და ბიჭის წასვლის შემდეგ დიმიტრი ტელეფონს კრფს)

- ალო, მერაბი ხარ?
 - კი ვარ, გაგახსენდი?
 - რას შერბობ, სახლში როგორა ხარ?
 - მობრძანდი და გაიგებ.
 - ერთი სათხოვარი მაქვს.
 - შენ რომ ჩემთვის რკო არ მოგიცია?
 - გაგიკეთებ მაგ საქმეს, ოღონდ...
 - ახლა არ მითხრა, სამედიცინოზე კაცი მომიწყვეო.
 - წიგნი მინდა, მეტი არაფერი, უცხო სიტყვათა ლექსიკონს ვერ მიშოვნე?
 - შენ რა, დისერტაციის წერა ხომ არ დაგიწყია?
 - მიშოვნე თუ არა?
 - მაგას კი არა, მატარებლის ბილეთს გიშოვნე ამ სიცხეში.... არ გრცხვენია შენ!
- ზვალ დამირეკე (გახარებული დიმიტრი ქუჩაში მიმავალ ქალებს უყურებს).

მოქმედება მეორე

ისევ დიმიტრი და ტელეფონი.

- მერაბ, დიმიტრი ვარ მე...
- უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, არა? იმხელა კაცი შემპირდა, რომ ასეთ პატარა საქმეზე შესაწუხებლად არ ღირდა... ხვალისთვის დარეკვაც არ გინდა, მოდი და წაიღე. (დიმიტრი ისევ ქუჩაში იცქირება, მაგრამ ქალები არ ჩანან).

მოქმედება მესამე

დიმიტრის კაბინეტში ტელეფონი რეკავს.

- მერაბი ვარ. შენ წიგნს ხუთი კაცი ეძებს, ბოლოსდაბოლოს ვიშოვნით და ისაა! (დიმიტრი ქუჩაში აღარ იცქირება, სადაც, შესაძლოა, ქალები დადიოდნენ).

მოქმედება მეოთხე

დიმიტრის კაბინეტში სათვალეებიანი უცნობი დგას.

- ბოდიში, დიმიტრი ლუკიჩი თქვენ ბრძანდებით?
- დიახ.
- მე ვარლამ ნიკოლაევიჩმა გამომგზავნა თქვენთან.... ერთი სათხოვარი მაქვს.
- ვარლამ ნიკოლაევიჩისაგან დიდად დავალებული ვარ... ბრძანეთ.
- უცხო სიტყვათა ლექსიკონს ვერ მიშოვნით? (დიმიტრის ისეთი ფერი დაედება სახეზე, რომ სტუმარი ფიქრობს, გული წაუვიდაო და წყალს დააღვინებს).
- მაშ უცხო სიტყვათა ლექსიკონს ეძებთ?
- ბოდიში, არ მეგონა, ასე თუ შეგაწუხებდით... სხვა დროს გამოვივლი.
- თუ კაცი ხარ, მითხარი, შენთვის გინდა ეს წიგნი?
- არა. მე გივი ივანიჩს შევპირდი, გიშოვნე მეთქი, გივი ივანიჩი კარლო ლევანის შეპირებია, კარლო ლევანიჩისათვის კი მერაბ ყაისაროვიჩს უთქვამს...
- ჰოდა, მერაბ ყაისაროვიჩი მე შევპირდა, უცხო სიტყვათა ლექსიკონს გიშოვნო (წყალს ახლა სტუმარი სვამს).

— პატივცემულო დიმიტრი, მე ქეთევანი ვარ... ერთი კვირაა დავდივარ და თქვენთან შემოსვლა ვერ მოვახერხე.

— პირდაპირ გეტყვით, პატივცემულო ქეთევან, ვერც მე მოვახერხე თქვენი წიგნის შვნა. ამ ქალაქში ხალხს ვიცნობდი მეგონა და... სხვა რამ დაგვევალე ბინათ ჯობდა, უცხო სიტყვათა ლექსიკონი კი...

(ქეთევანი წიგნს აძლევს)

— ინებეთ, პატივცემულო დიმიტრი, ერთი ცალი თქვენთვისაც წამოვიღე, ყველა მაღაზიაში იყიდება.

— მაღაზიაში იყიდებო?

(გაოგნებული დიმიტრი, აღარც წყალს სვამს).

— გამაბრიყვეს, უშოვნელი რამეაო, თურმე რამდენიც გინდა, თაროზე აწყვიდა... ტყვილად შეგაწუხეთ, მაგრამ მაინც მაღლობელი ვარ, ღმერთმა საპროტექციო არაფერი გაგიპიროთ.

შ ი ნ ა კ რ ს ი

მ. ვარზანიძე — დიდება შენდა (ლექსი)	3
ძ. მშავია — შენ დამილოცე (ლექსი)	4
ფ. ხალვაში — და ზღედა ასეც (ლექსი)	5
ზ. გორგილაძე — მაჩვენეთ (ლექსი)	6
შ. როჟვა — პოეტი (ლექსი)	7
პ. შეთებაური — გემი „რუს- თაველი“ ბათუმის ნავსად- გურში (ლექსი)	10
პ. ლორია — მისი ნაამბობი (მოთხრობა. დასასრული)	11
ნ. მაღალაშვილი — ცა და მწვერვალი (ლექსი)	29
ნ. მოღვაწე — მამის კერა (მოთხრობა)	30
ბ. სალუქვაძე — ფიქრი (ლექსი)	39
ვ. ჭანტურია — „პოსეიდონი“ (მოთხრობა)	92
რ. ართილაშვილი — მწიფობისთვე (ლექსი)	50

ბ. დ. აბაშიძე — სულმდა- ბლობა (მოთხრობა. ინგლისუ- რიდან თარგმნა ო. ფარე- შვილმა)	51
შ. ჯორიძე — ლექსები	58
რ. ჩხარტიშვილი — მინიატუ- რები	59
ზ. ქიქოძე — ლექსები	60

ლენინიანა

ი. გიბილიშვილი — ყველა პოეტის უმღერის ჩანგი	6
--	---

აჭარის წარსულიდან

მ. ხარაზი — ქობულეთი	6
ბ. ჩავლიშვილი, ი. ბეჟი- რიშვილი — აგარის ეკლესიის საუნჯე	7

წიგნის თარო

პ. შანიძე — ალაღნათქვაში	8
ბ. ჩავლიშვილი — სატირის მახვილით	8

სატირა და იუმორი

ბ. სამსონია — პროტექცია (მოთხრობა)	8
---	---

რედაქციის მისამართი: ბათუმი, ენგელსის ქ. № 21.

ტელეფონები: რედაქტორის — 33-71, პ/მგ. მდივნის — 33-72.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 15/X, 1969 წ. საბეჭდი 6, საგამომცემლო 5 თაბახი,
შეკვეთის № 4266 ემ 00814, ქაღალდის ზომა 60×90, ტირაჟი 1.800.

საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს* ბეჭდვითი სიტყვის სახელმწიფო
კომიტეტის მთავარპოლიგრაფმრეწვის ბათუმის სტამბა № 9 (ლუქსემბურგის 22).

ფან 40 კვ.

ნ. 2/2

53270

საქართველო
საბჭოთავო

ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

„*ლიტერატურული აჯარა*“

ОРГАН АДЖАРСКОГО ОТДЕЛЕНИЯ
СОЮЗА ПИСАТЕЛЕЙ ГРУЗИИ

ИНДЕКС 78118